

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਬਾਈਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਅਕਤੂਬਰ, 2016
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
(ਫੋਨ ਨੰ. 9779816909)

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।
ਫੋਨ :- 94172-14391, 84378-12900,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar
(MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -
www.ratwarasahib.in } (Every sunday and Puranmasi)
www.ratwarasahib.org }
www.Gurkirpatv.com (Every sunday and Puranmasi)
Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ
ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੋਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-599-5000
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ- ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818
ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 84378-12900
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE) , ਫੋਨ : 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ
ਮੋਬਾਇਲ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ
ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
ਮੋਬਾਇਲ : 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
98786-95178, 92176-93845
6. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਫ) ਮੋਬਾਇਲ : 94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ) ਮੋਬਾਇਲ : 98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385
98555-28517
ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ ਨੈਟਵਰਕ - 94172-14385
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	5
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	7
3.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਵੈਦ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	8
4.	ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	17
5.	ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	23
6.	ਸਮਾਗਮ ਸਬੰਧੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ	39
7.	ਨਾਨਕ ਲੇਖੇ ਇਕ ਗਲ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	41
8.	ਹਉਮੇ ਨਾਵੇ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	45
9.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ	47
10.	ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ	49
11.	ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	53
12.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	55
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	59
14.	ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਟ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ	63

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਆਤਮ ਰਸੁ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਜੇ ਮਾਣੁ ॥
ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੨

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੰਗੀਲੇ ਮੰਚ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਨਿਵੇਕਲੀ ਆਵਾਜਾਈ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹਿਜੇ ਗਿਆਨਗੋਚਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਕ ਜਾਮੇ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋਇਆ? ਮਨੁੱਖਤਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਤਮਾਮ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਕੀ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੈ? ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਝਲਕ ਵਿਹਾਰਿਕ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਪੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 'ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੇ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ ॥' ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਹੋਣਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਗੁਰਮੁਖ, ਆਰਫ, ਆਦਿਕ ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਉਪਜਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਤਿਆਗ ਕੇ 100% ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਹੁ ਹਰਿ ਜਨ

ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰੇ ॥

ਜੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ

ਸੁਖਿ ਦੁਖਿ ਓਹੀ ਧਿਆਈਐ ਰੇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ-੨੦੯

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਭੁ ਸਉਪਿ ਗੁਰ ਕਉ

ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਪਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੯

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਵਿਭਾਗ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ -

ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥

ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੬

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।

ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨਾ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ।

ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ

ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।

ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ।

ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।

ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਐਸੇ ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਗ, ਦਵੈਸ਼ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜੇ ਕਲੇਸ਼, ਭਰਮ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ, ਪੰਜੇ ਚੋਰਾਂ, ਪੰਜੇ ਠੱਗਾਂ, ਮਾਣ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

ਨਿਜ ਘਰਿ ਮਹਲੁ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਸਹਜੇ

ਬਹੁਰਿ ਨ ਹੋਇਗੇ ਫੇਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੩

ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੇ ਨਾਉ ॥

ਦੂਖ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ॥

ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ ॥

ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੫

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਕੂਕਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰਦੇ, ਸ਼ੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਦਦਾ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਕਉ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥

ਦੇਂਦੇ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਅਗਨਤ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੭

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ

ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੭

ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਤੇ ਨਿਗੂਾ ਟਿਕਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਇਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਿਸ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਇ ਮੰਵੁ ਨਿਮਾਣੀ ਇਕੁ ਤੂ ॥

ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ ਰੋਇ ਜਾ ਲਗੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਹੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੭੯੨

ਸਗਲ ਦੁਆਰ ਕਉ ਛਾਡਿ ਕੈ

ਗਹਿਓ ਤੁਹਾਰੇ ਦੁਆਰ ॥

ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਕੀ ਲਾਜ ਅਸ ਗੋਬਿੰਦ

ਦਾਸ ਤੁਹਾਰ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਈ ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਚੇ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਓਨੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ ॥

ਤੂੰ ਬਖਸੀਸੀ ਅਗਲਾ ਨਿਤ ਦੇਵਹਿ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ ॥
ਵਡਿਆਈ ਵਡਾ ਪਾਇਆ ॥ ੭ ॥ ਅੰਗ- ੪੬੭

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਲੋਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਅਗਲੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਨਿਗ੍ਰਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ
ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਇਮਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿਆ ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ ॥
ਚਲਣ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਕਾਜ ਸਵਾਰਣਹਾਰ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ- ੨੮੭

ਫਰੀਦਾ ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ ॥
ਮਤੁ ਸਰਮਿੰਦਾ ਥੀਵਹੀ ਸਾਂਈ ਦੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥ ੫੯ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੈ-
ਜੈ ਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥
ਆਉ ਬੈਠ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਊ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੨

'ਦੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ' ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ 'ਚ ਪਰਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
ਪਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਸਚੁ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ
ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਸਿਖਾਲਦਾ ਹੈ। ਲੰਮੀ
ਨਦਰਿ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਸਮੇਂ ਦੀ
ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ
ਜੀਵ ਕੀ ਸੀ? ਹੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਇਸਦਾ? ਆਉਣ
ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਹੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਇਸ ਜੀਵਨ
ਦਾ ਲਕਸ਼ ਕੀ ਹੈ?

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਸਭ ਹੀ ਮਾਨੁ ॥੩੫ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੨੮

ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ
ਬਣਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ
ਦਾ ਮਾਰਗ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਅਹਿੰਸਾ,
ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ, ਮਰਿਆਦਾ, ਸ਼ਰਧਾ, ਦਾਨ,
ਚਿਤ-ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਜਮ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਨਾ
ਹੈ। ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਿਮਿਤਾ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰਚਣਾ
ਇਹ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਲ, ਵਿਖਸ਼ੇਪ,
ਅਵਰਣ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ,
ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ
ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲਕਸ਼ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ
ਹੈ। ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ
ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਬਖਸ਼ਦੀ
ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਭਨਾਂ

ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ।
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਡਪੁਰਸ਼ਾਂ
ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਾਂ
ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ
ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ
ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ-ਸੂਰੇ ਸਨ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ
ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜ ਭਵਿੱਖਤ ਲਈ ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਹਨ,
ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸੇਧਕ ਹਨ।

ਆਉ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਤਾ
ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬੀ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ
ਵਿਚ 'ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ' 30-31
ਅਕਤੂਬਰ, 1-2 ਨਵੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। 18 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ
ਸਪੁੱਰਨਤਾ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ
ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ
ਨਿਭਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇਸਾਂ-
ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ
ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ
ਯਾਤਰਾ ਸਫਲੀ ਹੋਵੇ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ
ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਹੋਰ ਜਥਿਆਂ ਵਲੋਂ
ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾ ਕੇ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰ
ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਸੰਤ ਜਨ, ਰਾਗੀ,
ਢਾਡੀ ਜਥੇ, ਕਥਾਵਾਚਕ, ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ
ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਟਰੱਸਟ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ 30-31
ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1-2 ਨਵੰਬਰ 2016, ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਹੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ
ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਤਹਿ
ਦਿਲੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਾਂ।
ਆਉ, ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ੋ ਜੀ।

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ

ਕਤਿਕਿ

(ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਦ : 16 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ ॥
 ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗੁ ॥
 ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗੁ ॥
 ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗੁ ॥
 ਵਿਚ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜੁ ॥
 ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥
 ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚੁ ॥
 ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚੁ ॥ 9 ॥ ਅੰਗ - 135

ਕਤਿਕ ਦੁਆਰਾ (ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੁਖ ਯਾ ਸੰਕਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ) ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਕੀਹ ਦੇਣਾ ਹੈ (ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੀਤੇ) ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੈ। ਪਰਮੇਸਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆਂ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਆ ਗ੍ਰਸਦੇ ਹਨ। (ਜੋ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ (ਹੁਣ) ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ) ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਹੋਣ, ਛਿਨ ਵਿਚ ਕਉੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਵਿਚੋਲਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਨਿਤ ਦਿਹਾੜੀ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਇਆ ਜਾਵੇ? (ਅਪਣਾ) ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੋ) ਧੁਰ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੈਸਾ ਭਾਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ)। ਪਰ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ (ਜੋ) ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ

ਵਿਯੋਗ (ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ) ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ! ਹੇ ਬੰਦੀ ਛੋੜ! ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ। ਕੱਤਕ (ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ) ਜੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਸੰਗ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਭੇ (ਸੋਚਾਂ) ਫਿਕਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਵਿਆਖਿਆ - ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮੇਹ ਮਾਇਆ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਐਸੇ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਲਓ। ਇਸ ਮੇਲ ਲਈ ਸਾਧੂ ਦਾ ਸੰਗ ਆਪ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫਿਕਰ ਦੂਰ ਹੋਣ ਜਾਣ।

ਨਿਰੁੱਕਤ - ਵਿਆਪਨਿ-ਆ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਵਿਚੁ-ਵਿਚੋਲਗੀ। ਬਿਓਗ-ਵਿਯੋਗ, ਵਿਛੋੜੇ। ਬੰਦੀ ਮੋਚ-ਬੰਦੀ ਛੋੜ, ਕੈਦ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣਹਾਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ - ਵੈਦ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯
ਧਾਰਨਾ - ਤੂੰ ਪਰਬਤ ਮੇਰਾ ਓਹਲਾ ਜੀ,
ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਘੋਲੀ ਵੰਞਾ।

ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਘੋਲੀ ਵੰਞਾ ਤੂ ਪਰਬਤੁ ਮੇਰਾ ਓਲਾ ਰਾਮ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ਲਖ ਲਖ ਲਖ ਬਰੀਆ
ਜਿਨਿ ਭ੍ਰਮੁ ਪਰਦਾ ਖੋਲਾ ਰਾਮ ॥

ਮਿਟੇ ਅੰਧਾਰੇ ਤਜੇ ਬਿਕਾਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾ ॥
ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਭਾਣੀ ਭਈ ਨਿਕਾਣੀ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਨਾ ॥
ਭਈ ਅਮੋਲੀ ਭਾਰਾ ਤੋਲੀ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਦਰੁ ਖੋਲਾ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਉ ਨਿਰਭਉ ਹੋਈ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਓਲਾ
॥੪॥੧॥੪॥ ਅੰਗ - ੨੮੦

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਦਾਰੂ,
ਇਕੋ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ।
ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ
ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ
'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਕ
ਚੀਜ਼ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਹ
ਹੈ ਦੁੱਖ। ਇਹਨੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।
ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਆਣੇ
ਸੋਚ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਵੀ ਹੈ?
ਕਿਉਂਕਿ ਦੁੱਖ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਦੁੱਖ
ਵਿਛੋੜਾ। ਵਿਛੋੜਾ ਜਾਣਾ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਬੇ-ਵਸੀ
ਹੋ ਜਾਣੀ ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਖ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ
ਗਿਆ। ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦੇਵੇ।
ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਹੁੰ ਦਾ ਸੱਲ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਦਵਾਈਆਂ
ਦੇ ਨਾਲ। ਵੈਸੇ ਦਵਾਈਆਂ ਹੈਗੀਆਂ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ।
ਆਦਮੀ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਵਾਈ ਹੈ। ਚਿੜਚਿੜਾਪਣ
ਆ ਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਵਿਛੋੜ
ਗਿਆ, ਡਾਕਟਰ 'ਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਵਾਪਸ
ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ -

ਦੁਖੁ ਵੇਛੋੜਾ ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਭੁਖੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣੀ, ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣੀ।
ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਜਫਰ ਜਾਲਣੇ
ਕਿ ਹੁਣ ਆਹ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਹੁਣ ਔਹ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਇਸ
ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਵੀ
ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੁਤ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੫੬

ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਅੱਜ
ਚਲੇ ਗਏ, ਕੋਈ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ, ਕੋਈ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ,
ਕੋਈ ਦਸ ਸਾਲ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਵੀਹ ਸਾਲ ਨੂੰ। ਜੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ
'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ
ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਏ ਨੇ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ
ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਰਹੇ।
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ, ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਅੱਜ
ਤੱਕ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ
ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਐਸਾ ਬਲੀ ਕਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ
ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਸਫਾ ਵਲੋਟ ਦਿਤੀਆਂ। ਐਸਾ ਬਾਣੀ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਆਏ,
ਸਭੇ ਖਾ ਲਏ ਕਾਲ ਬਲੀ ਨੇ।

ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਔ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੋਇਕੈ ਫੇਰ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥

ਤ੍ਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ)

ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ ਲੋਕ, ਵੱਡੇ-
ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਪੀਰ-ਪੈਗੰਬਰ, ਔਲੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ
ਸੀ ਕਾਲ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।
ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ 16 ਕਰੋੜ ਖਰਬ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ
ਰਖਦੇ ਨੇ। 100 ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ
ਹੋ ਕੇ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ 4
ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਦੀ, ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ
ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ
ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਧਰਤੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਸੂਰਜ, ਨਾ ਚੰਦਰਮਾ, ਨਾ ਤਾਰੇ, ਕੁਛ

ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੁੰਨ-ਸੁੰਨ 4 ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਦੀ, ਫੇਰ ਪੂਰਾ ਵੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਦੁਪਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਨੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਫੇਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਥੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹਦੀ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅੰਦਰ 36 ਹਜ਼ਾਰ 500 ਵਾਰੀ ਆਹ ਧਰਤੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਉਜੜਦੀ ਹੈ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਵੀਆਂ ਧਰਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਉਮਰ ਹੈ? ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ। ਕਿੱਡਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਹੋਰ ਸੰਸਾਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ 16 ਲੱਖ ਖਰਬ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ, ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਇੰਦਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਗਿਣਿਆ ਮਿਥਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਣਿਤ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਇਹ। ਸੋ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੇਅੰਤ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਹੋਰ ਅਵਤਾਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਈਸਾ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਿੱਥੇ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋ, ਅਕਾਸ਼ ਫਲਕ ਨੇ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਣਾਏ ਨੇ, ਉਸਾਰੇ 'ਤੇ, ਮਿਟਾ ਦਿਤੇ। ਸੋ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪੈਦਾ ਹੋਣੈ, ਮਰ ਜਾਣੈ, ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਦੇਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਦੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਗ ਜਾਵੇ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋ ਜਾਏ ਮਿਹਰ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥
 ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥
 ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥
 ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥
 ਮਨ ਤਨ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥
 ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
 ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥
 ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥
 ਮਿਟਿ ਗਏ ਗਵਨ ਪਾਏ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥
 ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨ ॥ ੮ ॥ ੧੧ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੮

ਜਿਵੇਂ ਨਰਦ ਪੁੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਾਸੇ ਦੇ ਵਿਚ, ਉਹ ਫੇਰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਚੌਰਸਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਨਰਦਾਂ ਨੱਠੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਪੁੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਕਾਲ

ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਜੋ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਇਹ ਗਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਹੈ - 'ਇਕੁ ਦੁਖੁ ਸਕਤਵਾਰ ਜਮਦੂਤ'। ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਉਣਾ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਧਰਮਰਾਜ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਣਾ ਹੈ ਸਾਡਾ, ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਤੂੰ ਖੱਟਿਆ ਹੈ, ਆਹ ਗਵਾਇਆ ਹੈ। ਪਿਆਰਿਆ! ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕੁਛ ਖੱਟਿਆ ਵੀ ਹੈ?

ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣ ਰਿਹਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥

ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥ ੧੫ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੮

ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਕੰਨ ਬੰਦ ਸੀ ਤੇਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ ਤੈਨੂੰ। ਉਹਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ ॥

ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕਤੇ ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ ॥ ਅੰਗ- ੪੩

ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਉਮਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਾਹਾ ਵੀ ਕੋਈ ਖੱਟਿਆ ਹੈ? ਇਥੇ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਾਂ ਧੱਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲੈਣਾ ਹੈ -

ਇਕ ਰਤੀ ਬਿਲਮ ਨ ਦੇਵਨੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ

ਓਨੀ ਤਕੜੇ ਪਾਏ ਹਾਥ ॥

ਅੰਗ- ੭੮

ਐਡਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਥ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ, ਕੋਈ ਟੀਕਾ ਫੇਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਗਫਲਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਦੁਖ ਸਾਡੇ ਗਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਔਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਹੁੰਚਦਾ -

ਕਪਤੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਛਡਿ ਦੁਨੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜਾਵਣਾ ॥

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥

ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ ॥

ਨੰਗਾ ਦੇਸਕਿ ਚਾਲਿਆ ਤਾ ਦਿਸੈ ਖਰਾ ਡਰਾਵਣਾ ॥

ਕਰਿ ਅਉਗਣ ਪਛੋਤਾਵਣਾ ॥ ੧੪ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੧

ਸੋ ਇਹ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਇਕ ਦੁਖ ਰੋਗ ਲਗੇ ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੬

ਤਨ ਦੇ ਉਤੇ ਨੱਠ ਕੇ ਰੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕੈਂਸਰ ਹੋ ਗਈ, ਏਡਜ਼ ਹੋ ਗਈ, ਹੋਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ, ਹੁਣ ਵੈਦ ਕੀ ਕਰੇ, ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਦਵਾਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਐਸੀ ਲੱਗ ਗਈ।

ਲਾਈ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ, ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਦਾ ਬੜਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦੀਆਂ ਆਂਤੜੀਆਂ 'ਚ ਕੈਂਸਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਦੇ ਢਿੱਲੇ ਪੈ ਗਏ ਡਾਕਟਰ ਸਾਰੇ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਇਲਾਜ ਹੈ ਇਹਦਾ। ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਸੋ ਕਿੱਡਾ ਦੁਖ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਉਥੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਐਸਾ ਸੁਣਿਆ ਹੈ? ਫੇਰ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਈਹਾ ਖਾਟ ਚਲੇ ਹਰਿ ਲਾਹਾ,
ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ।

ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ ਸੁਣਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕੀ ਬੇਲਾ ॥

ਈਹਾ ਖਾਟਿ ਚਲਹੁ ਹਰਿ ਲਾਹਾ ਆਗੈ ਬਸਨੁ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੩

ਲਾਹਾ ਖੱਟਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਲਾਹਾ ਖੱਟਿਆ ਜਾਵੇ, ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਦਾ, ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ ॥

ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥ ੨੭ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਸੌ ਖਰਬ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਕੋਲ 12 ਅਰਬ ਵੀਹ ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ 10 ਅਰਬ 40 ਕਰੋੜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਪਾਨੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਹੋਰ ਕਰ ਲਓ ਸਿੱਕਾ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਖਰਬ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਸੌ ਖਰਬ ਵੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਏਂਗਾ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।

ਇਕ ਗਜ਼ਨੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਉਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰੀ। ਉਸ ਨੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਨਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਫੌਜ ਵਧਾ ਲਈ। ਵਧਾ ਕੇ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਤਾਸ਼ਕੰਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਈਰਾਨ, ਟਰਕੀ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਟੇਟਾਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਲ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਹੋਇਆ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਜਿੱਤਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜੈ ਪਾਲ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਤਿੰਨ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜੀਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦੋ ਲੱਖ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਫੌਜ ਸੀ, ਰਸਾਲਾ। ਐਡਾ ਰਸਾਲਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਜਿੱਤਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੌਲਾਂ-ਸੌਲਾਂ ਵਾਰੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਤੇ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਜਿੰਨੀ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗੀ, ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ। ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਬਚ ਸਕਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਜਿੰਨਾਂ ਧਨ ਮੈਂ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਲੁੱਟ ਕੇ, ਉਹਦੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿਓ। ਤੇ wheel chair (ਪਹੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ) ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਜਾਓ। ਹਿਸਟਰੀ ਲਿਖ ਦਿਓ ਸਾਰਿਆ ਦੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਫੱਟੇ ਲੱਗ ਗਏ ਕਿ ਆਹ ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਲੁੱਟਿਆ, ਐਨੇ ਖਰਬ ਦੇ ਹੀਰੇ ਲਿਆਇਆ ਹੈ। ਆਹ ਮਥੁਰਾ ਲੁੱਟੀ, ਉਥੋਂ ਐਨਾ ਧਨ ਆਇਆ। ਸਾਰੀ ਜਿੰਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਸੀ, ਮੀਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੁੱਪ ਹੁੰਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਗੱਲ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਗਲਤੀ ਕਰੀ ਜਿਹੜੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਂ ਯੁੱਧ ਕੀਤੇ, ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਬੰਦੇ ਮੈਂ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਘਰ ਉਜਾੜ ਦਿਤੇ। ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੋਗ ਪਾ ਕੇ, ਮੈਂ ਆਹ ਧਨ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਚਾਹੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਹੁਣ ਕੋਈ ਲੁੱਟ ਲਵੇ। ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਚਦਾ ਨਹੀਂ, ਹਕੀਮਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਜਨਾਜਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਫੱਟੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ। ਮੋਟੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਕਿ ਖਰਬਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਵੀ ਨੰਗੇ ਨੇ ਤੇ ਪੈਰ ਵੀ ਨੰਗੇ ਨੇ। ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਨੇ ਇਹਦੇ ਤੇ ਕਫਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਅਕਲ ਆ ਜਾਏ। ਇਹ

ਤਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਭਾਈ ਐਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲੁੱਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਾਲ ਕੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਓਹੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹੈਂ -

ਜਿਸ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਉਹ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚੋਂ' ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਮੰਤਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਮਾਈ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬੰਦਾ ਗਵਾਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਬਾਕੀ ਧਰਮ ਨੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਲਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨੁ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣਾ ਅਭਿਮਾਨ ਛੱਡ ਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਛ ਹੈਗਾ। ਫੇਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਲੈ-ਲੈ ਉਹਨੂੰ। ਫੇਰ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੰਤਰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਮੰਤਰ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਧਨ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਦੂਰ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਔਖਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਸੰਗਤ, ਫੇਰ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 10-10, 20-20 ਸਾਲ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਸਾਲ 'ਚ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਰਾਵਟਾਂ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸ਼ਾਇਦ ਇਕ ਕਦਮ ਪੁੱਟ ਲਏ ਤਾਂ ਪੁੱਟ ਲਏ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਬੰਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਈਆਂ ਟੱਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਟਪ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਤੋਲ ਉਸ ਨੂੰ। ਭੁੱਲ ਨਾ ਫੇਰ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਪ -

ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ ॥

ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੁਪੀਐ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੬

ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਹੁਣ ਖੇਪ ਭਰ ਲੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੀ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਲ -

ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩

ਜਿਹੜੇ ਬਿਹੁ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਿਹੁ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਹਨੂੰ ਦੁਖੀ

ਕਰੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਰੋਣਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਧੱਕੇ ਧੌੜਿਆਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਛਲ ਕਰਕੇ, ਕਪਟ ਕਰਕੇ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੱਬ ਕੇ। ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਢੋਂਗ ਰਚ ਕੇ -

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ ॥

ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੁਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਤਿ ਨਿਬੋਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ- ੬੫੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਕਪਟ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਲੇਖਾ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ। ਜਦੋਂ ਇਕੱਲਾ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ -

ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੪

ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਆਪਣਾ, ਇੱਕਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਬੇਗਾਨੇ ਥਾਂ। ਉਹ ਨਾਲ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਦੇਖੀ ਜਾਹ, ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ। ਹੁਣ ਦੱਸ। ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਬਿਹੁ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ਛੱਡ ਦੇ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਏਗਾ, ਇਥੋਂ ਹੀ ਪੰਨ-ਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਏਗੀ। ਇਥੇ ਵੀ ਪੰਨ-ਪੰਨ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਨ-ਪੰਨ ਹੋਵੇਗੀ।

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਮੁਖ ਉਜਲੁ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ?

ਜਿਆਣਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੀਐਚ. ਡੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਵੱਡਾ, ਲੇਖਕ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਬੰਦਾ। ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ। ਬਿਹੁ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ਨੇ, ਐਨਾ ਕੁਛ ਦੱਸਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ -

ਇਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ ॥

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। 'ਨਾਮ' ਇਹਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਓਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਇਹਦਾ ਮਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਆਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੌਤਕ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੇ ਨੇ। ਜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪਾਏ ਨੇ ਤਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਆਏ।

ਹੁਣ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਨੇ ਨਵੇਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਨੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਹਰ ਦੀਵਾਨ, ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਨੇ, ਸੁਣ ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਬੀਬੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਿਹਾ ਕਰੋ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਫੇਰ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ? ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਗੈਰ ਪੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਹੈ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਰਸਤੇ ਘੱਟ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਯੋਗੀ ਲੋਕ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਐਸਾ ਸਥਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਰਬ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਆਪੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ ਖਾਲਸਾ, ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਸਾਰੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਖਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਚਮਕਦਾਰ ਨੇ, ਸੋਨੇ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨੇ ਤੇ ਕਿਰਨਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਨੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਇਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਰਬ ਵਿਦਿਆ ਯੋਗ 'ਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਦਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸਭ ਕੁਛ। ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰਤਾਵੇ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਂ ਜਦੋਂ ਅੱਜ ਆਏਗਾ, ਤੂੰ ਉਹ ਲਿਖ ਲੈ ਆਈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਿਖ ਲਏਂਗਾ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ। ਮੇਰੇ ਸਾਰਾ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਨਿਗ੍ਰਾ ਕਰ ਲਵਾਂ, ਸਭ ਕੁਛ ਮੇਰੇ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਬੰਦਗੀ 'ਚ ਬੈਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖ ਲਿਆ। ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਲਿਖ ਲਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ।

ਜਦੋਂ ਦਿਖਾਇਆ, ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਓਹੀ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ

ਜੁੜਨ ਨਾਲ, ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਇਹ ਡਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹੇ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੀਗੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚਦੇ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਅਨਜਾਣ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਹੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਏ ਸੀ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਛੋਲੇ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਕਰਦੇ, ਕਿਹੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ।

ਕਬੀਰ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਗਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ ॥

ਤਹਾ ਕਬੀਰੈ ਮਟ ਕੀਆ ਖੋਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਬਾਟ ॥ ੧੫੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੨

ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜੋ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਂਧੇ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ, ਪਾਂਧੇ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾ ਆਏ। ਛੱਟੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ, ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਾਨਕ! ਆਹ ਕੀ ਲਿਖੀਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਪਤ ਸਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਆਪ ਲਿਖ ਲਈ। ਸੁਣਾ ਤਾਂ? ਜਦੋਂ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੈਂ? ਫਾਰਸੀ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਗਏ ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਆਏ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਆਏ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਤਾਂ ਅਰਬ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਅਰਬੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਜੇ ਤਾਸਕੰਦ 'ਚ ਗਏ ਨੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੀ ਜੋ ਬੋਲੀ ਹੈ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਬ੍ਰਹਮਾ 'ਚ ਗਏ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮੀ ਬੋਲੇ ਨੇ, ਜੇ ਲੰਕਾ 'ਚ ਗਏ ਨੇ, ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਉਸੇ ਬੋਲੀ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਆਂ। ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਨਾ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ, ਨਾ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ, ਨਾ ਹਵਾ, ਨਾ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ, ਕੋਈ ਐਸੀ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦੇ।

ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦਰਖਤ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ? ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਗੋਰਮਿੰਟ ਕੋਲ, ਨਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਐਨਾ ਦਿਮਾਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਖਤ ਜਦੋਂ ਕੱਟਣ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਦ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

ਉਹ ਰੇਡੀਓ waves (ਲਹਿਰਾਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਫੋਟੋ ਲੈਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਲਾਉਣਾ,

ਖਾਦ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਦਰਖਤ ਫੁਲਦੇ ਨੇ, ਝੁੰਮਦੇ ਨੇ। ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ, waves ਉਠਦੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ। ਜਿਵੇਂ ਖੇੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸੁੰਗੜਦੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਆ ਗਏ ਸਾਨੂੰ ਕੱਟਣ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਨਾ ਤਾਂ ਕੁਹਾੜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਕੁਹਾੜਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਹੜੀ aura (ਅਦਿੱਖ ਰੌਸ਼ਨੀ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਐਨਰਜੀ ਦੀ। ਐਨਰਜੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਹਾਅ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਦਰਖਤ ਇਕ ਦਮ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਸੁੰਗੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਸਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਆਏ। ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਨ ਲੱਗੇ ਅਜੀਬ ਕੌਤਕ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮੁੱਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵਧਦਾ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਘਟਦਾ ਨਹੀਂ। ਲੰਗਰ ਚਲਾਇਆ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਤੋਰ ਦਿਤੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਅੱਜ ਆਪ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕੱਪੜਾ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਭੈਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਤਰਲਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵੀਰ! ਜੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਨਾ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਦੋ ਗਰਾਹੀਆਂ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਾਂਦੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਜੰਗਲ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਏ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਜਿਹੜੀ ਚਾਦਰ ਉਹਦੀ ਗਿਲਟੀ (ਬੁੱਕਲ) ਮਾਰ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਹੈ ਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹੈਰਾਨ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਲੰਮੀਆਂ-ਚੌੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਥੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰੀਆਂ। ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਤਾਂ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਬੇਟਾ! ਕਦੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬੋਲਿਆ ਕਰ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰ ਨਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਤਾ! ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੋਲਣ ਜੋਗਾ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

'ਕੀ ਗੱਲ ਬੇਟਾ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?'

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ! ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ chemical life ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾ-ਪੀ ਲਈਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੋਰ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾ ਕੇ

ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ, ਪੰਛੀ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਉੱਚ ਮੰਡਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਰੰਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬੈਟਰੀ ਵਿਚ, ਜੇ ਤਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਬੈਟਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਾਰਾਂ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਲਾਈਟਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇ ਕਰੰਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋਈ ਬੈਟਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਐਨਰਜੀ ਹੈ ਨਿਰੀ ਹੀ, ਕਰੰਟ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਹਰ ਵਕਤ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਆਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ, ਮੇਰੀ ਮੌਜ ਆ ਜਾਏ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਆ ਜਾਏ, ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ, ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਆ ਜਾਏ, ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੌਜ ਬਣ ਜਾਏ, ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, (dead) ਖਤਮ ਹੋਈ ਬੈਟਰੀ ਵਾਂਗਣ ਹੈ, ਕਰੰਟ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ, ਲਾਈਫ ਕਰੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਦਾ ਹੈ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥੧॥

ਅੰਗ- ੨੫੩

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ ॥

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਪਤਿ ਲਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੨

ਤੇ ਮਾਤਾ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਮ ਆਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਜੇ ਉਹ ਜੋਤ ਬੁਝ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਉਹ ਕਰੰਟ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ।

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੯

ਉਸ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੈਂ ਟੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਿਰਤੀ ਬਾਹਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਆਤਮਕ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਉਥੋਂ

ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅਜੀਬ ਬਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਐਨਾ ਵੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਜਬ ਲਗੁ ਤਾਗਾ ਬਾਹਉ ਬੇਹੀ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਬਿਸਰੈ ਰਾਮੁ ਸਨੇਹੀ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੪

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨੇ। ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਧਾਗਾ ਖਿੱਚਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਖਿੱਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਬਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਨਲਕੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗਲੀ (ਸੁਰਾਖ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ਕਹਿਣਾ ਮੇਰਾ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ਨਾ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਘਾਟਾ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ 24000 ਸਵਾਸ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਘਾਟੇ 'ਚ ਹੈ। 24 ਘੰਟੇ ਅਸੀਂ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤੁਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੇਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਆਘਾਵੈ ॥੧੨ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੮

ਮਾਤਾ! ਮਛਲੀ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ, ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਰਸ ਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਰਲਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਜੇ ਨਾਮ ਲਿਵ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ-

ਸਾਚੀ ਲਿਵੈ ਬਿਨੁ ਦੇਹ ਨਿਮਾਣੀ ॥ ਅੰਗ- ੯੧੭

ਨਿਮਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਹੜੀ ਜਿਹੜੀ ਦੇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਹੜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ! ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਹੱਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸੇ ਕਰੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ! ਜੇ ਭੁੱਖ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ। ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭੁੱਖ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਦੁੱਖ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਹੀ।

ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੁਖ ॥

ਉਤੁ ਭੁਖੈ ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ ਦੁਖ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੯

ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਾ ਲਓ। ਦੁੱਖ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਸਾਰੇ, ਨਾ ਜੰਮਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਰਹੇਗਾ। ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੇ ਕਹੇ ਜਿਹੜਾ ਵਿਛੜ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਿਲੇ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਐਨਾ ਹੀ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਆ ਗਿਆ ਇਹ। ਮਹਾਤਮਾ ਪਛਾਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਫਲਾਣਾ ਬੰਦਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਰਿੱਛ ਵਾਲਾ ਰਿੱਛ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਰਿੱਛ ਖਰੀਦੋ, ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਰਿੱਛ ਖਰੀਦ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਦਿਤਾ ਉਹ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਚੌਰ ਕਰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਕੀਰਤੀਆ! ਦੇਖ ਲੈ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਨਾ?

ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਕਿ -

ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਫੇਰ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਭੁੱਖ ਹੈ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਲਾਟ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜੰਮਣ-ਮਰਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥ ੨੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੫

ਜਿਹੜਾ ਰੋਗ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ-
ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪

ਉਹ ਦਵਾਈ ਨਾਮ ਦੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਰੋਗ ਵੀ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਰੋਗ ਤਾਂ ਹਟਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮਾਤਾ! ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲਗ ਜਾਏ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੪

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋ ਜਾਣ, ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਾਮ

ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਿਆ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਕਤੀ ਟੀਕਾ (Temporary injection) ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੁਖ ਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਖੋਖਲਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਖੋਜ ਕਰੀ ਸੀ। ਇਕ ਵੀ ਸੁੱਖ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਫਰੋਲ ਕੇ ਦੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਹਰੇਕ ਸੁੱਖ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਇਕ ਕਿਲੇ ਸੁਖ ਹੋਏਗਾ, ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਉਹਦੇ ਥੱਲੇ ਦੁਖ ਲੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹੈ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ
ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ-ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ।

ਬਾਲੀ ਰੋਵੈ ਨਾਹਿ ਭਤਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਵੀ ਹੈ ਇਹਦਾ ਕਿ ਦੁਖੀਆ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਸੰਸਾਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁਖੀਆ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ -

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੪੬

ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਵੀ ਹੈ ਨਾਨਕ ਜੀ!

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੬

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥
ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੪

ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਇਸ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਇਲਾਜ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ - **'ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੂਖ ॥'** ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਨਾ, ਲੇਕਿਨ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਉਤੇ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਸੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਬੱਚੇ ਕਾਤਰੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਕਾਤਰੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਠੀਕਰੀ ਸਾਰਾ ਟੋਭਾ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਏਗੀ। ਕਈ ਬਲ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ, ਮਾਰਨੀ, ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਆਹੀ ਹਾਲ ਸਾਡਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਜੁਬਾਨੀ ਕੰਠ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਉਤੋਂ-ਉਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਣੀ

ਵਿਚਾਰ ਲਓ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਕੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ? ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ। ਤੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਨਿਹਚੇਪੂਰਵਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਨਿਹਚੇਪੂਰਵਕ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ ਇਥੇ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਏ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ ਜੀ! 'ਨਾਮ' ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸੰਸਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੋ-

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੯

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਖਿੰਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਵਾਸਨਾਵਾਂ ਐਨੀਆਂ ਫੈਲ ਗਈਆਂ। ਉਹਨੂੰ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਣਗੇ, ਨਾਮ ਜਪਣਗੇ ਜਾਂ ਉਬਾਸੀਆਂ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰਸ ਦੇ ਘਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ। ਉਥੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬਚਨ ਸਮਝਾਏ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਚੁਪ ਕਰ ਗਏ। ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਕਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੀ ਉਹ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ, ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਇਲਾਜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੈ? ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅਖੀਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਭਰਾਤਾ ਜੀ! ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਤਾਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਲਿਆਈਏ ਡਾਕਟਰ। ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲਿਆਵਾਂ ਮੈਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾਂ, ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਮੈਂ ਮੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਝਾੜਾ ਵੀ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਤੁਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਰੂਹ ਨਾ ਚਿੰਬੜ ਗਈ ਹੋਵੇ ਇਹਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਟੂਣੇ ਵੀ ਕਰੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਰਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਫਰਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਦਸਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ, ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ, ਬੱਸ ਇੱਕ ਵੈਦ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹਾਂ। ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤੀ।

ਵੈਦ ਜੀ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪੁੱਛਿਆ ਵੈਦ ਜੀ ਨੇ। ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਤਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੈਦ ਜੀ! ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਉਤੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਜੀਅ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉੱਠ ਕੇ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਨਕ ਜੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਰ ਓਹੀ, ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਜੇ ਤਾਂ ਹੈ ਕੋਈ ਰੋਗ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਬੜੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਥਰਵਣ ਵੈਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾਂ ਵੈਦਿਕ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ 'ਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਹੋਏਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ, ਭੁੱਖ ਲੱਗੇਗੀ, ਦੌੜਿਆ ਫਿਰੇਗਾ। ਬੜਾ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਨਬਜ਼ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਮੂੰਹ ਰੱਖਿਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਦਿਓ ਨਾ ਕੁਛ ਖਾਣ ਨੂੰ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੋਈ ਨਾ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ, ਫੇਰ ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ।

ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਹੋਇਆ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਉਡੀਕਦੇ ਨੇ ਕਿ ਵੈਦ ਆ ਜਾਵੇ।

ਕਾਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਮੂੜਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੈਦ ਜੀ ਆ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਨਾਨਕ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਪਿਆ ਹੈ।

ਮੰਜੇ ਦੇ ਉਤੇ ਪਏ ਨੇ। ਉਤੇ ਕੱਪੜਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਇਹਨੇ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਓ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਣ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਬਜ਼ ਦੇਖਣੀ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਕੋਲ ਮੂੜਾ ਡਾਹ ਦਿਤਾ।

ਉਸ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਕਪੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਂਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਕਲਾਈ 'ਤੇ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਰੱਖਾਂ ਤੇ ਦੇਖ ਲਵਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼, ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਘੱਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਇ ਹੋ ਗਈ, ਜਾਂ ਗਰਮੀ ਵਧ ਗਈ ਜਾਂ ਰੋਸ਼ਾ ਵਧ ਗਈ, ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਵੈਦ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਵੈਦਾ ਮੇਰੀ ਜੀ ਬਾਂਹ ਛੱਡ ਦੇ,
ਤੈਨੂੰ ਰੋਗ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਕੋਈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੈਦ ਜੀ! ਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਘਟ ਗਿਆ। ਕਿਹੜਾ ਵਧ ਗਿਆ, ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੇ ਸੁਅਸਥ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਛਕਦੇ, ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਂ।

ਕੀ ਕਰੋਗੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੁੜੀਆਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਖਾ ਲੈਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੱਗੇਗੀ, ਜੀਅ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੱਗੇਗਾ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਜਾਓਗੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਜਾਣਦੇ ਹੋਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਜਿੰਨੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ 99 ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਰਲਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਰਲਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਪਛਾਣ ਹੈ, ਨਬਜ਼ ਤੋਂ ਮੈਂ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਲਾਜ ਕਰਦਾਂ। ਕਦੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਂ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾ ਹਟੇ। ਮੌਤ ਦਾ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਲਾਜ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੈਦ ਜੀ! ਜੇ ਭਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼?

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕਰ-ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ। ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ।

ਮਹਾਰਾਜ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੈਦ ਜੀ! ਤੇਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਤ ਹੋਰ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਸ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੇ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ।

ਭੋਲਾ ਵੈਦ ਨਾ ਜਾਣਦਾ।

ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥

ਭੋਲਾ ਵੈਦ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੭੯

ਹੈ ਕੋਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਲਾਜ? ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਖਿੱਚ ਪੈ ਗਈ ਹੋਵੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ। ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ

ਪ੍ਰਵਚਨ - ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੰਪਾਦਕ - ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-26)

(ਸ) ਆਸਣ - ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਸਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਣ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਉਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੌਥੇ ਆਸਨ ਸਮਝਹੁ ਚਿੱਤ।

ਕਰਹਿ ਗੁਬਿੰਦ ਵਿਖੈ ਬਿਤਿ ਬਿੱਤਿ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗੀ ਮਾਛਿੰਦੂ ਨਾਥ ਨੂੰ ਆਸਣ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਕੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਹੈ।

ਧਿਆਨ ਰੁਪਿ ਹੋਇ ਆਸਣੁ ਪਾਵੈ॥

ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਤਾੜੀ ਚਿਤੁ ਲਾਵੈ॥

ਅੰਗ - ੮੨੭

(ਹ) ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ - ਜੋਗੀ ਲੋਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਨਾਸਕਾ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰਕ, ਕੁੰਭਕ ਤੇ ਰੇਚਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਸਹਿਜਮਈ ਹੈ।

ਪੰਚਮ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਚੀਨਿ।

ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਤੀਨ।

ਪੂਰਕ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਭੈ ਕਰਖ ਕਰਿ ਲੇਯ।

ਬਚ ਸੁਨਿ ਸਮਝੀਜੋ ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਬਿਰ ਕੇਯ।

(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਣਾ, ਇਹ 'ਪੂਰਕ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ, ਇਹ 'ਕੁੰਭਕ' ਹੈ। ਅੰਦਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰ, ਔਗੁਣ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਣਾ 'ਰੇਚਕ' ਹੈ। ਰੇਚਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਖੋਟ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਬਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਵਾਸ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਵਾਹਿ' ਤੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਨਾਮ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

(ਕ) ਧਿਆਨ - ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ, ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਫੁਰਨਾ ਜਾਂ

ਸੰਕਲਪ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣਾ। ਫੁਰਨੇ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰੋਕ ਲਗਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣਾ।

ਖਸ਼ਟਮ ਧਯਾਨ ਅੰਗ ਸੁਨਿ ਜੈਸੈ।

ਪਢਨ ਸੁਨਨ ਗੁਰੁ ਬਚ ਜਬ ਬੈਸੈ।

ਸਬਦ ਅਰਥ ਮਹਿ ਰਾਖਹਿ ਧਯਾਨਾ।

ਫੁਰਨ ਦੇਯ ਸੰਕਲਪ ਨ ਆਨਾ।

(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਟਿਕਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧਿਆਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ॥

ਅੰਗ - ੮੨੯

ਧਾਰਨਾ - ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੁੱਕ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਫੁਰਨੇ ਕਿਉਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਮਨ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਫੁਰਨੇ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ 12 ਸਕਿੰਟ ਟਿਕਾਓ, ਫੇਰ ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਟਿਕਾਓ ਤੇ ਫੇਰ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਮਨ ਟਿਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਟਿਕਾਅ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਪਤਮ ਅਹੈ ਧਾਰਨਾ ਅੰਗਾ।

ਤਿਸ ਸਰੂਪ ਸੁਨਿਯੈ ਰੁਚਿ ਸੰਗਾ।

ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਵਿਖੈ ਜੇ ਜਾਵਹਿ।

ਪੁਨ ਮਨ ਰੋਕਿ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿ ਲਾਵਹਿ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਜਾਣ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਅਉਗਣਹਾਰੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਭਜਨ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜੋ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਮਾਂ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾ ਜੀਵਨ ਬੇਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾ ਬੁਧਿ ਦੀਜੈ ਜਿਤੁ ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ ॥

ਸਾ ਮਤਿ ਦੀਜੈ ਜਿਤੁ ਤੁਧੁ ਧਿਆਈ ॥

ਸਾਸ ਸਾਸ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਓਟ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਚਰਣਾ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦

ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਤੂੰ ਲੇਹਿ ਇਆਨੇ ॥
 ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ਬਹੁ ਡੁਬੇ ਸਿਆਨੇ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੮
 ਭਾਈ ਰੇ ਭਗਤਿਹੀਣ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੨

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਅਲੂਣੀ ਸਿੱਲ ਚੱਟਣ ਵਾਂਗ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਨ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਾਂ, ਜੇ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਜੇਕਰ ਐਨੀ ਵੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਕਦਮ ਤਾਂ ਪੁੱਟਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਚੋਤਿਓ
 ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੦

ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਸ ਜਾਏਗਾ ਫੇਰ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਦੌੜਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਅ-ਮਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆਉਣ ਨਾਲ ਫੇਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਫਿੱਕੇ ਪੈ ਜਾਣਗੇ।

ਇਹ ਰਸ ਛਾਡੇ ਉਹ ਰਸੁ ਆਵਾ ॥
 ਉਹ ਰਸੁ ਪੀਆ ਇਹ ਰਸੁ ਨਹੀ ਭਾਵਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨

ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਹੋਰਿ ਅਨ ਰਸ ਸਭਿ ਵੀਸਰੇ
 ਜਾ ਹਰਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੯੨੧
 ਜਾ ਕਉ ਰਸੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੈ ਆਇਓ ॥
 ਸੋ ਅਨ ਰਸ ਨਾਹੀ ਲਪਟਾਇਓ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੬

ਜਦੋਂ ਤੀਕਰ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਂ ਰਸਾਂ ਦਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ ॥
 ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ ॥
 ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ੨ ॥
 ਅੰਗ - ੧੫
 ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥
 ਅੰਗ - ੫੬੦

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਾਂਗੇ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਾਂਗੇ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਵੀ ਬਿਨਸ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੁਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩
 ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥
 ਅੰਗ - ੪੬੬

ਸਮਾਧੀ - ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੇ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਕ ਘੰਟਾ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਬ ਮਨ ਟਿਕਯੋ ਘੜੀ ਦੋ ਚਾਰਾ।
 ਤਿਹਕੋ ਨਾਮ ਸਮਾਧਿ ਉਚਾਰਾ।
 ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ।
 ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਸਮਾਧਿ ਭਲੇ ਤਬ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਨ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਟਿਕਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਚਲਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਮਾਧੀ ਜਾਂ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥
 ਅੰਗ - ੧੦੬

ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੁਰਤ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਆਪ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ, ਪਾਠ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੈ।

ਜਿਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨਿ ਭਾਈਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਛਕਿ ਛਕੇ ॥
 ਅੰਗ - ੪੪੯

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ
 ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋ ਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੪

ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਨੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੁੜਦਿਆਂ-ਜੁੜਦਿਆਂ ਸੁਰਤਿ ਨੇ ਸਬਦਿ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 'ਸ਼ਬਦ' 'ਗੁਰੂ' ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਰਤਿ ਨੇ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ 'ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ' ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਣਾ ਹੈ ਫੇਰ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਕਾਲ ਮੰਡਲ ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥
 ਅੰਗ - ੯੩੮

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀਆਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਬਾਰੇ, ਮਨ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮਨ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਸੁਰਤਿ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਕਰਦੀ। ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ

ਇਕਾਗਰ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ - ਪੰਜ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆ, ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਪੰਜ ਭਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਬਚਨ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ, ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਭਰਮ

ਪੰਜ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ - ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਰਤੀ - ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਵੀ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਰਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਤਕਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਅੱਸੀ ਫੀ ਸਦੀ ਗਿਆਨ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਲਗਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੂਤ ਕਾਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੇਖੇ ਹੋਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਫੱਟੀ ਉਤੇ ਫਿਲਮੀ ਰੀਲ ਵਾਂਗੂੰ ਉਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਐਸਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ - ਕੰਨ, ਨਾਸਿਕਾ, ਰਸਨਾ, ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ, ਸੁੰਘੀਆਂ, ਚੱਖੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਰੀਲ ਚਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੂਜਾ ਜੋ ਦੇਖਿਆ, ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਲੜੀਵਾਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਇਸੇ ਵਿਚ ਪਰਚ ਕੇ ਫੁਰਨੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਵਿਸਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਦੇਖਣ-ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਕੇਵਲ ਇਕ-ਮਨ ਇਕ-ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਭਜਨ-ਬੰਦਗੀ ਨੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਸੇ ਵਿਚਾਰ ਆਉਣਗੇ ਫੇਰ ਮਨ ਪਰਚਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਗਲ ਹੈ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਿ ਕਹਾ ਲੋਭਾਵੈ ॥

ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੇ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੈ ਰਹਨੁ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੧

ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਬਿਰਤੀ - ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਟਾਈਮ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਭੂਤਕਾਲ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਵੀ ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਭਜਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ

ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖੀਏ। ਉਹ ਪਲ ਸਫਲਾ ਤੇ ਘੜੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਈਏ।

ਸਫਲ ਮੂਰਤੁ ਸਫਲਾ ਘੜੀ ਜਿਤੁ ਸਚੇ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ॥

ਅੰਗ - ੪੪

ਭੂਤ ਗਿਆ ਹੈ ਬੀਤ ਭਵਿਖਤ ਅਜੇ ਨਾ ਆਇਆ।

ਵਰਤਮਾਨ ਹੈ ਕੋਲ ਅਸਾਂ ਨਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ।

(ਧਨੀ ਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਕ)

ਭਜਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਬਹੁਤ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਪਰਜੇ ਬਿਰਤੀ - ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਮਝਣਾ, ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਲੀ ਹੈ ਉਹ ਨਕਲੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਤਿ ਹੈ ਉਹ ਅਸਤਿ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਣਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਪਰਜੇ ਬਿਰਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨੇ ਤੇ ਪੁਤਲੀਆਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਚਾ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਸੁਪਨਾ ਅਰੁ ਪੇਖਨਾ ਐਸੇ ਜਗ ਕਉ ਜਾਨਿ ॥

ਇਨ ਮੈ ਕਛੁ ਸਾਚੇ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ੨੩ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੇ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੇ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਇ ਲੇ ਛਾਡਿ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ ॥ ੫੨ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੯

ਵਿਕਲਪ ਬਿਰਤੀ - ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕੇ ਵਾਲੇ ਖਿਆਲ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਭਜਨ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣੀ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਨਾ ਮਿਲੀ ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਘਾਲਣਾ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀ ਆਦਿ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਖਿਆਲ ਧੋਅ ਨਾਲੋਂ ਦੂਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੁੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਸੇਵਾ ਬੋਰੀ ਮਾਗਨੁ ਬਹੁਤਾ॥

ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ਕਹਤੋ ਪਹੁਤਾ॥

ਅੰਗ - ੨੩੮

ਇਸ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਅਵਸ਼ਯ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥

ਅੰਗ - ੨੯੬

ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਸਿਮਰਉ ਤੁਮਰਾ ਨਾਮੁ॥

ਅੰਗ - ੬੮੨

ਨਿੰਦਰਾ ਬਿਰਤੀ - ਭਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਨੀਂਦ ਦਾ ਆਈ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਨਿੰਦਰਾ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉੱਠ ਕੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੱਟੇ ਮਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੁਰ ਫਿਰ ਕੇ ਜਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਆਲਸ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨੀਂਦ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਢਿੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਨੱਬੇ ਡਿਗਰੀ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ।

ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼

1. ਅਵਿਦਿਆ - ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕਰਕੇ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਦੇ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹਾਂ।

ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼ - ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਣ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਨਾ ਜਾਵੇ।

ਅਸਮਿਤਾ - ਨਿਰੰਤਰ ਸਮਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਣਾ, ਕਦੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣਾ।

ਰਾਗ - ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ 'ਮੈਂ'-'ਮੇਰੀ' ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ।

ਦਵੈਸ਼ - ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਨਫਰਤ, ਵਿਰੋਧਤਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਕਰਨੀ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹ ਕੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ।

ਪੰਜ ਭਰਮ - 1. ਭੇਦ ਭਰਮ - ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਮੰਨ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਣਾ ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਹਿਲਣ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਵੀ ਹਿਲਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

2. ਸੰਗ ਭਰਮ - ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਉਹ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਉਹ ਗਰੀਬ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦੀ ਸੁੱਚਤਾ ਰੱਖਣੀ ਕਿ ਮੈਂ ਭਿਟਿਆ ਨਾ ਜਾਵਾਂ, ਦੇਹ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿਣਾ।

3. ਕਰਤੱਵ ਭਰਮ - ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਲੌਰ ਲਾਲ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਸਵਰਗ ਨਰਕ ਮਿਲੇਗਾ।

4. ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ - ਜੀਵ ਹੋਰ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਣਾ ਜਿਵੇਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

5. ਤੱਤਵ ਭਰਮ - ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਸਤਿ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ - ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਾਰੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੇ ਭਰਮ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਇਮ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਪਰਵਾਹ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਹਿੰਦੇ ਦਰਿਆ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਹਿਣ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਰਮ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਛਿੰਨ ਭੰਗਰ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਤਮ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਗਿਆਸੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ, ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਸਦਾ, ਲਗਾਤਾਰ, ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।

ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।

ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਨਿਰਭਰ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਲਗਨ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਕਾਲ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਲਿਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅੱਗੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਦਰ ਹੈ, ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਰਹਿਮਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੬

ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ

ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਪਹਿਲਾਂ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਜੀਭਾ ਨਾਲ ਬੋਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੋਲਹੁ ਜਸੁ ਜਿਹਬਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਅੰਤਰਿ ਗੁਰੁ ਆਰਾਧਣਾ ਜਿਹਵਾ ਜਪਿ ਗੁਰੁ ਨਾਉ॥

ਅੰਗ - ੫੧੭

ਫੇਰ 'ਮਧਮਾ' 'ਪਸੰਤੀ' ਅਤੇ 'ਪਰਾ' ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਜਪਦਿਆਂ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਅਤੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੋਮਿ ਰੋਮਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ॥ ਅੰਗ - ੯੪੧

ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੁ

ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ॥ ੩ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੫

ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੦

ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭ ਕੇ ਬੋਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਧਰਤਿ ਪਾਤਾਲੁ ਆਕਾਸੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਸਭ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੪੦

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕੋ ਹੈ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਆਤਮਾਵਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਥੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੁ॥

ਅੰਗ - ੮

ਕਈ ਵਾਰ ਐਸਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਖੰਡ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਡਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਥੂਲ ਤੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਮੰਡਲ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਆਸਨ ਹੋਏ ਉਥੇ ਹੀ ਸੱਚਖੰਡ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ

ਹੀ ਜੋਤ ਹੈ।

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥

ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੫

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਹ ਸੋਝੀ ਤੇ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭਾਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੌਂ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਵਲ ਦੌੜਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮਗਨ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਹਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ।

ਬਾਹਰਿ ਢੁਢਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਪਰੇ

ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ ॥

ਅਨਭਉ ਅਚਰਜ ਰੂਪੁ ਪ੍ਰਭ ਪੋਖਿਆ

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੁ ਜਾਇਆ ਥਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦੨

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥ ੧੫ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਜਨਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਪਾਲ ਪੋਸ ਕੇ ਨੇਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿਮਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨਾ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਵਾਪਰਨਾ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ, ਪਰਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਬੀਜ ਬੀਜਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਬੀਜਣੇ ਹਨ। ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਤਾਂ ਬਥੇਰੇ ਬੀਜ ਲਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਹੀ ਦੁੱਖ ਕੱਟਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਮਨੁੱਖਾ

ਜਨਮ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਗਵਾ
ਦਿਤੇ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰੀ 'ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ' ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ
ਸਫਲਾ ਕਰੀਏ ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇਆ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੬੧

ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਮ ਬੀਜਣੇ ਦੀ
ਰੁੱਤ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਭਲੀਭਾਂਤ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਹੁਣ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਐਸਾ
ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਪਛਤਾਵਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।

ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

ਪਗਿ ਖਿਸਿਐ ਰਹਣਾ ਨਹੀ ਆਗੈ ਠਉਰੁ ਨ ਪਾਇ ॥

ਓਹ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵਈ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੮

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰੇ ਵਰਗੇ ਜਨਮ ਦਾ ਪੂਰਾ-
ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ ਤਾਂ
ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਆਤਮਿਕ ਮੌਤ ਸਹੇੜ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਪਾਈ ਵਡਭਾਗੀ ॥

ਨਾਮੁ ਨ ਜਪਹਿ ਤੇ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੮

ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ ॥

ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ ॥

ਅਨ ਰੁਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ॥

ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੫

ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਅਰਦਾਸ
ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੰਦ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਗਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ
ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ
ਨਿਰੁੱਧ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ
ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ, ਮੇਰੀ, ਮਮਤਾ, ਹੰਗਤਾ
ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ, ਮਨੋ-ਨਾਸ਼, ਵਾਸ਼ਨਾ-ਖੈਅ
ਤੇ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਬੁਲ ਸਰੀਰ,
ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ, ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ
ਪਰ੍ਹੇ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ
ਮੂਲ ਆਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਤੇ
ਇਸ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਵਸਥਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਫੇਰ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਉਸ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ
ਵਜ਼ਨਗੇ ਤੇ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ।

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਨਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੪

ਭਗਤੀ ਦੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਤੇ ਖਤਮ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ-ਬਾਹਰੀ

ਰਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਆਪਾ ਚੀਨ ਲਿਆ, ਖੋਜ ਕਰ
ਲਈ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ
ਹਉਮੈ ਦਾ ਪਰਦਾ ਲਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦੂਰ
ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਉਹ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਜ਼ਰੇ ਜ਼ਰੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤ
ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਾ ਸਵਾਰਨ ਦੀ ਤਾਂਗ
ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਦਮ, ਹਰ ਵਕਤ, ਉਠਦੇ
ਬੈਠਦੇ, ਸੌਂਦੇ ਜਾਗਦੇ ਅਤੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮ
ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਸਤੇ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਜ਼ਲ
ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ
ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ
ਜਾਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬਣ ਜਾਵਾਂਗੇ ਫਿਰ
ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ
ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਨਜ਼ਰ
ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਹੋ
ਜਾਵੇਗਾ, ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ

ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਉ ॥

ਆਉ ਬੈਠ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੋਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੨

ਜੀਵੰਦਿਆ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ ਮਰੰਦਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ॥

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਤਾਰਿਆ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੫੨੩

ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤੀਐ ਜਪਿ ਹਰਿ ਬੈਰਾਗਰੁ ॥

ਸਭਿ ਪਵਹੁ ਸਰਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਦਾਗਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੧੮

ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਾਜਨਾ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਜੀਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੇ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤਿ ॥ ੧੦ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ' ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ
ਬਰੀਆ (ਵਾਰੀ) ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦੇ
ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਈਏ। ਜਦੋਂ
ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ
ਵੀ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਰਸਾਂ
ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਵੀ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ, ਸੁਤੇ ਸਿਧ
ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਹੀ ਨਾਮ ਨਾਲ
ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਹਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਗਦੇ
ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਬੈਖਰੀ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ
ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ, ਰੋਮ-ਰੋਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ
ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁੰਨ ਸੁਣਨੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ
ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਮ
ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਰਾਹੀਂ ਸਫਲ ਕਰੀਏ ਜੀ।

ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ, ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-46)

ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਕਿੱਥੇ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਰੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਲੰਘੇ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ, ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੜੋਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨੱਠ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਕਣਕ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਜਿਹੜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਹਫਤਾ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਹਫਤੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਜਿੱਦ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਨਾ ਚੋਰੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਅਖੀਰ ਇਕ ਬੰਦਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜੁਗਤੀ ਦਾ ਪਰ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਜੇ ਦੇਵੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸੋ?

ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਸਾਹ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਿਲਕੁਲ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਓ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਮੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਖਿੱਚਾਂਗਾ ਸਾਹ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅਰਥੀ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਲੰਘਿਓ। ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਗੱਲਾਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ। ਅਰਥੀ 'ਤੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਚੁੱਕੀਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ

ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ।

ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਈਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਅਰਥੀ 'ਤੇ, ਡੇਢ-ਦੋ ਸੌ ਬੰਦਾ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਨਾਂਗੇ ਆਵਨੁ ਨਾਂਗੇ ਜਾਨਾ ॥

ਕੋਇ ਨ ਰਹਿਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੮

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ

ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਿਆਰਾ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਸੀ ਪਿੱਛੇ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁੱਛੇ ਸੀ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲਈਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਥੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾ ਕੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਐਨਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕੀਂ ਜਾਣਗੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ, ਸਸਕਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਸੀਓਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ।

ਉਥੇ ਫੂਸ ਪਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਫੂਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ, ਅਰਥੀ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਜਾਓ ਲੰਗਰ 'ਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਅੱਗ। ਅੱਗ ਆ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿੱਧਰ ਹਵਾ ਸੀ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਲਵਾ ਦਿਤੀ ਅੱਗ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜਲ ਵੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਫੂਸ ਦੀ ਚਿੜ-ਚਿੜ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਲ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ, ਰੱਸੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਤੋੜ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਨੱਠ ਲਿਆ, ਦੌੜਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸਕਰਾਏ, ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਔਹ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਰਦਾ ਸਣੇ ਦੇਹ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਨੱਠਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਿਆਓ ਫੜ ਕੇ। ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਹ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ। ਭੇਖ ਵਾਲੇ, ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਵਾਲੇ, ਹਿਰਸ ਵਾਲੇ। ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਤੇ ਭਾਵਨੀ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। ਸਿਦਕ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖ ਲਈ, ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਬਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤਰ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿੱਖ ਓਹੀ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ 'ਤੇ ਨਾਮ ਲੈ ਲਿਆ। ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਸਿੱਖੀ 'ਚ ਦਾਖਲ

ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾਉਣੀ ਤਾਂ ਔਖੀ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਹੈ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਮਾਈ ਚੱਲਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਅਗਾਂਹਾਂ ਤਾਂ ਤਿਆਰੀ ਨਾ ਕਰੀ, ਐਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਗੁਰਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਚੱਲਣਾ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਸੀ ਹੋਰ ਅੱਗੇ। ਇਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਨੇ, ਆਪਾਂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਕਮੇਟੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਉਠਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਿਗੁਰੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਕੀ ਹੈ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੱਥੇ ਟੇਕਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਬਿਆਸਾ ਚੱਲੇ ਜਾਓ, ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਓ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਤਦ ਤੱਕ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਜਾਓਗੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਬਣੇਗਾ ਜਿਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲਿਆ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਓਹੀ ਬਣੇਗਾ, ਜਿਹਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਛਕ ਲਿਆ, ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ, 4500 ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਤੂੰ ਅਰਥ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਹੱਥ ਪੈਰ ਤਾਂ ਮਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹੀ ਨੇ, ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਫਰਜ਼ ਫੁਰਜ਼ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਤੇ ਤਾਂ 100% ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਚੰਗਾ ਆਹ ਸਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਜਾ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਗਰ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਦਿਤੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਕਥਾ ਕਰਾਓ। ਪਹਿਰਾ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੋ, ਦੇਖਿਓ ਚਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਚੌਕਸੀ ਵਰਤਿਓ। ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਹਿਰੇ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਦਿਨ

ਵਿਚ। ਜਾ ਤੂੰ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ। ਹਰ ਵਕਤ ਪਹਿਰਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਥਾ ਕਰੇਗਾ ਇਹ, ਕਥਾ ਸੁਣੇ ਇਸ ਤੋਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਵਾਹਵਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੁਛ ਕਹੀ ਜਾਹ।

ਖੈਰ, ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਹਨੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਦਾਸ ਰਿਹਾ ਕਰੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਮਰ ਗਏ ਹੋਣੇ ਨੇ ਭੁੱਖੇ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਮਸਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੇਵੇਗਾ?

ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਬੋਰੀ ਕਣਕ ਦੀ ਕਰ ਲਈਏ ਇਕੱਠੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਦਾ ਗਿਆ। ਲੜਕੀ ਜੁਆਨ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਬੇ! ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਤੇ ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਲਿਆਵਾਂਗੇ ਆਪੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ, ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਚੌਧਰੀ ਸੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਬੀਬੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਬੜਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਨਾਜ ਠੀਕ ਕਰੋ। ਦਾਲਾਂ ਵਗੈਰਾ ਸਾਫ ਕਰੋ, ਘਰ ਲਿਪੇ, ਹੋਰ ਸਫਾਈ ਕਰੋ। ਹੋਰ ਬੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਜਣੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਓ।

ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਘਰ ਲਿੱਪਣ ਵਾਸਤੇ ਮਿੱਟੀ ਲੈਣ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਹੀ ਮਾਰੀ, ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟੀ, ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ, ਲੜਕੀ ਕਹਿੰਦੀ, ਬੇਬੇ ਕੁਛ ਖੜਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੱਢ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਗਾਗਰ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੋਨੇ ਦੀ। ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਆਈਆਂ। ਲਿਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੀਬੀ! ਆਹ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਦੇਖੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚੋਰ ਚਕਾਰ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਰਚਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਖਰਚਾਂਗੀ ਇਹਨੂੰ। ਉਹਨੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਡੰਗਰ ਲੈ ਦਿਤੇ ਤੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਘਰ ਪਾ ਲਓ ਵਧੀਆ। ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਘਰ ਪਾ ਲਿਆ, ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿਤਾ ਕਿ ਲੈ ਬਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਹੋਈਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ, ਜਿੱਥੇ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਹ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਘਰ ਉਥੇ ਕੌਣ ਹੋਣਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ-ਮੁਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਹੋਣਾ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ, ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਨੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲੈ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਇਆ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੱਚੀ ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਦੋ-ਮੰਜਲਾ ਘਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਬਈ ਘਰਵਾਲੀ ਵੀ ਮਰ ਗਈ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਮਰ ਗਏ ਤੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਬਾਉਂ ਵੀ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਕੀਹਨੇ ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਅਗਾਂਹਾਂ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਖੇਲਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੈਗਾ। ਬੱਚਾ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕੋਠੇ ਵਲ ਨੂੰ। ਇਹ ਵੀ ਨੱਠ ਕੇ ਗਿਆ ਪਿੱਛੇ ਕਿ ਪਤਾ ਕਰਾਂ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਕਿ ਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਇਹ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬੱਚਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਬੇਬੇ! ਬੇਬੇ! ਬਾਪੂ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਭੁੱਖੇ ਮਰਾਂਗੇ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਤੂੰ ਕੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਛੁੱਟੀ ਕਿੱਥੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੈਦ ਸੀ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਵਾਸਤੇ, ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ 'ਚ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਕਹਿੰਦੀ, ਜਾਹ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਆਹ ਦੇਖ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀ ਕੁਛ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ, ਤੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਫੇਰ ਸਮਝ ਉਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ, ਫੇਰ ਸੁਣਾ ਸਾਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਕੀ ਸੁਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਸਤਿ-ਸਤਿ ਹੈ। ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨੋ, ਜਿਹੜਾ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੁਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ

ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥

ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ

ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੬੯

ਸੋ ਤੀਸਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ। ਜਿਹਨੂੰ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ 'ਤੇ।

ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੰਤਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਤਾਰ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਮੰਤਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਹੁਣ ਫਲਾਣਾ ਮੰਤਰ ਲਈਏ। ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਕੰਮ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ

ਭਰੋਸੇ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੰਤਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਲਿਆਓ। ਉਸੇ ਨੇ ਤਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਰੱਬ ਉਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਗਈ।

ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ! ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਤੱਸਬੀ (ਮਾਲਾ) ਫੇਰਿਆ ਕਰ, ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਾਤਾ! ਅੱਲਾਹ ਕੀ ਦੇਵੇਗਾ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ? ਬੱਚਾ ਸੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ। ਉਹ ਸ਼ੱਕਰ ਖਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਇਹਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ੱਕਰਗੰਜ ਪਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਉਹ ਸ਼ੱਕਰ ਦਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਤੂੰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਬੈਠੀਂ, ਤੂੰ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣੀ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਆਸਣ ਹੈ ਨਾ ਤੇਰੇ ਥੱਲੇ, ਇਹਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰੀਂ, ਇਥੇ ਸ਼ੱਕਰ ਪਈ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ।

ਸੋ ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਾਂ ਨੇ ਬਿਠਾ ਦੇਣਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਰਦੀ-ਫਿਰਦੀ ਨੇ ਇਕ ਪੁੜੀ ਰੱਖ ਦੇਣੀ ਸ਼ੱਕਰ ਦੀ ਭਰ ਕੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਚੁੱਕਣਾ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁੜੀ ਮਿਲ ਜਾਣੀ। ਭਰੋਸਾ 100% ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਬਾਹਰ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਆਈ ਨਾ ਘਰ। ਜਦੋਂ ਆਈ, ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਖੇਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਫਰੀਦਾ! ਅੱਜ ਤੂੰ ਤੱਸਬੀ ਫੇਰੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਮਾਤਾ, ਮੈਂ ਖੂੰਡੀ ਨਾਲ ਲਾਹ ਲਈ ਸੀ ਤੱਸਬੀ, ਕਿੱਲੀ ਤੋਂ ਤੇ ਆਸਣ ਵੀ ਮੈਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਫੇਰ ਸ਼ੱਕਰ?

ਉਂਗਲੀ ਫੜ ਲਈ ਮਾਂ ਦੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਆ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂ।

ਸਾਰੇ ਭਾਂਡੇ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਾਤਾ! ਅੱਜ ਤਾਂ ਐਨੀ ਸ਼ੱਕਰ, ਮੇਰਾ ਆਸਣ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸ਼ੱਕਰ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ੱਕਰਗੰਜ ਪੈ ਗਿਆ।

ਮਾਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਪਰਖਿਆ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਫਰੀਦਾ! ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਾਸ਼ਨ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਡੰਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਮੰਗੀ ਤੂੰ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ, ਤੱਸਬੀ ਫੇਰ ਕੇ।

ਤੱਸਬੀ ਫੇਰੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾਹ, ਇੱਕ ਡੰਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਘਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਗੱਡਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੋਰੀਆਂ, ਰੱਖਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦਾ! ਕਿੱਥੇ ਰੱਖੀਏ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਰੱਖਣੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਡੰਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਕ ਡੰਗ ਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਡੰਗ ਹੈ। ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਰੱਬ, ਓਡਾ ਹੀ ਉਹਦਾ ਡੰਗ। ਲਿਆ ਕੇ ਘਰ ਭਰ ਦਿਤਾ।

ਮਾਤਾ ਆਈ, ਕਹਿੰਦੀ, ਫਰੀਦਾ! ਰਾਸ਼ਨ ਮੰਗਿਆ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਾਂ! ਥਾਉਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਘਰ 'ਚ ਲੰਘਣ ਨੂੰ, ਰਾਸ਼ਨ ਹੀ ਰਾਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜਦੀ ਰਹੀ। 18 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਦੇਖ, ਰੱਬ ਮਿਲਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਇਹ ਦੇਹ ਬਿਰਥਾ ਚਲੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਫਰੀਦਾ! ਮੇਰੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਦਾਗ ਲੱਗੇਗਾ। ਤੂੰ ਜਾਹ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਾ ਕੇ ਤਪ ਕਰ। ਤਪਸਿਆ ਕਰਕੇ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ। ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਰੀਝ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਮਾਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ, ਓਨੀ ਕੁ ਮਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਤੁਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਕਹਿੰਦੀ, ਫਰੀਦਾ! ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਮੰਨੀ ਮੇਰੇ ਬੇਟਾ! ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੱਸੋ ਮਾਂ ਜੀ! ਕਿਹੜਾ-ਕਿਹੜਾ ਬਚਨ ਮੰਨਾਂ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਰਹੀਂ। ਦੂਸਰਾ ਮਖਮਲ ਦੇ ਗਦੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸੌਣੀਂ। ਤੀਸਰਾ ਤੂੰ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ।

ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮਾਤਾ! ਭੋਜਨੀ ਹੈਂ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ, ਜਿੱਥੇ ਰੋਟੀ ਮਿਲਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ। ਉਥੇ ਪੈਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਕੁਛ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਭੁੱਜੇ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਕੀੜੇ ਲੜਨੇ ਨੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਦੇ। ਉਥੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ, ਗਦੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਸਤੇ। ਖਾਣ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਮਾਤਾ! ਇਹ ਬਚਨ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਿਵੇਂ ਕਮਾਵਾਂਗਾ।

ਮਾਤਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬੇਟਾ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਮਜ਼ ਮਾਰਨੀ ਹੈ, ਸਮਝਣਾ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਸਮਝ ਲੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਾਂ! ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਗੱਲ। ਸਮਝਾ ਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਮਾਂ!

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦੇਖ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਭਜਨ ਕਰਦੇ

ਹੋਣਗੇ, ਤਪ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹੀਂ, ਇਕੱਲਾ ਨਾ ਰਹੀਂ, ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਪੈ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਾਣੀ ਓਸ ਵੇਲੇ ਛਕੀਂ, ਜਦੋਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੁੱਖ ਲਗ ਜਾਏ। ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ, ਤੈਨੂੰ 36 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨਾਂ ਵਰਗੀ ਲੱਗੇਗੀ। ਸੌਣੀਂ ਓਸ ਵੇਲੇ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਲੱਗੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਹੇ ਡਲਿਊਆਂ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਈਂ, ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਗਦੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਲੱਗਣਗੇ।

ਸੋ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਬੜੇ ਔਖੇ ਤਪ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਰਾਤ ਭਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਲੁਹਾਰ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਘੜਾ ਹੈ, ਮੋਢੇ ਦੇ ਉਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਲੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲੱਕੜੀ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਲੱਕੜੀ ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਜੰਗਲ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਟਕ ਚਾਨਣਾ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਲੱਕੜੀ ਸਮਝ ਕੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਉਸ ਨੇ ਮੋਢੇ ਦੇ ਉਤੇ ਕੁਹਾੜੇ ਦਾ ਪੀਨ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ, ਉਹ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਧੱਕਾ ਖਾ ਕੇ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਗਿਰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕੁਛ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਛ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਵੀਰਾ! ਤੇਰੀ ਤਲਾਸ਼ ਹੋਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਤਲਾਸ਼ ਹੋਰ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਮਾਰ ਨਾ ਗਵਾਈਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰਨਾ,
ਤੈਨੂੰ ਭਾਲ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ।

12 ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਹੱਠ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਰੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ 12 ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੁੱਛਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਤਪ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ, ਰੱਬ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਆਉਂਦਾ-ਆਉਂਦਾ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬੰਦਾ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਸਤੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ, ਤਮੇ ਗੁਣ ਵਧ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਸਰਾਪ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਚਿੜੀਆਂ, ਚੀਂ-ਚੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਨਾ ਲੱਗੀਆਂ, ਉਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮਰ ਵੰਞੇ ਚਿੜੀਓ। ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਚਿੜੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਗਿਰ ਗਈਆਂ। ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜੀਅ ਵੰਞੇ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ

ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਇਕ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਐਡੀ ਤਾਕਤ? ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਠ-ਦਸ ਮੀਲ ਲੰਘ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ। ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਇਕ ਲੜਕੀ ਖੂਹ ਦੇ ਉਤੇ 22 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ, ਪਾਣੀ ਖਿਚਦੀ ਹੈ, ਡੋਲ੍ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਡੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੜਕੀ! ਦਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਓ। ਲੜਕੀ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਐਸੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਓਥੇ ਬਹਿ ਜਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ ਜੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਹੈ।

ਇਹਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਹਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਉਂਦੀ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਮਰ ਜਾ, ਇਹ ਮਰ ਜਾਏਗੀ। ਇਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ 'ਚ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਉਂਦੀ। ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਇਹਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓ ਲੜਕੀ! ਦਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਓ। ਕਹਿੰਦੀ, ਬਾਬਾ! ਬੈਠਾ ਰਹਿ, ਤੈਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਬੈਠਾ ਰਹਿ। ਇਹ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇਂਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗਾ।

ਸਾਰੀ ਹੀ ਪਿਆਸ ਲਹਿ ਗਈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹੀ ਆਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬੀਬਾ! ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਆ ਜਾ ਵੀਰ ਜੀ! ਪੀ ਲੈ।

ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਉਂਦੀ, ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਲੜਕੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਾ ਡੋਲ੍ਹੀ ਭਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਆਓ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ ਪਾਣੀ ਪੀਓ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੀਬਾ! ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਬੁੱਝ ਗਈ। ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪੀਵਾਂਗਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਂਗੀ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਪੁੱਛ ਕੀ ਸਵਾਲ ਹੈ ਤੇਰਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਈ ਗਈ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫਰੀਦਾ! ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਅੰਨਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਇਹ ਅੰਨੇ ਸੀ। ਪਿਆਸ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਡੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਕਿਉਂ ਡੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੇਰਾ ਤੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਭੈਣ

ਸਤਿਸੰਗ 'ਤੇ ਗਈ ਸੀ। 20 ਕੋਹ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਅਚਾਨਕ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ ਹੈ।

ਦੇਖਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੀਬਾ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਾਤਚੀਤ ਕਰੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੂੰ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਤੂੰ ਕੋਈ ਤਪ ਨਹੀਂ ਸਾਧਿਆ, ਵਧੀਆ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਵਧੀਆ ਘਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈਂ। ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਦਾ ਤੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਵੀ ਬੜੀ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਦਰਵੇਸ਼ ਸਾਂਈ! ਸਾਡੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੋਰ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੋਰ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡਾ ਪਤੀ ਸਾਥੀ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਓਹੀ ਸੰਤ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਾਧ ਹੈ, ਓਹੀ ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਾਂ। ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਲੇਕਿਨ ਪਤੀ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਆ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਬੀਬੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦਿਨ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਟੋਕਰੀਆਂ ਸੁਟਦੀ-ਸੁਟਦੀ, ਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ-ਕਰਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹਵਾ 'ਚ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਸਿੱਖ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਬੀਬੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਜਾਂਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੱਥ ਜਿਹੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਹਵਾ 'ਚ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰੋਕ ਲਓ। ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਇਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ, ਉਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ 'ਚ ਬੈਠ ਗਈ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਆ ਕੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈਂ, ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਵਾ 'ਚ ਹੱਥ ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹੋ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੋਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਾਂ?

ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸੋ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਜਿਹੜੇ ਸਹੁਰਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਾਫੀ ਦੇਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ, ਸਾਧੂ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਜੀਆ ਚਾਹਾਂ ਉਥੇ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਫਲ ਦੇ ਗਿਆ, ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਥੇ ਜਦੋਂ ਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਸਾਰੇ ਸੁਨੇਹੇ ਗਏ। ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਹੈ ਛੋਟਾ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲਈ ਕਿ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਆਵਾਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਓ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂ। ਕਹਿੰਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜਾਹ, ਨੇਕ ਕੰਮ ਹੈ, ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰੀਂ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੀਂ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਕਹਿੰਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾ ਕੇ, ਝੂਲੇ 'ਚ ਪਾ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਕ ਪੈਰ ਪੁੱਟਣਾ ਤੇ ਮੈਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਬੱਚਾ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜਾਗ ਨਾ ਪਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਝੂਟਾ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਬੀਬੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਬੁਲਾਏ, (ਦਿੱਲੀ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਮਜਨੂੰ ਕਾ ਟਿੱਲਾ ਹੈ।) ਸਾਰੇ ਸੂਫੀ ਪੀਰ, 12 ਪੀਰ ਆਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਉਤਰੀ ਅਸਮਾਨਾਂ 'ਚੋਂ, ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਉਸ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਚਲੀ ਗਈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਜਿਸ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ? ਜਾ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ! ਦੇਖੀਂ ਗਲਤੀ ਨਾ ਖਾ ਲਈਂ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ 'ਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਈਂ ਕਿ ਦੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਤੇ ਕਲਗੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਪੀਰ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਕੁਛ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੇ

'ਚ ਤਾਂ ਆਹ ਕੁੜੀ ਜਿੰਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ। ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫਰੀਦ! ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਤੂੰ ਜਾਹ ਦੁਬਾਰਾ। ਦੁਬਾਰਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸੱਟ ਖਾ ਲਈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਵੈਰਾਗ ਆ ਗਿਆ, ਹਰ ਵਕਤ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਕਤ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਾ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰ ਨਾ ਜਾਣੀ, ਤੈਂ ਸਾਹਿਬ ਕੀ।
ਜੋਬਨ ਖੋਏ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਣੀ।

ਜਿਵੇਂ ਬਉਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ -

ਤਪਿ ਤਪਿ ਲੁਹਿ ਲੁਹਿ ਹਾਥ ਮਰੋਰਉ ॥
ਬਾਵਲਿ ਹੋਈ ਸੋ ਸਹੁ ਲੋਰਉ ॥
ਤੈ ਸਹਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕੀਆ ਰੋਸੁ ॥
ਮੁਝੁ ਅਵਗਨ ਸਹ ਨਾਹੀ ਦੋਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੭੯੪

ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਹੀ ਕਿਸਮਤ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਹੀ ਪਾਪ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ -

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਨੀ ॥
ਜੋਬਨ ਖੋਇ ਪਾਛੈ ਪਛਤਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੭੯੪

ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਆ ਗਿਆ, ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ -

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੁ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ
ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨ ॥੩੬ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੯

ਐਨੇ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੋਇਲ ਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਐਸੀ ਬਿਰਹੁੰ ਭਰੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕਾਲੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਇਲ! ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਕਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੱਸੀਂ ਕੋਇਲੇ! ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਕਾਹਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੁ ਕਿਤ ਗੁਨ ਕਾਲੀ ॥ ਅੰਗ- ੭੯੪

ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਐ ਕੋਇਲ! ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਲੱਗਿਆ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫਰੀਦਾ! ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ ਨੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜੋੜੇ ਬਣਾਏ ਨੇ। ਜਿੰਨੇ ਪੰਛੀ ਦੇਖੇਗਾ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਕ ਕਿਸਮਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ, ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਐਸਾ ਰੰਗ ਕਰ ਬੈਠੀਂ ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਾਲੀ ਪਿਆਰਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨੇ।

ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੇ ਹਉ ਬਿਰਹੈ ਜਾਲੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੯੪

ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਬਿਰਹੇ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਬਿਰਹੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਜਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਜਲ ਗਈ।

ਸੋ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਅਤਿ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੀਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਇਹ ਗੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ।

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥

ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੭

ਜਿਵੇਂ ਅਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਰਾਮ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਦੂਜੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਭੂਮੀ ਜਲਾ ਦਿਤੀ, ਉਥੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਅੰਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਉਹ ਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਐਸਾ ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਿਲਕੁਲ, ਸਰੀਰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਢਾਂਚਾ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਪਣੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੋ ਗਿਆ? ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਬਹੁੜਿਆ।

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਰੱਬ ਬਹੁੜਿਆ,
ਤਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਸੁੱਠੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥੀਆ ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੇਰੇ ਭਾਗ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਫਲਾਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਧੰਨੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਾ ਪਿਆ। ਦੋ-ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆ ਕੇ

ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਲਏ। ਮੇਰਾ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਨੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਰਕਤ ਹਟ ਗਈ ਕਿ ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝ ਕੇ, ਤਨ ਚੁੰਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਉਤੇ ਕਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰ ਗਿਆ? ਠੁੰਗਾਂ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅੱਖ 'ਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਾਵਾਂ -

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਢਢੋਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ ॥

ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਛੁਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੯੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੨

ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜਿਹੜੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਉਹ ਮੰਨ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਓ ਕਾਗਾ, ਇਹ ਦੋਦੇ ਨੈਣਾਂ ਮਤ ਛੋੜਿਓ,
ਮੈਨੂੰ ਪਿਰ ਦੀ ਆਸ।

ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਖਾ ਲਈਆਂ। ਐਸੀ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ, ਕਿਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਪਸਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਵੀ ਕਰੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥

ਪੈਰੀ ਥਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥ ੧੧੯ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਜੇ ਮੈਂ ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੱਬ ਮਿਲਾ ਤਾਂ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ 24 ਸਾਲ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਨਮਾਜ਼ਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਰੋਜ਼ੇ ਮੈਂ ਰੱਖੇ, ਜ਼ਕਾਤ ਮੈਂ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ? ਐਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਕੂਕ ਸੀ ਸਾਰੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਵਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ। ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਰੀਦਾ -

ਤਨੁ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੁਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਨ ਬਾਲਿ ॥

ਸਿਰਿ ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਫੋੜਿਆ ਅੰਦਰਿ ਪਿਰੀ ਨਿਹਾਲਿ ॥੧੨੦॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਸਿਰ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਸੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਸਰੀਰ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕਸੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹਨੂੰ ਕਿਉਂ ਜਾਲਦਾ ਹੈ? ਜਾਲ ਨਾ ਪਿਆਰਿਆ। ਠੀਕ ਹੈ -

ਹਉ ਢੁੰਢੋਦੀ ਸਜਣਾ ਸਜਣੁ ਮੈਡੈ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੧੯

ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਟੋਲੁਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਟੋਲੁਦਾ ਹੈਂ।

ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਜਾਹ -

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥

ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੮੪

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ
ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਹਨੂੰ ਢੂੰਢਦੈ,
ਖੋਜ ਮਨ ਆਪਣੇ ਨੂੰ।

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥

ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ ॥ ੧੯ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਐਨਾ ਤਪ ਕਰਿਆ ਹੈ ਤੂੰ, ਸਰੀਰ ਗਾਲ ਲਿਆ,
ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ। ਪਿਆਰਿਆ!
ਤੇਰੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸੀ। ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਟੋਲੁਦਾ ਫਿਰਦਾ
ਹੈਂ ਉਹਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥

ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ ੧ ॥

ਰਹਾਉ ॥

ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੬੮੪

ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਛਾਵਾਂ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੬੮੪

ਘਟ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ
ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ -

ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ॥੨॥੧॥

ਅੰਗ- ੬੮੪

ਤੈਨੂੰ ਤੱਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਹਰ ਵੀ ਓਹੀ
ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ। ਜਾਹ, ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੀ
ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ। ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਪਿਆਰਿਆ! ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹਉਮੈ ਦਾ, ਹਉਮੈ
ਦੇ ਪੜਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਬੀ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ।
ਜਿੰਨੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਪਾਅ ਕਰ ਲੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੂੰ
ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਰੱਬ
ਨਾ ਮਿਲੇਗਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਚਾਹੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨਾਲੋਂ
ਵਿਛੜੇ ਨੂੰ ਮੁੱਦਤਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ -

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ ॥

ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ ॥

ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ

ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ ॥ ੧ ॥

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੩੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਤਾਂ ਪੱਥਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਜਿਹੜੇ ਸਖਤ
ਨੇ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਣਗੇ ਤਾਂ -

.....ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੩

ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਜਾਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ।
ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਣਾ
ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ। ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਬਾਹਰ
ਢੂੰਡੀ ਜਾਹ। ਚਾਹੇ ਕਰੋੜ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਢੂੰਡੀ ਜਾਹ। ਰੱਬ
ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਬਾਹਰੋਂ ਕਦੇ ਵੀ। ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਨੇ ਮਿਲਣਾ
ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ
ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਤੀਰਥ
ਯਾਤਰਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਦਾਨ ਪੁੰਨ, ਨਾ ਪੁੱਠੇ ਲਟਕ ਕੇ, ਨਾ
ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ, ਨਾ ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰਕੇ, ਨਾ ਅਗਨੀਆਂ
'ਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਨਾ ਰੋੜ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੈ ਕੇ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ
ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।
ਕੁੰਜੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ
ਸਾਰੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਹੀਂ ਓ ਖੁਲ੍ਹਣੇ ਜੰਗਲੇ ਹੋਏ ਜਿੰਦਰੇ,
ਕੁੰਜੀ ਹੱਥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ।

ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ।

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ ॥ ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ

ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪

ਪਿਆਰਿਆ! ਕਿਸੇ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ
ਵਿਚ ਜਾਹ। ਉਹਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚਾਬੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਆਹ
ਤਪ ਕਰਿਆਂ 'ਤੇ ਹਠ ਕਰਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ
ਕਰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਚਾਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤਾਲਾ ਖੁਲ੍ਹਣਾ ਹੈ।
ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਤਾਲਾ ਹੈ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈ, ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ।
ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਲੈ
ਲਿਆ। ਸਾਡਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 'ਤੇ)

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮੁਗਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
1-2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਪਰਕ ਨੰ: 96461-01996, 98551-32009, 94172-14378, 98889-10777, 98146-12900

ਬਾਬਾ ਕਲਗੀਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
ਅਕਤੂਬਰ

1-2 ਨਵੰਬਰ
ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਸਮਾਂ: 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 1 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਵਾਹ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
2 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਵਾਹ 4.00 ਵਜੇ ਤਿਉਹਾਰ

ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਿਆਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਯੁੱਕੀ ਜੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਰ ਸੰਚਾਰ : 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਖਰਚਣਗੇ।

ਦਵਾਰੀਆਂ ਸੰਚਾਰ ਨੰ: 96155-94315, 94635-98291
ਮਿਲਕ ਸਿੰਘ - ਫੀ-ਵਰ 8 ਦਿਨ 24 ਘੰਟੇ ਮਿਲਕ ਸੁਭਾ

ਪ੍ਰਾਥਮਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਲਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਪਰਕ ਵੱਲ : 96481-01996, 98501-32009, 94172-14378, 98989-10777, 98146-12000

ਬੁਕਤਾ ਸ਼ਬਦੀਕਾ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਚਅਲੀਨ, ਨਰਿੰਦਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
1-2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਚਾਰ : 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ | ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘਰ ਨੰ: 98105-94315, 94035-98024
ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੌਗਰ ਅਰੁੱਟ ਵਾਰਤਾਵਰੀ | ਮਿਠੀਕ ਪੰਚ - ਭੀ - ਖੱਮ ਦੇ ਦਿੱਸਾ ਖਰੇ 24 ਘੰਟੇ ਮਿਠੀਕ ਯੁਗਲ

ਪ੍ਰਾਰਥਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿਗਨ-ਚੈਰਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ | ਖਾਸਕਰ ਕਮਲਕੀਰ ਕੌਰਿਅ ਸੂਰੀ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ : 98461-91996, 98551-32009, 94172-14378, 98889-19777, 98146-12500 | ਚੈਲਕੋਨ, ਰਾਜਟ ਵਰਕਾਯਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
1-2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ: 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 1 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
2 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 4.00 ਵਜੇ ਲੰਗਰ

ਰੂਹਾਨੀ ਪੌਦਿਆਂ 'ਆਰਮ ਮਾਰਗ' ਖੋਲ੍ਹੋ ਜੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ: 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅੱਜੋਂ ਵਾਰਤਾਵਾਰੀ।

ਪ੍ਰਾਠਮਕ: ਵਿਸਾਖ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਦਿਸ਼ਾਕ ਕੋਲ: 96461-01996, 98991-32006, 94172-14378, 98889-10777, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਨੰ: 98150-94315, 94035-99024
ਨਿੱਕਲ ਕੋਲ: 881-404 ਤੋਂ ਕੰਪਿਊਟਰ 24 ਘੰਟੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਾਏ

ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਲਾਸੀਕਲ ਰਿਟਾਈਮ ਸ਼੍ਰੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ, ਦਰਿਆ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
1-2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਚਾਰ : 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੌਗਰ ਅਰੁੱਟ ਵਾਰਤਾਵਰੀ।

ਪ੍ਰਾਰਥਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿਗਨ ਚੇਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਪਰਕ ਫੋਨ : 96461-91996, 98551-32009, 94172-14378, 98889-19777, 98146-12500

ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਗਮ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਗਣੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ **1-2 ਨਵੰਬਰ 2016**

ਸਥਾ: 50, 51 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 1 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.00 ਘੰਟੇ ਤੱਕ
2 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 4.00 ਘੰਟੇ ਤੱਕ

ਗੁਰਮਤਿ ਪੜ੍ਹਿਆ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਜੀ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ : 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਵੇਰੇ 10 ਘੰਟੇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੀਗਾਰ ਆਡੋਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਦੁਆਬੰਦਰ ਨੰਬਰ ਨੰ: 98199-94315, 94629-98824
ਫੋਨ ਨੰ: 981-981 ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਅੰਕ 24 ਕੀ ਫੋਨ ਨੰਬਰ

ਮਾਧਨਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਗਣੀ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਮਾਦ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਪਰਕ ਨੰ: 98461-01996, 98031-32009, 94172-14378, 98089-10777, 98146-12900

ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
1-2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਚਾਰ : 1-2 ਨਵੰਬਰ-ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੌਗਰ ਅਰੁੱਟ ਵਾਰਤਾਵਰੀ।

ਪ੍ਰਾਰਥਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿਗਨ ਚੇਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ : 96461-91996, 98551-32009, 94172-14378, 98889-19777, 98146-12500

ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਗਮ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ
1-2 ਨਵੰਬਰ 2016

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਪਰਕ ਨੰ: 96461-01996, 98551-32009, 94172-14378, 98889-10777, 98146-12900

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ,
ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਜੁਗਤੀ ਦਸ ਦੇਣਗੇ।
ਢੰਗ ਦਸ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹ
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏਗਾ -

ਦੁਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥
ਅੰਗ- ੮੨੭

ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਨੇ-
ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ
ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ- ੮੨੭

ਮਾਇਆ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਖਾਈ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਣੀ ਡੂੰਘਾ
ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਜਿੰਨੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਖਾਈ ਪੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ
ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਵਿਦਿਆ ਦੇ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਆਸਣ ਪੁਰਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਅਵਿਦਿਆ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਨੇ ਪਾਇਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੂੰ ਪੂਰਨ
ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਇਹ ਘਾਟ
ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
ਨਿਗੁਰੇਪਨ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਲਾਹ ਦਿਤੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਛਕ ਕੇ। ਅਗਾਂਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਰਹੇ। ਨਾ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ
ਰੱਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੋਇਆ -

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਔਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਕੱਢਦਾ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕੰਮ-ਕਾਰ, ਖੇਤੀ ਛੱਡ
ਦਿਓ, ਉਹ ਤਾਂ ਜੁਗਤ ਹੈ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਿਸਾਬ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠੇ,
ਉੱਠ ਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇ -

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ
ਨਾਵੈ ॥
ਅੰਗ- ੩੦੫

ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਸਰੋਵਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਚ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
ਰੋਜ਼ ਦਾ -

ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ
ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੬੪੪

ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ 'ਚ
ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਤਾਂ
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮਨ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ
ਕਰਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਗਤ
ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਭ
ਜੁਗਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਸਾਧੂ, ਸੰਤਾਂ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ
ਡਿਊਟੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜੁਗਤ
ਦੱਸੋ। ਦੱਸੋ ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ, ਉਮਰ ਬੀਤਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਲਾਉਂਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ
ਤੋਂ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਯੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਅੰਗ- ੩੦੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਯੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫

ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ
ਜਾਏਗਾ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ॥
ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥
ਅੰਗ - ੬੫੧

ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਮੰਤਰ ਹੈ -
ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥
ਅੰਗ- ੪

ਉਹ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਏਗੀ, ਸਭ ਪਾਪ ਖਤਮ ਹੋ
ਜਾਣਗੇ-

ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਉਹਨੂੰ ਜੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ
ਕੇ, ਆਤਮ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਾ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ
ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾ

ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਜੀਵਨ ਵੱਖਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਬੋਲ-ਚਾਲ, ਰਹਿਤ, ਸਭ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਹਿੰਦਾ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਮਲ ਦੇ ਛੱਲ ਵਾਂਗੂੰ, ਨਾ ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਵੈਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ। ਸਭ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਰਸਤਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਿਆ ਹੈ ਲੰਮਾ-ਚੌੜਾ, ਉਹ ਸੀਗਾ -

ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਉਪਾਵ ਥਕੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਅੰਗ- 80

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜਿੰਨਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੋਚਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ -

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਰਹੇ
ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ- 80

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੁਗਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਅੰਦਰ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅੰਦਰ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟੁ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ ॥
ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ॥ ਅੰਗ - 90੩੩

ਨੌਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੜਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ-
ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥੩ ॥
ਅੰਗ- 90੩੩

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤਰ ਕਰਕੇ, ਉਹਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੁਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਭ ਗਿਆ ਉਹ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਲੱਭ ਗਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਜੋ ਰਸਤਾ ਹੈ ਮਨਹਠਿ ਦਾ, ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ' (ਅੰਗ-12) ਗੋਬਿੰਦ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਰੁਸਵਾਈ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੋਚ, ਕਿੰਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਦਾਤ 'ਪਾਣੀ' ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਹਿਤ

"ਪਵਨ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਧਰਤੁ ਮਹੱਤ"

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ, ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਪਾਲਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ?

ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਚਲਦੇ ਨੱਲ/ਟੂਟੀਆਂ, ਟੁੱਲੂ-ਪੰਪ/ਮੋਟਰਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਛੱਪੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਸ ਅਣਮੋਲ ਦਾਤ ਨੂੰ ਗੁਆ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ?

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਟੂਟੀਆਂ ਲਗਾਈਏ ਅਤੇ ਟੁੱਲੂ-ਪੰਪਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਦਾਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰੀਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੂਟੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਜੀ।

ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਾਨ-ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਰਹਿਮਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਆਓ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਸੁਗਾਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਖਮਈ ਜੀਵਨ ਸੁਰਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ/ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੀਏ।

ਨਾਨਕ ਲੇਖੇ ਇਕ ਗਲ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ, ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਇਕਾਗਰ, ਰਸਨਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।' ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਾਰ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਲੇਖੇ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਲੇਖੇ 'ਚ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ -

ਏਕ ਅਖਰੁ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸਤ ਨਾਨਕ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੧

ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਜੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ - 'ਨਾਨਕ ਲੇਖੇ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥' ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ -

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥

ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੨

ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ। ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਖ ਲਓ -

ਕੋਈ ਤਨ ਦੁਖੀ, ਕੋਈ ਮਨ ਦੁਖੀ

ਚਿੱਤਾ ਚਿਤ ਉਦਾਸ, ਥੋੜੇ ਬਹੁਤੇ ਸਭ ਦੁਖੀ

ਸੁਖੀ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ।

ਜੇ ਸੁੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ -

ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੇਹ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਇਹ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ -

ਬਾਹਰਿ ਫੁਫਨ ਤੇ ਫੂਟਿ ਪਰੇ

ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੦੨

ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਘਰ ਦਿਖਾ

ਦੇਵੇ, ਉਹ ਹੈ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੯੧

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ .....॥

ਅੰਗ- ੯੮੨

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਇਕ ਮੀਡੀਆ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਬਚਨ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਾਣੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ

ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੦੯

ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਜੋ ਹਨ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਕਮਾ ਲਓ, ਇਕ ਬਚਨ ਕਮਾ ਲਓ ਉਹੀ ਪਾਰ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ -

ਸੰਤੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੭੪੭

ਜਿਹੜਾ ਪਾਰ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬਚਨ ਕਮਾ ਕੇ ਪਾਰ ਲਗਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਬਚਨ ਕਮਾ ਕੇ ਪਾਰ ਲਗਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਕ ਬਚਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਕ ਅੱਖਰ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮਨ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੁਗਤ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਦੁਖ ਹਨ, ਰੋਗ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ, ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਜੁੜਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਸਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ- ੨੨

ਉਹ ਇਹਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਵਿਆਖਿਆ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਫੇਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਹੀ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਬੈਠੋ, ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਉਹਦੀ ਯਾਦ 'ਚ, ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤੀ-

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ

ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੯

ਉਹ ਨਾਮ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਆਪਾਂ ਹੁਣ ਬੋਲਿਆ,
ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਅਵਸਥਾ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ
ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ -

ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਪੁੰਜੀ ॥ ਸੰਤਨ ਹਥਿ ਰਾਖੀ ਕੁੰਜੀ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੮੯੪

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਸੰਤਨ ਮੇ ਕਉ ਪੁੰਜੀ ਸਉਪੀ ਤਉ ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ॥

ਧਰਮ ਰਾਇ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈਗੇ

ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੇ ਲੇਖਾ॥੩॥

ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਭਏ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦੇ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਬਿਸਮਾਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੪

ਉਹ ਵਿਸਮਾਦ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪੁੰਜੀ
ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਤੇ ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਪੁੰਜੀ, ਇਹਦੇ
ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਬਾਤ ਹੈ ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ
ਇਹਦੀ ਚਾਬੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਚਾਬੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ
ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਦੀ -

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੮੧

ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਹੈ, ਇਹਨੇ ਕਰਮ,
ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਆ
ਗਿਆ, ਉਹ ਵਿਗਿਆਨ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼
ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਐਨੇ
ਦਿਆਲੂ, ਐਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾ
ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ, ਸਾਧੂ ਭੇਤ ਨਹੀਂ
ਦਸਦੇ। ਪਰ ਕਿੱਡੀ ਦਿਆਲਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਭੰਡਾਰੇ ਹੀ
ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ-

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥

ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੮੯

ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਭੰਡਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਸੱਤਵਾਂ
ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਸੀ, ਉਥੇ ਸਵਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰਨ ਦਾ
ਅਭਿਆਸ, ਇਹ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ। ਬਹੁਤ
ਸਾਰੇ ਸਵਾਮੀ ਜਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂ-ਮੰਡਲੇਸ਼ਵਰ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ,
ਪੁੰਜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ, ਸਾਧੂ, ਸੰਤ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿਣ
ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼! ਇਹ ਤਾਂ ਗੋਪਨੀਯ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਨਹੀਂ
ਦਸਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੋਈ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭੰਡਾਰਾ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ
ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਭੰਡਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ

ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਹੈ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਉਹਦਾ ਹੀ ਹੈ-
ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥
ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਸੰਤ
ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ।
'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ। ਬੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਵਿਚ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ
ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮੇਰੇ
ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੱਭਣ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਕਿਸੇ
ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛੀਏ, ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ। ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ
ਇਹ ਬਚਨ ਕਮਾ ਲਓ, ਉਹ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਆਪ ਹੀ
ਪਾਰ ਲਾ ਦਉ -

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥

ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ

ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ॥੧॥

ਅੰਗ- ੭੪੭

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਵਸਥਾਵਾਂ
ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਸਾਲ ਸਤਿਸੰਗ
ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ, ਕਰਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ, ਉਪਾਸਨਾ
ਕਰਦੇ, ਹੁਣ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ,
ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ -

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੫

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ,
ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਜਲ-ਦਰ-ਮੰਜਲ ਕਰਮ, ਉਪਾਸਨਾ 'ਚੋਂ ਲੰਘ
ਕੇ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਉਣ ਲਈ, ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ
ਨੇ, ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ -

ਭਾਗਠੜੇ ਹਰਿ ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਜਿਨੁ ਘਰਿ ਧਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥

ਪਰਵਾਣੁ ਗਣੀ ਸੇਈ ਇਹ ਆਏ ਸਫਲ ਤਿਨਾ ਕੇ ਕਾਮਾ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥

ਕੇਸਾ ਕਾ ਕਰਿ ਚਵਰੁ ਢੁਲਾਵਾ ਚਰਣ ਧੂੜਿ ਮੁਖਿ ਲਾਈ ॥ ੧॥

ਰਹਾਉ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ

ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥੨॥

ਅੰਗ- ੭੪੯

ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਾਨ, ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਕਿਹਾ ਹੈ।
ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਆਮ
ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ 'ਨਾਮ' ਮਿਲ ਗਿਆ। ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ
ਤੋਂ ਲੈ ਆਓ। ਨਾਮ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪਰ

ਸਾਧੂ ਜਨ ਨਾਮ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ 'ਚ ਅਸਥਿਤ ਹਨ, ਨਾਮ 'ਚ ਅਭੇਦ ਹਨ, ਉਹ -

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਉਹ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ ॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥ ਸੰਤ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਗੀ
ਪਾਈਐ ॥ ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ॥
ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥ ੮ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੫

ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜਦੇ ਹਨ -

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥
ਸਚਾ ਅਮਰੁ ਸਾਚੀ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਾਤੇ ॥
ਸਚਾ ਸੁਖੁ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ਜਿਸ ਕੇ ਸੇ ਤਿਨਿ ਜਾਤੇ ॥ ੩ ॥
ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਪਾਣੀ ਢੋਵਾ ਹਰਿ ਜਨ ਕੈ ਪੀਸਣੁ ਪੀਸਿ ਕਮਾਵਾ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ਬੇਨੰਤੀ ਤੇਰੇ ਜਨ ਦੇਖਣੁ ਪਾਵਾ ॥ ੪ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੬

ਐਸੇ ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਸ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਵਿਛੜਿਆ ਉਥੇ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼, ਦਇਆਲ ਹੋ ਕੇ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਦੂਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਉਤੇ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਿੰਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ, ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ? ਇਕ ਵੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਿਆ, ਨਹੀਂ ਦਸ

ਸਕਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ -

ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੁਢੀਐ ਕਥਨਾ ਕਰਤਾ ਸਾਰੁ ॥
ਅੰਗ- ੪੯੫

ਸਾਧੂ ਸਹਿਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ -
ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਅੰਦਰ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਓਹੀ ਜਿਹੜਾ 'ਨਾਮ' ਹੈ ਫੇਰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ -

ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਉਰਾ ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ ॥
ਸਾਕਤ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨੈਨਹੁ ਡੀਠੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੯੨

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀ। ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਮਿੱਠੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਪਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ -

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਸੈਲੁ ॥
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੯

ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦਿਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੁਗਤ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਓ। ਬੈਖਰੀ ਬੋਲ ਕੇ, ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਇਲਾਜ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਦਿਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ -

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੇ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ ॥
ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੇ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੁਰਾਇਓ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੪

ਪੜਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦਾ, ਇਹ ਦਿਸਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਸਾ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ।

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ-੪੬੬

ਹਉ ਹਉ ਮੈ ਮੈ ਵਿਚਹੁ ਖੋਵੈ ॥ ਦੂਜਾ ਮੇਟੈ ਏਕੋ ਹੋਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੯੪੩

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ.....॥ ਅੰਗ- ੪੬੬

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ।

ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੪੬੬

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਪਰ ਪਤਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ,

ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਸਦਾ ਹੈ? ਸੰਜਮ, ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਰਹਿਤਾਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਰੀਰਕ ਰਹਿਤਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਰੱਖ -

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪

ਫੇਰ ਆਸਣ ਸਿੱਧ ਕਰ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧ। ਫੇਰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ, ਮਨ ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਹ ਜਿਹੜਾ - 'ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਬੁਰਿਆਈਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਇਹ ਮਨੁ ਹੋੜੀਐ।' ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ-

ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ
ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਡਨੁ ਪੱਖੋਰੁ ਬਨ ਕਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੩

ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਰਗਾ ਜੇ ਦੇਖੀਏ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਕੋਈ ਨੀਂ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਰਗਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। 'ਮਨਿ ਜੀਤੇ, ਜਗੁ ਜੀਤੁ।'

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥
ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ
ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ ੩੨ ॥ ਅੰਗ- ੩੪੨

ਉਹ ਦਵਾਈ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥
ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਬੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੯

ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੩੧੯

ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੬

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਇਹ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਨਾਮ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੬

ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਉਹ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਦੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ -

ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪੀਐ ॥
ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਇਹੁ ਮਨੁ ਤਨੁ ਧ੍ਰੁਪੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਬਾਰ-ਬਾਰ, ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੋਵੇ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ lesson ਦੇ ਦਿਤਾ, ਇਹਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਹੈ ਹੁਣ।

ਕਹਤ ਕਬੀਰੁ ਜੀਤਿ ਕੈ ਹਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਭਾਵੇਂ ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਜਾਹ, ਭਾਵੇਂ ਹਾਰ ਜਾਹ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਵਸ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤਾਂ

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ਪੁਕਾਰਿ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥ ੯ ॥
ਅੰਗ- ੧੧੫੯

ਐਨੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂਗੇ।

ਪਰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਜੋ ਸਾਡਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਜਿਹੜੀ ਖੂਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ੂਗਰ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਖੋਜ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਨੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਚਿੱਟਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਗੁੜ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁੜ ਖਾ ਲਓ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਚੀਨੀ, ਰਸਗੁੱਲੇ ਵਗੈਰਾ, ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਚੀਨੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਈ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ, ਆਈਸਕਰੀਮ ਵਗੈਰਾ ਸਭ 'ਚ ਚੀਨੀ ਹੈ, ਕੈਮੀਕਲ ਅੰਦਰ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ। ਦੁਸ਼-ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦੇ, ਅਮਲ ਤੱਤ ਵਧਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਉਹ ਜੁਗਤੀ ਅਪਣਾਈ -

ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ॥ ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ ॥
ਅੰਗ- ੬੨੭

'ਬੰਨਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਰੋਕ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਕਿੱਡੇ-ਕਿੱਡੇ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੇ ਰੋਗ ਠੀਕ ਹੋ ਗਏ। ਆਪਾਂ ਵੀ ਏਸ ਜੁਗਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਈਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿਚ ਬਚਨ ਆਏ ਹਨ ਜੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾ ਲਓ।

ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੨

ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਕਮਾ ਲਓ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੁੱਖ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਖ ਮੁਕ ਜਾਣ, ਉਹ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ -

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।

ਹਉਮੈ ਨਾਵੇ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ, ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ, ਮਨ-ਮਤ ਅਰਥਾਤ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਦਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸਥਾਨ ਉਹ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮੁ ॥

ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮੁ ॥

.....ਸਗਲ ਥਾਨ ਤੇ ਓਹੁ ਉੱਤਮ ਥਾਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਘਟਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੬

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰਵੋਤਮ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਦਾ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਮਨੁੱਖ ਦੀ 'ਹਉਮੈ' ਹੈ, 'ਹਉ+ਮੈ' ਅਰਥਾਤ 'ਮੈਂ' ਅਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਬਿਰਤੀ, ਦੈਤ-ਭਾਵ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਜਾਣਨਾ ਤੇ ਮੰਨਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ। 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਅਹੰਕਾਰ' ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਸੱਚ ਦਾ ਧਾਰਨੀ 'ਸਚਿਆਰ' ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸਰੀ ਝੂਠ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ - **ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਰੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ ॥**

(ਅੰਗ - 1) ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ - **ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥**

(ਅੰਗ - 1) ਰਜਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਚਿਤ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। 'ਹੁਕਮ' ਕੀ ਹੈ? ਦੁਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖ, ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। 'ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ' ਸਭ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਮੰਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ 'ਹਉਮੈ', 'ਮੈਂ', 'ਮੇਰੀ' ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ 'ਹਉਮੈ', 'ਮੈਂ', 'ਮੇਰੀ' ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ। ਅਰਥਾਤ 'ਨਾਮ' ਅਤੇ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ -

ਹਉਮੈ ਨਾਵੇ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ ਤਾ ਮਨੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥੧॥

ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੁ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥

ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥

.....
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੜਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ -

(i) ਅੰਤਰਿ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ

ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

(ii) ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨਹੀ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥

ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੬

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਨੁੱਖ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ -

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨਹੀ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥

ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੬

ਦਰਅਸਲ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹਉਮੈ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ, ਬਾਜੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਗਾਫਲ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ

ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ ॥

ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਆ ॥

ਹਉਮੈ ਬੁਝੈ ਤਾ ਦਰੁ ਸੁਝੈ ॥

ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣਾ ਕਥਿ ਕਥਿ ਲੁਝੈ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ 'ਦੀਰਘ ਰੋਗ' ਦਸਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਜੀਵ-ਜਗਤ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਰੋਗ ਵਿਚ ਗੁਸੀ ਹੋਈ ਕਰਮ ਕਰਦੀ, ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਕਿਰਨ ਬਖਸ਼ਦੀ ਇਸ ਦਾ ਦਾਰੂ ਵੀ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਬੇਕੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਰੋਗ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦੇਵੇਂ ਦਸਦੀ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਏਹੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਸਿੱਧ ਗੋਸਟਿ ਵਿਚ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਹਉਮੈ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਤਤੁ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ, ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਗਿਆਨੁ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੈ

ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ਸਾਚੈ ਰਹੈ ਸਮਾਏ ॥ ਅੰਗ

- ੯੪੬

ਹਉਮੈਵਾਦੀ, ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ, ਇੰਝ ਜਿਵੇਂ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਕੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਕਦਮ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ -

ਸਾਕਤ ਹਰਿ ਰਸ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਣਿਆ

ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੇ ॥

ਜਿਉ ਜਿਉ ਚਲਹਿ ਚੁਭੈ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ

ਜਮਕਾਲੁ ਸਹਹਿ ਸਿਰਿ ਡੰਡਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩

'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਅਹੰਕਾਰ' ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਹੰਕਾਰਿਆ ਸੈ ਮਾਰਿਆ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਵਤ ਹੈ। ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ 'ਅਹੰਕਾਰ' ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਿੰਮਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ -

ਸੁਖੀ ਬਸੈ ਮਸਕੀਨੀਆ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਤਲੇ ॥

ਬਡੇ ਬਡੇ ਅੰਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੮

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਹੈ। 'ਹਉਮੈ' ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਅਹੰਕਾਰ-ਬਲਬੁੱਧੀ, ਧਨ ਦੌਲਤ, ਗਿਆਨ-ਧਿਆਨ, ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ, ਪਦ-ਪਦਵੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮਾਣ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ।

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੯

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਰਣ-ਕਾਰਣ, ਸਮਝਣ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਦਿਆਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ-ਅਭਿਮਾਨੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਰਕੀ-ਕੁੱਤੇ ਨਿਆਈਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋਬਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ, ਮਾਨੋ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਸੁਭ-ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸਦਾ ਆਵਾਗੁਠ ਵਿਚ ਭਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਨ-ਭੂਮੀ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਹਾਂ-ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਅੰਧਾ-ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ-

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥

ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ ॥ ਸੋ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੮

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਨਾਢ ਮਨੁੱਖ ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਕ ਤੀਲ੍ਹਾ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਬਲ ਦਾ ਮਾਣ ਹੰਕਾਰ ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ - 'ਧਨਵੰਤਾ ਹੋਇ ਕਰਿ ਗਰਬਾਵੈ ॥ ਤ੍ਰਿਣ ਸਮਾਨਿ ਕਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਵੈ ॥ ਬਹੁ ਲਸਕਰ ਮਾਨੁਖ ਉਪਰਿ ਕਰੇ ਆਸ ॥ ਪਲ ਭੀਤਰਿ ਤਾ ਕਾ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ ॥ ਸਭ ਤੇ ਆਪ ਜਾਨੈ ਬਲਵੰਤੁ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਹੋਇ ਜਾਇ ਭਸਮੰਤੁ ॥ ਕਿਸੈ ਨ ਬਦੈ ਆਪਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 48 'ਤੇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧

ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ;

ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ॥

ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਕੋਟਿ=ਕਰੋੜਾਂ ਜੁਗਾਂ ਜਾਂ ਕੋਟੀ=ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ=ਉਮਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਵਾ: ਕੋਟਾਂ ਦੇ ਕੋਟ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬਣੇ, ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਇੰਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਅਣਗਿਣਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪਵਣੁ=ਹਵਾ ਦਾ ਹੀ ਅਪਿਆਉ=ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਪੀਅਣੁ=ਪੀਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਪੌਣ ਅਹਾਰੀ ਹੋ ਜਾਈਏ।

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ, ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ;

ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ॥

ਫਿਰ ਐਸੀ ਤੰਗ ਗੁਫਾ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਈਏ ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਚੰਦੁ=ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੁਇ=ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਨਾ ਸਕਾਂ। ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਜਾਗਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਈਏ ਕਿ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸੌਣ ਨੂੰ ਥਾਉ=ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ ਭਾਵ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਵੈਰਾਗ ਮਨ 'ਚ ਹੋਵੇ।

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ;

ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥੧॥

ਪਰ ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਤਪੱਸਿਆ ਰੂਪੀ ਸਾਧਨਾ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਤੇਰੀ=ਤੁਹਾਡੀ ਕੀਮਤ ਨਾ=ਨਹੀਂ ਪਵੈ=ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਉ=ਮੈਂ ਕੇਵਡੁ=ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬਣੇ, ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਇੰਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਅਣਗਿਣਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪਵਣੁ=ਹਵਾ ਦਾ ਹੀ ਅਪਿਆਉ=ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਪੀਅਣੁ=ਪੀਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਪੌਣ ਅਹਾਰੀ ਹੋ ਜਾਈਏ।

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ, ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ;

ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ॥

ਫਿਰ ਐਸੀ ਤੰਗ ਗੁਫਾ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਈਏ ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਚੰਦੁ=ਚੰਦਰਮਾ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੁਇ=ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਨਾ ਸਕਾਂ। ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਜਾਗਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਈਏ ਕਿ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸੌਣ ਨੂੰ ਥਾਉ=ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ ਭਾਵ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਵੈਰਾਗ ਮਨ 'ਚ ਹੋਵੇ।

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ;

ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥੧॥

ਪਰ ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਤਪੱਸਿਆ ਰੂਪੀ ਸਾਧਨਾ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਤੇਰੀ=ਤੁਹਾਡੀ ਕੀਮਤ ਨਾ=ਨਹੀਂ ਪਵੈ=ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਉ=ਮੈਂ ਕੇਵਡੁ=ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਆਖਾ=ਆਖਣ ਕਰਾਂ॥੧॥

ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ; ਨਿਜ ਥਾਇ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਤੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਆਪਿ ਨਿਜ ਥਾਇ=ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ, ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ;

ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਤ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿ=ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੂਪੀ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਿ=ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਆਖਣੁ=ਮੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਵਾ: ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪੀ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਆਖਣਾ=ਕਹਿਣਾ ਕਰੀਏ ਵਾ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਸਾਡਾ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਆਖਣਾ ਭਾਵ ਜਪਣਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਅ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਤਾਈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਮਾਇ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ=ਕਰਦੇ ਹੋ ਵਾ: ਜੇ=ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਅ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੀ ਤਮਾਇ=ਇੱਛਾ ਕਰੇ=ਕਰਦੇ ਹੋ ਵਾ: ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੋਖ ਇੱਛਾ ਦੀ ਤਮਾਇ=ਖਾਹਿਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਵਾ: (ਤ+ਮਾਇ) ਤ=ਤਦ ਹੀ ਮਾਇ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਜੀਵ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਦ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਤਾਈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਤਪਮਾਇ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ=ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ;

ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ॥

ਜੇਕਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ=ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਕੁਸਾ=ਕੁੱਠਾ ਭਾਵ ਕੁਹਾ ਕੇ ਕਟੀਆ=ਕੱਟਿਆ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਪੀਸਣਿ=ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪੀਸਾ=ਪੀਸਿਆ ਜਾਵਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਪੀਸੇ ਹੋਏ ਨੂੰ -

ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ;

ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ॥

ਅਗੀ=ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਜਾਲੀਆ=ਸਾੜ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਭਸਮ=ਸੁਆਹ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਰਲਿ=ਮਿਲ ਜਾਉ=ਜਾਵਾਂ।

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ;

ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥੨॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਸਾਧਨ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਭਾਵ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਦੀਜੈ॥ ਅੰਗ - ੮੫੮

ਹੇ ਮਹਾਰਜ! ਹਉ=ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਨੂੰ ਕੇਵਡੁ=ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਆਖੀਏ ਭਾਵ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ॥੨॥

**ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ;
ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ॥**

ਜੇਕਰ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੰਖੀ=ਪੰਛੀ ਹੋਇ=ਹੋ ਜਾਈਏ। ਬਿਧ ਨਿਖੇਧ ਰੂਪੀ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ=ਕਰਕੇ ਸਵਰਗ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਵਾ: ਉਪਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਖੰਭ ਲਗਾ ਕੇ ਭਵਾ=ਭੌਂਦੇ ਫਿਰੀਏ। ਹਿਰਨ ਗਰਭ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰ ਕੇ, ਜਿਸ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਥੇ ਜਾ ਰਹੀਏ। ਸੰਕਲਪ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਉਂ ਪੰਖੀ ਬਣ ਕੇ ਜੇ ਭੌਂਦੇ ਫਿਰੀਏ; ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਇਕ ਤਾਂ ਕੀ, ਸੈ=ਸੈਂਕੜੇ ਅਸਮਾਨੀ=ਆਕਾਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੀਏ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਈਏ।

**ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਉ;
ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ॥**

ਫੇਰ ਇੰਨੇ ਅਲੋਪ ਜਾਂ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਦਰੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵਉ=ਆਈਏ। ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਨਿਰਾਹਾਰੀ ਜਾਂ ਅਤੀਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਕਿਛੁ=ਕੁਝ ਖਾਉ=ਖਾਈਏ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਪੀਆ=ਪੀਣਾ ਕਰੀਏ ਭਾਵ ਹਵਾ ਦਾ ਹੀ ਭੱਖਣ ਕਰੀਏ।

**ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ;
ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥੩॥**

ਫੇਰ ਭੀ=ਵੀ ਤੇਰੀ=ਤੁਹਾਡੀ ਕੀਮਤ ਨਾ=ਨਹੀਂ ਪਵੈ=ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਆਖਾ=ਕਥਨ ਕਰਾਂ, ਭਾਵ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ॥੩॥

**ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ;
ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ॥**

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਨ ਦੱਸ ਕੇ ਹੁਣ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਕਾਗਜ਼ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਈਏ। ਫੇਰ ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ,

ਪੁਰਾਣਾਂ, ਕਤੇਬਾਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਉ=ਭਾਵ ਤੱਤ ਕੱਢਦੇ ਰਹੀਏ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਤਾਤਪਰਯ ਹੈ।

**ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ;
ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ॥**

ਫਿਰ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆ ਮਸੂ=ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਵੀ ਤੋਟਿ=ਘਾਟਾ ਨਾ ਆਵਈ=ਆਵੇ, ਤੇ ਪਉਣੁ=ਹਵਾ ਨੂੰ ਲੇਖਣਿ=ਕਲਮ ਬਣਾ ਕੇ ਚਲਾਉ=ਚਲਾਉਣਾ ਕਰੀਏ।

**ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ;
ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥੪॥੨॥**

ਫੇਰ ਭੀ=ਵੀ ਤੇਰੀ=ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾ=ਨਹੀਂ ਪਵੈ=ਪੈ ਸਕਦੀ ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹਉ=ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਆਖਾ=ਕਹਿਣਾ ਕਰਾਂ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਬ ਹੀ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ

ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥

ਮਹਮਾ ਨਾਮ ਕਹਾ ਲਉ ਬਰਨਉ

ਰਾਮ ਕਹਤ ਬੰਧਨ ਤਿਹ ਤੂਟਾ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੬੩੨

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ॥੪॥੨॥

*****

(ਪੰਨਾ 46 ਦੀ ਬਾਕੀ)

**ਧਰਮ ਰਾਇ ਤਿਸੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਜਾ ਕਾ ਮਿਟੈ ਅਭਿਮਾਨੁ॥ ਸੈ ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ
ਪਰਵਾਨ॥ ਅੰਗ - 278**

ਨਾਮ ਦਾ ਵਾਪਾਰ, ਸੱਚ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਗੁੜਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਜਨਾ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (aura) ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥

ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਾਗਾ ਮੀਠਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥

ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ॥

ਜਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਨੌਵੇਂ ਰਤਨ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-58)

ਮੇਰੀ ਆਪ ਬੀਤੀ

ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਗਈ

ਮੈਂ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਂ। ਸੰਤ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘ ਬੇਲਾ ਤਾਲਾਬ ਪਰ 125 ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ ਹੀ ਭਲਾਈ ਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਉਧਰੋਂ ਵੀ ਸਖਤੀ ਹੋਈ। ਆਖਰ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਅਤੀ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡਬਲ ਐਮ.ਏ. ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਗਿਆ ਕਿ ਐਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਜ ਵੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇਵੇ। ਇਥੋਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਮਸਤੂਆਣੇ ਫਿਰ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਧੂ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੱਲੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਇਕ ਹਜ਼ੂਰੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤਕ ਸਫਰ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਮਸਤੂਆਣੇ ਤੋਂ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਹਿਤ ਟਿਕ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਲੱਭਦੇ ਹੋਏ ਇਥੇ ਪੁੱਜੇ। ਆਖਰ ਸਮਝੌਤਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨਗਰ ਆਵਾਂਗਾ ਅੱਗੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ। ਮੈਂ ਨਗਰ ਆ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਭਾਈ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਘਰ ਦੂਰ ਹੈ ਅੱਗੇ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਧਨ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਦ ਮੈਂ ਕਿਧਰੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸਫਲਤਾ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧ ਸਕਾਂ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਇਥੇ ਮਸਤੂਆਣੇ ਦੇ ਬਾਬਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਲੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਟਿੱਬਿਆਂ ਪਰ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾੜ੍ਹ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿੱਬਿਆਂ ਪਰ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਸਾਂ। ਇਸ ਸਾਧਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਖਤ ਨਜ਼ਲਾ ਲਗਾ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਅੱਜ ਤਕ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 101 ਤੇ ਫਿਰ 125 ਪਾਠ ਰੋਜ਼ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੋ ਕਿ ਵਢੇਗਲ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਨਿਯਮ ਸੀ। ਸੁਬਾ ਠੀਕ ਦੇ ਵਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਕ ਟਕ ਮਿਹਨਤ, ਰਾਤ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਕਿਰਿਆ

ਮੁਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭੇ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਬਾਬਾ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ। ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਖੇਵਾਲ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਤੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਮੈਂ ਸੁਬਾ ਉਠ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਦੇ ਵੀ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਸਾਂ। ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਗਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਹੀ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਮੋਗੇ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਗਏ ਸੀ। ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਪਰ ਸੰਤ ਜੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਸਿਰ ਪਰ ਭੂਰੀ ਉਪਰ ਇਕ ਚਾਦਰ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਹੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਕਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਸਰੀਰ ਮੇਰਾ ਕਰੜਾ ਲੋਹੇ ਵਤ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਾਹ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਈ ਹੋਊ, ਸੋ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਰ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਭਾਈ! ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ। ਇਕ ਇਹ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਆਤਮ ਗਿਆਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਸੁਭਾਉ, ਵਰਤਾਰਾ ਤੇ ਕਰਤਵਯ ਤਕ ਕੇ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਤੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈ ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰ ਸੁਪਾਤਰ ਹੈਂ।

ਮੇਰੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਖੜ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਂਜਲਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਕੇ ਭੁੱਲ ਕਰ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਸੋ ਹੁਣ ਫਿਰ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਮਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਸਰਾਪ ਹੀ ਲੈ ਲਵਾਂ। ਸੋ ਮੈਂ ਅਤੀ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਅਥਵਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਸੁਪਾਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਤਦ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਥੋਂ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਹੋਏ।

ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਮਨ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ

ਗਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਮੈਂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਕਥਾ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੂਰਮੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਦੁਬਿਧਾ ਆ ਪਈ ਕਿ ਉਹ ਵਖਰਾ ਕਿਹੜਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜੋ ਸੰਤ ਜੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਮਸਾਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਚੁੰਨ ਕੇ ਹੀ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰੀਦੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਘਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਕਰਮ ਵੀ ਕਰੀ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ। ਭਾਵ ਮੈਂ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕਾ ਮਰੀਜ਼ ਸਾਂ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੰਸੇ ਤੇ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਸਾਹਵੇਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਕ੍ਰਿਆ ਪਰ ਕਾਬੂ ਮੇਰੇ ਵਸੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਬੋਝ ਕਿਸੇ ਉਤਮ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟਾਲ ਗਏ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਹਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈ, ਉਹ ਦਸਣਗੇ।

ਮੈਂ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਗੋਹਜ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਵਾਂਗਾ? ਕਿਹੜਾ ਬਹਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਤਪੋ ਬਣ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਖਟਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਜਲਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਆਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤੁਰ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਮਨ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਇਥੇ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਵਸੀਲਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਮੈਂ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸਕਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ ਮੇਰੀ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕਰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਾ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਤਸਰੀਫ ਲੈ ਆਏ, ਮੈਂ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਹੌਂਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਥੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ। ਹੁਣ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ

ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਫਿਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸੀ। ਉਹ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾ ਗਏ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਦ ਭੇਜ ਦਿਉ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸੁਬਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਤਪੋ ਬਣ ਦੀ ਇਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੋਹਜ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ। ਜੋ ਇਤਨੇ ਆਸਾਨ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੁਝਾਉ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਫਿਰ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸੇ ਜੋ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਧਨ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਧਨ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੌਤਕ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਤਕਲੀਫਾਂ ਜੋ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਸਾਫ ਤਕ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਰਾਹੀਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਕੇ ਜੋਤ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੱਲ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘੋਲੀਆਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਨ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਮਾਘ ਦੀ ਰਾਤ ਆ ਗਈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਸੁੱਝੀ ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ -

ਅੱਜ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਿਜਧਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਆਤਮਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਖੀਂ ਨਾ ਤੱਕਾਂ ਕਿਵੇਂ ਭਰੋਸਾ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਇਹ ਤੇਰਾ ਹੀ ਭਾਗ ਹੈ ਤਦ ਚਲੋ ਤਕੋ।

ਹੱਛਾ ਭਾਈ ਸੁਬਾ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ ਪਿਛੋਂ ਆ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ 'ਜਪੁ' ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਸਣ ਪਰ ਆਉਣਾ; ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਤੱਕਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਾਈਂ-ਚਾਈਂ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ। ਦੋ ਵਜੇ ਤਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਉਠ ਆਏ ਮੈਂ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ਼ਨਾਨ

ਕਰਕੇ ਫਟਾਫਟ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਪੁਰ ਪੁੱਜਾ ਜਿਥੇ ਸਰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਭੁੰਜੇ ਹੀ ਆਸਣ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਾਏਦਾਨ ਜੋ ਪਟਸਨ ਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਅਭਿਆਸ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਆ ਗਿਆ ਏਂ ਭਾਈ? ਮੈਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜੀ! ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਪੰਜੇ ਕੋਲੋਂ ਬਾਂਹ ਫੜੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਹੱਥ ਲਗਣ ਵਿਚ ਕੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਡਿਆਨਕ ਝਟਕਾ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਕ ਝਰਨੂਟ ਜਿਹੀ ਐਸੀ ਛਿੜੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਉਡਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੰਦਰ ਰਮ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤਕ ਮੈਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਗਿਆ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਨਾ ਹੀ ਚੰਦਰਮਾ, ਨਾ ਹੀ ਸੂਰਜ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਫੁਹਾਰ ਮੇਰੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਫੈਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਿੰਮੀ-ਨਿੰਮੀ ਫੁਹਾਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਰੰਗਤ ਮਿਠਾਸ ਤੇ ਲਗਾਉ ਇਤਨਾ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਇਕ ਰਸ ਜਿਹਾ ਛਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਾਰੀਕ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ।

ਇਸ ਅਕਹਿ ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਆਖਰ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ।

ਇਹ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਰੰਗ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਸਾਧਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰੀਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਹ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਤਿ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚਿਤ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਨੰਦ ਹੈਂ।

ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮੇਰੇ ਚੌਤਰਫੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸਫੈਦ ਫੁਹਾਰ ਵਰਸਦੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, ਸਾਧਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ, ਇਹ ਰੂਪ ਬਾਹਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੁਰਤ ਇਤਨੀ ਟਿਕਾਉ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਫਿਰ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਜਾਏਗਾ। ਜੋ ਸਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣ ਹਿਤ ਸਤਿ ਕਰਮ, ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਸਤਿ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਸਤਿ ਬਚਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਇਸ ਨਿਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੁੱਜਣ ਹਿਤ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਸ ਅਨੰਦ ਤੇ ਮਹਾਨ ਰਸਮਈ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਸਥਾਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਅੱਜ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹੀ ਰਸ ਘੜੀ ਦੇ ਘੜੀ ਮੇਰੇ ਚੌਤਰਫੇ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹੀ ਝਿੜੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਢੱਕੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹਨ, ਉਹੀ ਪਤਲੇ ਤੇ ਸਾਧਨ ਸਪੰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦਸ-ਦਸ ਬਾਰ੍ਹਾਂ-ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਘੰਟੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਆਕਰਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਇਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਢੱਕੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਰੁੱਖ ਝਾੜੀਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਦੀ ਧੁਨ ਨਿਕਲਣੀ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰ ਗਿੱਦੜਾਂ ਵਰਗੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਤੇ ਲੁੰਬੜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਤਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ ਸੀ। ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਜੋ ਇਸ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸਨ, ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਦਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਮੋਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਨ, ਇਹੀ ਯਾਦਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਿਆਸੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਆਸਤਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਮੇਰੇ ਪਰ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਕੌਤਕ

ਉਪਰਲੀ ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ, ਅਜੇ ਉਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੁਣੇ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਰੀ ਵਾਰਤਾ ਵਤ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਸਮਾਂ ਲੰਬਾ ਹੋ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਆਰੰਭ ਕਰਾਂ, ਮੇਰੀ ਉਹੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਉਹੀ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਤੇ ਉਹੀ ਤੂੰਹੀਂ-ਤੂੰਹੀਂ, ਵਾਹੁ-ਵਾਹੁ ਦੀ ਧੁਨ ਸਾਫ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਿਕਣ ਲੱਗੀ। ਬਾਹਰਲੀ ਦਸ਼ਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਰ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ

ਫਿਰ ਉਹ ਉਸ ਫੁਹਾਰ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਰੋਮ ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਰੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੀ ਤਸੱਵਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੁਣਨਾ ਇਕ ਉਤਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧੋ। ਮੇਰੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਓਹੀ ਮਿੱਠੀ ਫੁਹਾਰ ਤੇ ਰੰਗ ਰਸ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਅਨੰਦ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਆਤਮਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜੋ ਚਿੰਤਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਪਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੀ ਆਤਮਾ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਵਜ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰ ਕੇਸੂ ਫੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਢੱਕੀ ਲਾਲ-ਲਾਲ ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਭਾਈ ਔਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੋਂ ਕੇਸੂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਇਕ ਟਾਹਣੀ ਲੈ ਆ। ਮੈਂ ਟਾਹਣੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਇਕ ਫੁੱਲ ਤੋੜੇ। ਇਹ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਨ। ਇਕਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਪਰ ਪੇਟਲੀ ਜਿਹੀ ਸੀ ਪਰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਖਾਲੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਗੰਢ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਖਾਲੀ ਹੀ ਸਨ। ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਗੈਰ ਡੋਡੀ ਦਾ ਇਕ ਫੁੱਲ ਵਿਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਫਲ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਤ ਹਨ ਜੋ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਤੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ ਸੰਸਾਰ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਖਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਆਪਣਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਸੋਚਣ ਹੋਸ਼ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪਰ ਇਹ ਦੂਸਰੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਪਰ ਇਹ ਪੇਟਲੀ ਜਿਹੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

ਜੀ, ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ? ਮੈਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕਰੋ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਤੇ ਇਕ ਡੋਡੀ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ ਤੋੜ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਕਤਰੇ ਮੇਰੀ ਹਥੇਲੀ ਪਰ ਰੱਖ ਦਿਤੇ। ਫਿਰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀ ਲੈ। ਮੈਂ ਪੀਤਾ ਤਦ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਿੱਠੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਛੀ ਖਾਸੀ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਸੀ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਾਸ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਪਰ ਵਸ ਰਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਅਰਸ਼ ਤੋਂ ਧੁੱਪ, ਹਵਾ 'ਚੋਂ ਸਤਾ ਜੋ ਮਾਤਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਰਖਤ ਦੀ ਖਾਲ ਵਿਚ ਛਣ ਕੇ ਇਸ ਤਕ ਪੁੱਜਣਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਇਸ ਦਰਖਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਲਾਲੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਪਛਵਾੜੇ ਅੰਦਰ ਮਿਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ ਮੁਰਝਾਂਦੀਆਂ

ਹਨ। ਬਾਹਰਲਾ ਰੰਗ ਰੂਪ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਰਤੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਖਰ ਇਹ ਫਲੀਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੀਜ ਆਖਰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਮਨਮੁਖ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਕਸਤੂਰੀ ਦੇ ਮਿਰਗ ਵਾਂਗ ਇਸ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਲਕੇ ਦੀ ਬੋਕੀ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੰਦਰਲੀ ਹਵਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਹਵਾ ਖਾਰਜ ਹੋ ਕੇ ਅੰਦਰਲਾ ਜਲ ਬਾਹਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਉਹ ਜਿੰਨਾਂ ਚਾਹੇ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀ ਜਾਓ, ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੇ ਸਵਾਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀ ਹਵਾਸ ਤੇ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵਸੀਭੂਤ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤੱਕੋ ਕਿ ਆਖਰ ਅੰਦਰਲਾ ਅਨੰਦ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸਤਾ ਜੋ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਰਸ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦੇਖ ਦੇ ਇਕ ਰਸ ਹਰ ਪਾਸੇ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ? ਉਹੀ ਸਤਾ ਰਸ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ। ਸੋ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਤਦ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਅੰਦਰਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨੰਦ ਸਾਗਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰੇ ਬਣਿਆ ਉਸ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨਾਲ ਪਿਆ, ਉਹ ਨਾ ਉਸ ਇਕ ਦਮ ਸ਼ਾਂਤ, ਆਤਮ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਯਾਦ ਹੀ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਹਰ ਗੱਲ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਕਰੇ ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਏਕਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਪੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਪੂਰਨ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਅਨੁਭਵੀ ਮਾਰਗ

(A Practical Guide To Holistic Health)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-62)

ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਪੱਖੋਂ ਅਡੋਲ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖੋ, ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖੋ, ਟਿਕਣਾ ਸਿੱਖੋ। ਲੋੜ ਹੈ ਸਿਰ ਨੂੰ, ਗਰਦਨ ਨੂੰ, ਧੜ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖਣ ਦੀ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਵਿੰਗੇ ਟੇਡੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਝੁਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਰਹੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਠੀਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ, ਵਿਚ ਵਾਲੀ sympathetic (ਸਹਾਇਕ), parasympathetic (ਉਤ-ਸਹਾਇਕ) ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ, ਕੰਮ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਕਦੋਂ ਸਰੀਰ ਟਿਕਿਆ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਣਾਓ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਤਣਾਓ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਠਿਆਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਏਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਏਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਰੀਕਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰੇ, ਸਥਿਰਤਾ ਦੇਵੇ।'

ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਆਸਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਸਕੋ। ਟਿਕ ਕੇ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਸਕੋ। ਇਕ ਆਸਨ ਜਿਹੜਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੈ ਸ਼ਵ-ਆਸਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਲੇਟ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਪਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਨੀਂਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਹੈ ਪਰ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਆਸਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਤਣਾਓ (tension) ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਰਾਮ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਣਾਓ ਠੀਕ ਕਰਨਾ, ਨਿਸਲ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਤਣਾਓ ਸਰੀਰ ਲਈ ਅਤਿ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਿਰਦੇ 'ਤੇ, ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ, ਮਿਹਦੇ 'ਤੇ, ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਲੇਟੋ, ਦੋਨੋਂ ਲੱਤਾਂ ਪਸਾਰ ਕੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 18 ਇੰਚ ਦੂਰ ਹੋਣ। ਹੱਥ ਦੋਨੋਂ ਪੇਟ 'ਤੇ ਰੱਖੋ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲੇਟ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਸਰ੍ਹਾਣਾ ਰੱਖੋ। ਫੇਰ ਸਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਉਸ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ। ਦੇਖੋ, ਕਿੱਥੇ ਖਿੱਚ ਹੈ, ਤਣਾਓ ਹੈ, ਫੇਰ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਖੋਂ ਉਸਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੋਗੇ, ਕੁਝ ਕੁ ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਰਨ ਵਿਚ

ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਨਾ ਦਿਓ, ਆਪਣੇ ਡਾਇਫਰਾਮ ਨੂੰ ਜਾਂਚੋ, ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੁਆਸ ਲਵੋ ਪਰ ਡੂੰਘੇ ਸੁਆਸ ਲਵੋ, ਆਪਣੀ ਸਮਰਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਵੋ। ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਲਵੋ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰੱਖੋ, ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਪਰ ਡੂੰਘਾ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਨਿਸਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਦਸ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂ ਜਾਓਗੇ। ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਕੜਾਓ, ਤਣਾਓ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਖਤਮ ਕਰ, ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਡੂੰਘੇ ਸੁਆਸ ਲਵੋ।

ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਥੱਲੇ ਆਏਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਹਿਰਦਾ, ਮਿਹਦਾ, ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਨਾਓ, ਦਬਾਓ ਘਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਕਤੀ ਬਲ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੇਵਲ ਸ਼ਵ ਆਸਨ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਡੂੰਘੇ ਸਵਾਸ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸੁਅਸਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਆਯੂ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਗੱਲ ਫੇਰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਮਾਂ ਰੱਖੋ, ਰੋਜ਼ ਓਸੇ ਸਮੇਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ। ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਮਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫੇਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਸਕੋ। ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਡਿਊਟੀ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਇਕੋ ਸਮਾਂ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਆਉਣਾ, ਤਨਾਓ ਤੋਂ ਦਬਾਓ ਤੋਂ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਤਨਾਓ ਰਹੇਗਾ ਖਿੱਚ ਰਹੇਗੀ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਕਦੀ ਵੀ ਸੁਅਸਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਹ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਨਾ ਪਵੇ, ਫਰਜ਼ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ 2 ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ

ਭਟਕਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬਦਲੋ, ਫੇਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ, ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਤਰੀਕਾ ਬਦਲੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬਦਲੋਗੇ। ਅਸਫਲਤਾ, ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ। ਸ਼ਰਤ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਖੋ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੱਲੋ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰੋ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਦੇ ਮਿੰਟ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹਨ, ਗੁੰਝਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ 10 ਮਿੰਟ, ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧੇ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਓ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਰੱਖੋ।

ਧੀਰਜ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਦਗੁਣ ਹੈ, ਪਰ ਧੀਰਜ ਹੈ ਕੀ? ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਸਤ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਦੇਖਣਾ, ਘੋਖਣਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜੋ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਖੇੜੋ। ਧੀਰਜ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ, ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਕ ਬਹਾਅ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੋ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਬਰ ਰੱਖ ਕੇ, ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਜੋ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਉਹ ਪਾਸਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਦੁਖਦੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਨਿਖੇੜਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਲੋਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਲਾਹੁੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਛ ਅੰਦਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣ ਕਿੰਨਾ ਨਿਖੇੜਣ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਉਹ ਭੈੜੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵੀ ਸੋਚਣ, ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਗੁਣ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੋਖਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਨੂਠਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ।

ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਏ, ਦੂਸਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ। ਤੀਸਰੀ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਘੋਖਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘੋਖਣਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਰੇਗਾ, ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ? ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਸਥਿਰ ਹੋਵਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੜੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਠਿਆ ਤੇ ਕੋਕਾ-ਕੋਲਾ ਪੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਹੋਵੋ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਹੋਵੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ ਸਿਖਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਸੁਅਸਥ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਇਹ ਤੱਤ, ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਲਈ ਸਥਿਰਤਾ ਇਕ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਧੀ ਤੱਕ ਤਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚੋਗੇ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਿਰ ਹੋਵੋਗੇ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਿਰ ਹੋਵੋਗੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਚੌਕਸ ਹੋਵੋਗੇ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਵੋਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹਿੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੋਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਸਰੀਰਕ ਸਥਿਰਤਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹੋ, ਕੁਛ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਮਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਰਨਾ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ, ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਧੇਰੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚਾਰ, ਸੰਵੇਗਤਾ, ਸਭ ਜਾਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਦਬੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਤਨ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। ਚੇਤਨ ਮਨ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਰਤਦੇ ਹੋ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 58 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-28)

ਨਵਾਬ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਉਸ ਜਾਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੋ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਨਿਆਂ ਬੀ ਇਕ ਧੱਕਾ ਹੀ ਸੀ। ਉਂਵ ਤਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਹੀ ਪਰਜਾ ਲਈ ਕਸਟ ਰੂਪ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮਸਤਾਨੇ ਰੰਗ ਤੇ ਚੁੱਪ ਟੁਰ ਆਏ, ਰੋੜੀ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਲਾਲੇ ਨੇ ਆ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੱਜ ਕੀ ਅਗੰਮ ਦੀ ਬੋਲੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੋਣਹਾਰ ਦੀ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ ਚੁੱਪ ਧਾਰ ਲਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਆ ਚਰਨੀਂ ਪਿਆ, ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਹੇ ਰੱਬੀ ਦਾਤਾ! ਮੈਂ ਬੜੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਕਰ ਤੇ ਬਖਸ਼, ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਭੁਤਲਾਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਕਾਰਦਾਰ ਹੋਣਾ ਤੇ ਭੁਤਲਾਵੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਹੇ ਭਾਗੋ! ਇਹ ਕਿਵੇਂ? ਛੱਡ ਦੇ ਕਾਰਦਾਰੀ, ਕਿਰਤ ਕਰ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ, ਜੇ ਤੇਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੱਕ ਨਾ ਹੱਕ ਪਛਾਣਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ਹਾਕਮ ਸਿਰੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨਹੀਂ, ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੋਰ ਹਾਕਮ ਹੈ, ਡਰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਆਂ ਤੋਂ, ਉਹ ਤੋਲਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਤੋਲਦਾ ਜਾਪਦਾ ਨਹੀਂ.....ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅਦਲ।

ਮਲਕ - ਮੈਥੋਂ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋਈ, ਮਾਫ ਕਰੋ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ - ਮੇਰੀ ਅਵੱਗਿਆ ਨਾਨਕ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ? ਹੈਂ! ਨਾਨਕ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਡਰ ਉਸ ਅਵੱਗਿਆ ਤੋਂ ਜੋ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਤੂੰ ਖਾਲਕ ਦੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਦੇਖ! ਪਸੂ ਪੰਖੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਮਾਨੋ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ, ਸਦਾ ਅਰੋਗ; ਸਦਾ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਡਦੇ ਹਨ। ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਿਚ ਸੁਖ ਹੈ, ਮਿਹਨਤ ਸਰੀਰ ਨਰੋਆ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਮਿਹਨਤ ਸਾਂਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਮਿਹਨਤ ਸਾਂਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਮਾਏ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖੱਸਣਾ, ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਖੱਸਣਾ, ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਉਤੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਪਥੱਲਾ ਮਾਰ ਬੈਠਣਾ ਰੋਗ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦਾ, ਮਨ ਦਾ, ਆਤਮਾ ਦਾ। ਤੂੰ 'ਆਪਾ' ਖੁਝਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਵੰਵਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਆਪ ਮਾਰ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤਰਸ ਕਰ ਆਪੇ ਤੇ, ਇਸ ਮੋਏ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲ ਧਰਮ ਦੀ ਕਣੀ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾ।

ਭਾਗੋ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਨ ਨੇ ਤਰੰਗ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਖੇ ਸੋ ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਹੱਡ ਰੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਆਲਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਜਾਮੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕੀਕੂੰ ਕਰਾਂ?

ਸਤਿਗੁਰੂ - ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤਖਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਮਜ਼ੂਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਂ ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਂਈ ਤੇ ਅੱਖ ਧਰ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੀ ਕਾਰਦਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਹੈ, ਮਜ਼ੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਹੈ, ਜੇ ਤੂੰ ਹੱਕ ਨਹੱਕ ਪਛਾਣੇਂ, ਨਿਆਂ ਤੋਲੇਂ, ਵੱਢੀ ਨਾ ਖਾਵੇਂ, ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ। ਹਾਂ ਸਭ ਕਮਾਮ, ਸਭ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਾਰੇ ਕਿਰਤ ਹਨ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੇ ਤਾਂ। ਚਾਹੇ ਕਿੱਤਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਆਪ ਚਾਇਆ ਹੈ, ਪਹੇਮਾਨਗੀ ਸਭਨਾਂ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਤਿਆ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਮਜ਼ੂਰ ਦੀ ਟੋਕਰੀ, ਬਾਣੀਏ ਦੀ ਤੱਕੜੀ, ਕਾਰਦਾਰ ਦਾ ਕਰਤੱਤ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੁਭ ਮੱਤ ਦਾਨ ਦੇਣੀ ਸਭ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਜੇ ਪਹੇਮਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ਹਾਂ, ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਬੰਦਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਸਾਂਈ ਰੱਖ ਕੇ ਕਰੇ, ਜੇ ਕੁਛਕਿ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਹਿੱਸੇ ਸਾਂਈ ਵੰਡ ਵਿਚ, ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾਲ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਨਿਚੋੜ ਕੇ, ਖੇਤੀ ਕਰਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲਾ ਭਰ ਕੇ, ਜਿਸ ਰਾਹਕ ਪਾਸ ਮਸਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਟੁੱਕਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾ ਧਮਕਾ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਹੋਰ ਲੈਣਾ ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ ਨਿਚੋੜਨਾ ਹੈ। ਜਿਹੀ ਪਸੂ ਦੀ ਗਿੱਚੀ ਵੱਢ ਕੇ ਰੱਤ ਚੋ ਲਈ, ਤੇਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ੋਰ ਫਲ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਰੱਤ ਨਿਚੋੜਨਾ ਹੈ।

ਭਲਾ ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਸਾਂਈ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸਾਂਈ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਜਦ ਕਿ ਗ੍ਰਾਹੀ-ਗ੍ਰਾਹੀ ਵਿਚ ਹਾਵੇ ਤੇ ਰੋਣ ਦੀ ਝੀਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਰੱਤ ਦੇ ਟੋਪੇ ਤੁਪਕਦੇ ਹਨ? ਤੇਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ, ਤੇਰੇ ਦਾਨ, ਤੇਰੇ ਸ਼ਰਾਧ, ਤੇਰੇ ਜੱਗ ਆਪਣੀ ਉਜਾਗਰੀ ਵਾਸਤੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੱਜਣ ਹਨ, ਲਹੂ ਦੇ ਚੁਬੱਚਿਆਂ ਉਤੇ ਛੱਪਰ ਛਾਉਣੇ ਹਨ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਇਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਧਾਨ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਇਸ ਅੰਨ ਤੇ ਪਲ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤੇ ਤਪੱਸਵੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ! ਦੇਸ਼ ਸੜ ਉਠਿਆ ਹੈ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਭਾਗੋ! ਪਰਜਾ ਕੁਰਲਾ ਉਠੀ ਹੈ ਜ਼ੋਰ ਹੇਠ, ਧੁਰੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਰੜਾ। ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਨ ਨੇ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਬੱਦਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਆਰ ਹੋਵੋ ਉਸ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਝੱਲਣ ਲਈ ਆਪ, ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੰਗਦੇ ਰਹੇ। ਜੇ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੌੜਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਭੋਗਦਿਆਂ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਤਨਾ ਕੌੜਾ ਹਾਂ।

ਭਾਗੋ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਰੋ ਪਿਆ, ਪੈਰੀਂ ਢਹਿ ਗਿਆ; ਬਖਸ਼! ਹੇ ਦਾਤਾ! ਬਖਸ਼!

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਬਖਸ਼ੇਗਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ, ਪਰ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇਗਾ

ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਉਹ ਗਰੀਬ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਾਹ ਬਖਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਤਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਉਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫਕੀਰ ਨਹੀਂ, ਪੂਰਾ ਤੁਲੇਗਾ ਪੂਰੇ ਤੱਕੜ ਤੇ। ਤੁਫਾਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਤੇ, ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰ ਝੱਖੜ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਹਈ ਤਾਂ ਹੋ ਨੀਵਾਂ, ਬਖਸ਼ਾ ਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰ, ਫੇਰ ਉਸ ਸੁੱਚੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਉੱਜਲ ਹੋ ਕੇ ਹੋ ਉੱਚਾ।

ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਭਾਗੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਗਿਆ, ਜਾ ਘਰ ਦੇ ਤੋੜੇ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਸਾਰਾ ਧਨ ਲੁਟਾ ਦਿਤਾ ਉਹਨਾਂ ਪਰਜਾ ਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕਠੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਰਪਣੀ (ਮਾਇਆ) ਜੋ ਪਥੱਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੀ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਵਿਸ ਚਾੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਈ ਕਹਿਣ, ਬਾਵਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਗੋ, ਪਰ ਆਮ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ ਕੀਰਤੀ, ਨਾਨਕ ਤਪੇ ਦੀ ਕਿ ਓਸ ਨੇ ਸਾਧਿਆ ਹੈ ਐਡੇ ਅਸਰਾਲ ਸੱਪ ਨੂੰ। ਹਾਂ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਰਜਾ ਵਿਚ ਧੁੰਮ ਗਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਕੀਰਤੀ; ਦੁਖੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟੁਰੀ ਇਕ ਅਸੀਸਾਂ ਦੀ ਨੈਂ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਦਰ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ ਭਾਗੋ ਲਾਲੇ ਦੇ ਘਰ। ਹਾਂ, ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਟੁੱਕਰ ਦਿਤਾ ਭਾਗੋ ਨੂੰ, 'ਖਾਹ ਬਈ ਤੇ ਦੇਖ ਸਵਾਦ।' ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਅੰਨ ਦਾ ਸਵਾਦ ਆਇਆ। ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਦਾਤਾ! ਮਿਹਰ ਕਰ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਲੈ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈ, ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸਹਾਈ ਹੋਹੁ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਦੇਖ ਪਰਜਾ ਜੋ ਤੂੰ ਦੁਖਾਈ ਸੀ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਠਰੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਰਗਾਹੇ ਪੁੱਜੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪ, ਦੇਖ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਸਾਂਈਂ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਸੁਹਾਗਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁੱਚੇ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਸੰਗਾਂ ਕਰਕੇ ਤਾਮਸੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਠੰਢ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹੋ ਸਾਧੂ, ਉਹੋ ਸੰਤ, ਉਹੋ ਫਕੀਰ ਉਹੋ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ। ਨਿਰੇ ਕਿਰਤੀ ਬੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਮੂਰਖਤਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਚਾਹੇ ਸੁਖੀ ਤੇ ਬੇਫਿਕਰ ਹਨ। ਬਨਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੀ ਚੁੱਪ ਸਾਧ ਗਏ ਲੋਕੀਂ ਸਾਧ ਸੰਤ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਯੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਯੰਤ੍ਰ ਵਾਂਗੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੁਲਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਾਂ ਉਹ ਜੋ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਉਛਲਦੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਰਸ ਨਾਲ ਤ੍ਰਬਕਦੇ ਹਨ, ਸਾਂਈਂ ਵਲ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹੀਂ ਉਲਾਰ-ਉਲਾਰ ਤਾਂਘਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਮੁਰਦਿਹਾਨ ਹੈ, ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜਿੰਦ ਵਿਚ ਜਿੰਦ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਭਾਗੋ ਅੱਜ ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਨਾਮ ਆਇਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੀਉਂ, ਕਿਰਤ ਕਰ ਧਰਮ ਦੀ, ਕੁਸੰਗ ਛੱਡ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਰਹੁ ਤਾਂ ਬਚੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਬੀ ਠਉਰ ਨਹੀਂ, ਕਸ਼ਟ

ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂਈਂ।

ਭਾਗੋ ਫੇਰ ਪੈਰੀਂ ਵੱਠਾ। ਭਾਗੋ ਹੁਣ ਨੀਮ ਬੇਸੁਧ ਸੀ, ਲਾਲੇ ਨੇ ਆ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੱਟਾ ਮਾਰਿਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ -

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'

ਭਾਗੋ ਨੇ ਆਖਿਆ - 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਗਿਆ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ'।

ਐਉਂ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਘਰ ਬਾਹਰ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸਭ ਛੱਡ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿਓਂ ਟੁਰਿਆ, ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਠਹਿਰਦਾ। ਪਹਿਲਾ ਡੇਰਾ ਐਮਨਾਬਾਦ ਆ ਕੇ ਲਾਇਓਸੂ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮੁੱਢ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਗਿਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕਈ ਲੋਕੀਂ ਸੁਧਰੇ, ਪਰ ਭਾਗੋ ਤੋਂ ਲਾਲੇ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਖ-ਗੁਰਮੁਖ-ਹੋਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੇਟਕੀ ਮੁਲਾਣੇ ਤੇ ਬੀਰਾਰਾਧਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤ ਤੇ ਪਾਂਧੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈ ਗਏ, ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਭੁਤਲਾਈ ਗਏ, ਉਸ ਦਿਨ ਤਕ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਦੀ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਈ ਤੇ ਸੈਨਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਮ ਪਰਜਾ ਬੀ ਪੀੜਤ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਗੋ ਲਾਲੇ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗਿ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਰ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕਸ਼ਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੋ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਵਾਪਰਿਆ ਤੇ ਕਤਲਾਮ ਹੋਈ, ਭਾਗੋ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਸਾਂਈਂ ਰੰਗ ਰਤਾ ਸੁਖਾਲੇ ਸਾਸੀਂ ਇਸ ਜਗਤ ਤੋਂ ਅਗੇਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਏਥੇ ਹੋਰ ਰਹੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਜਗਤ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਸੱਦ ਡਾਢੀ ਸੀ, ਸੋ ਆਪ ਇਥੋਂ ਟੁਰ ਪਏ। ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਇਹ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਅਰਦਾਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ, ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕਰੇ, ਗੈਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੁਭ ਸੁਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਐਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਸਬਕ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਸਿਖਾਇਆ ਕਿ ਸਰੀਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਮਨੋ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਯਾ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਮਾੜ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਦੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਯਾਮਾਨ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ। ਪਰ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਹਰ ਕੰਮ, ਹਰ ਕਮਾਮ: ਕਿੱਲੇ ਘੜਨ ਤੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੱਕ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤਾਂ ਸੁਹਾਗਵੰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਦੋ ਚੋਟੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਦਾਤਾ ਜੀ ਇਥੋਂ ਟੁਰ ਪਏ -

1. ਬੰਦਗੀ ਕਰੋ, ਭਜਨ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ।
2. ਜੇ ਕਿਰਤ ਕਰੋ ਸੁਹਣੀ ਕਰੋ, ਧਰਮ ਨਾਲ ਕਰੋ,

ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦੀ ਕਮਾਈ ਛਕੇ, ਫਿਰ ਨਾਮ ਜਪੇ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਤੇ ਨਾਮ ਇਕੱਠੇ ਰੱਖੋ।

ਮੁੜ ਤਲਵੰਡੀ

ਸੈਦਪੁਰ ਸੰਡਯਾਲੀ ਤੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਆਪ ਹੁਣ ਤਲਵੰਡੀ ਆਏ ਤੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ। ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ, ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਤੇ ਮਾਤਾ, ਤ੍ਰੈਏ ਆਏ ਤੇ ਘਰ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਕੁਛ ਚਿਰ ਹੋਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੋ ਕੇ ਚਾਚੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤਾਂਈਂ ਤਾਂ ਚੱਲੋ! ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਏ। ਰਾਇ ਮੰਜੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਠਿਆ ਤੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਰਾਇ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਦੇ ਸਿਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਵਣ ਵਲ ਹੋ ਬੈਠਾ। ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਰਾਇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਕਿਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਤੱਕਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਫੇਰ ਰਾਇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ! ਮੈਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਾਇ ਦੇਹ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਤੁਸੀਂ ਰਾਇ ਜੀ ਧੁਰ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਗਏ ਹੋ।

ਰਾਇ - ਧੁਰੋਂ ਬਖਸ਼ਾਇਆ ਹਈ ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਕੁਛ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਰਾਇ ਜੀਓ ਜੀ, ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਓਥੇ ਤੁਸੀਂ।

ਰਾਇ-ਇਕ ਵੇਰ ਮੱਥਾ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਲੈਣ ਦਿਓ, ਮੇਰੀ ਪੂਰੀ ਤਾਂ ਪੈਂਦੀ ਏ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਇ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਮੰਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੁਹਣੇ-ਸੁਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਲਾ ਲਿਆ। ਸਿਰ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਛੁੱਹਦਿਆਂ ਸਾਰ ਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਬਿਰਹਾ ਡੇਰੇ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਸੀ ਖੇੜੇ ਦੀ ਝਰਨਾਟ ਛਿੜੀ ਤੇ ਲੂੰ-ਲੂੰ ਵਿਗਾਸ ਗਿਆ। 'ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ।' ਰਾਇ ਨੂੰ 'ਆਤਮ ਵਿਗਾਸੁ। ਜੋ ਸੱਚੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿਗਾਸੁ ਦੇ ਆਇਆਂ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - 'ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ॥' ਦੁਖ ਪਾਪ ਝੜੇ ਤਾਂ 'ਨਾਨਕ ਭਗਤਾਂ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ॥'

ਕੁਛ ਚਿਰ ਇਸ ਰਸ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਰਹਿ ਕੇ ਰਾਇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁੱਧੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਆਖੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਅੱਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਏਥੇ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਛਕਿਆ।

ਰਾਇ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਰੇ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰਾਇ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਨਾਨਕ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਤਪੋ ਵੇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੋ, ਪਰ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹੋ। ਰਾਇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਫਕੀਰੀ ਹੀ ਕਰੋ, ਪਰ ਟਿਕੋ ਏਥੇ ਹੀ। ਜ਼ਿਮੀਂ ਸਭ, ਜੋ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਕਾਮੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਆਪ ਵੰਡੇ ਵਰਤਾਓ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਖ ਮੰਨੋਂ ਕਰੋ, ਕੋਈ ਕੁਛ ਨਾ ਕਹੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ

ਬੋਲੇ, ਕਿਰਸਾਨੀ, ਹੱਟੀ ਬਹਿ ਕੇ ਵਪਾਰ, ਫਿਰਕੇ ਸੁਦਾਗਰੀ ਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚਾਕਰੀ ਸਭਨੀਂ ਥੋਕੀਂ ਅਸਾਂ ਨਾਮ ਸਾਂਈਂ ਦਾ ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੈ ਕਿਰਸਾਣੀ, ਇਹੋ ਹੱਟ, ਇਹੋ ਸੁਦਾਗਰੀ ਤੇ ਇਹੋ ਚਾਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਰਾਇ ਜੀ! ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਇ ਤਾਂ ਰਜਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੰਗ ਰੱਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਗਤ ਤਾਰਨ ਲਈ ਫਕੀਰ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਟਕਾਉਣਾ ਰਜਾ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਹੋਸੀ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀਓ :-

ਕੋਈ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਕਰੋ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬੀ ਕਬੂਲ ਪਵੀਏ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਰਾਇ! ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਇਹ ਹੈ - ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜੋ ਉਸ (ਰੱਬ) ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਉਸ ਰੱਬ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣਾ, ਜਿਥੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਚੱਲੇ, ਉਥੇ ਜ਼ੋਰ ਸਾਂਈਂ ਨੂੰ ਆਰਾਧਣ ਉਤੇ ਲਾਉਣਾ। ਉਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਰਹਿਣਾ।

ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਾਰਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਬੋਲੇ - 'ਤੁਲਸਾਂ ਜਾਹੁ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖ ਜੋ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਹੈ ਛਕ ਲੈਣ।'

ਤੁਲਸਾਂ - ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ!

ਜਾਂ ਤੁਲਸਾਂ ਗਈ ਤਾਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਕੁਛ ਐਸਾ ਉੱਚਾ ਤੇ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭਾਉ ਸੀ ਕਿ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਸੋਚਿਓ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਚਰਨ ਘੁੱਟਾਂ ਤਾਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਜਾਗ ਪੈਣਗੇ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਤੁਲਸਾਂ ਨੇ ਜਦ ਚਰਨ ਛੋਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਝਰਨਾਟ ਛਿੜ ਗਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਥਰਥ ਕਰਦੀ ਇਕ ਰੌਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਝਰਨਾਟ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਛੋੜ ਕੱਟ ਦਿਤੇ, ਘਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਹੋ ਦਿਸਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਵੱਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚਾ ਪੁਰਖ ਹੈ ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਾਨੁੱਖੀ ਖੇਲੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਦਾਸੀ ਦਾ ਮਨ ਉੱਚੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਕੀ ਤੱਕੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰੂਹ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭੈ ਭਰਮ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ। ਆਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਛੂਹਨ ਨੇ ਇਹ ਰੰਗ ਪਲਟ ਦਿਤਾ ਹੁਣ ਬੇਬਸ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮਸਤਕ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਦਕੇ ਹੋ-ਹੋ ਕੇ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ। ਬਿਹਬਲ ਹੋਈ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨੇੜ੍ਹੇ ਇਕ ਗੋੜ ਖਾ ਕੇ ਇਕ ਕੁਪਾਹੀ ਰੰਗ ਦੇ ਤ੍ਰਿੱਖੇ ਪਰ ਠੰਢੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਜਾ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਕੀ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਮਨਸੁਖ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਲਾਗੇ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਬਿਨੈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ

ਪਰੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਲਸਾਂ ਇਹ ਦਾਸਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਿਰਦ ਦਾ ਕੌਤਕ ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ - ਨੀ ਤੁਲਸਾਂ, ਬੀਬੀ! ਛੇਤੀ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਲਿਆ।

ਤੁਲਸਾਂ ਇਸ ਮੌਜ ਵਿਚੋਂ ਅਨਚਾਹੇ ਉੱਠੀ, ਅੰਦਰ ਗਈ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਲਾਲ ਜੀ ਉੱਠੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਤੁਲਸਾਂ - ਮਾਤਾ ਜੀ! ਲਾਲ ਜੀ ਨਾ ਆਖੇ, ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੀ ਆਖੇ। ਉਹ ਕੋਈ ਸੁੱਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜੋ ਮੈਂ ਜਗਾ ਸਕਾਂ। ਅੰਮਾਂ! ਉਹ ਤਾਂ ਮਨਸੁਖ ਦਾ ਡੁੱਬਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਪਏ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਹੀਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਜੋ ਜਗਾ ਲਿਆਵਾਂ।

ਮਾਤਾ - ਹੱਛਾ ਬੱਚੀ, ਕੌਣ ਹੱਸਣੀਗੇ, ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਜਾਏ? ਇਹ ਬੀ ਦਿਨ ਆਉਣੇ ਸਨ, ਤੂੰ ਬੀ ਸਾਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਨੇ ਸਨ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਤਾ ਆਪ ਗਈ ਤੇ ਇਧਰ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਆ ਬੈਠੀ -

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ - ਤੁਲਸਾਂ! ਤੂੰ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਣਕਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ? ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸਦਾ ਤੋਂ ਰੱਬ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਿਛੋਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬੇਕਦਰੀ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਬੇਵਿਚਾਰੇ ਕਰੇ ਤਾਂ ਨਿੰਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਨਿੰਦਾ ਕਰਵਾਈਦੀ ਹੈ। ਬੀਬੀ! ਜੀਭ ਨੂੰ ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਤੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਲੈ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕੌਤਕਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜਗਾ ਲਿਆਈ। ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਦੇਖ ਲਾਲ! ਜੇ ਤੂੰ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਉਰਾਨਿਆਂ ਨਾ ਫਿਰੇ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰੇ, ਸੁਹਣਾ ਪਰ੍ਹੇ ਪੰਚੈਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਮਖੌਲ ਟਿਚਕਰਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਕਰਨ! ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਹੱਸਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਨੌਕਰ ਬੀ ਪਏ ਠੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ - ਮਾਤਾ ਜੀ! ਕਿਸ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਵਾਕ ਬੋਲਿਆ ਹੈ?

ਮਾਤਾ - ਆਹ ਦੇਖਾਂ, ਤੁਲਸਾਂ ਅੱਜ ਆਖਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸਨੂੰ ਜਗਾਵਾਂ, ਲਾਲ ਤਾਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਪਿਆ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ - ਮਾਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਦੁਖ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਲਸਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਮਲੀ ਹੈ, ਕਮਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਗੁੱਸਾ?

ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, ਕਿ ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਚੱਕਰ ਖਾ ਗਏ, 'ਹਾਹ' ਕਰਕੇ ਹਾਵਾ ਖਾਧਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਸੰਭਲੀ, ਜੁਬਾਨ ਰੁਕੀ, ਚੁਫੇਰੇ ਤੱਕੀ। ਤੁਲਸਾਂ ਕਮਲੀ ਹੋ ਗਈ।

ਅਗਲੇ ਭਲਕ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਏਕਾਂਤ ਬੈਠੇ ਸੇ ਤਾਂ ਤਰਸ ਦੀ ਖਾਣ ਬੇਬੇ ਨੇ ਜਾ ਬੈਠਤੀ ਕੀਤੀ। ਹੇ ਵੀਰ! ਹੇ ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਜਨੀ, ਤੁਲਸਾਂ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੋ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ - ਬੇਬੇ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਲਸਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ। ਉਹ ਸਾਂਈ ਨੂੰ ਸਿਮਰੇਗੀ ਤੇ ਪਚਾਵੇਗੀ। ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਚੇਗੀ। ਕਮਲ ਏਨਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਭੰਡੇਗੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਕਮਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਮਲਾ ਉਹ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕੇ, ਤੁਲਸਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਚੂਰਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਅੰਦਰਲੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇਗੀ ਤੇ ਜਚੇਗੀ।

ਜੋਤਿ ਨਿਰੰਜਨੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਛਾਣਨਹਾਰ ਬੇਬੇ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ। ਤੁਲਸਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੰਘੇ।

'ਚਲਦਾ.....!'

*****

(ਪੰਨਾ 54 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਕ ਜਗ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਕੋ ਆਸਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਸਿਰ, ਗਰਦਨ, ਪੂਰਾ ਧੜ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓਗੇ। ਸਰੀਰ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹਰਕਤ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਚੇਤਨ ਹੋ ਕੇ ਪੱਠਿਆਂ ਦਾ ਤਣਾਓ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡੋ, ਨਰਮ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਮਨ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ, ਉਦੋਂ ਅਚੇਤ ਮਨ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਚੇਤਨਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤਾ ਅਭਿਆਸ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤਾਂਘ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਘੜੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨਾਂ ਸਮਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਯੋਗੀ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਚੇ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖ ਲਵੋਗੇ। ਵੈਸੇ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗੁਆਉਣ ਵਿਚ ਦਿਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ- ਪਹਿਲਾ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਮਾਂ-12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।
ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 16 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ-ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ, ਸਮਾਂ-ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ 12.00 ਵਜੇ)

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwarasahib>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Live video Link - www.gurkirpatv.com

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

App :- Ratwara sahib-Internet Radio & TV Channel

Contact - 9417912900, 9814612900, 9569455861

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861000000003

Branch Code - C1286

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

Branch Code - C1286

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	within India		Foreign Membership		
	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		Annual	Life
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Euro	50 €	500 €
Life	Rs 3000/3020				

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ)

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 12.00 ਤੱਕ

ਫੋਨ ਨੰ: 98786-95178, 92176-93845,

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
3. ਡਾ. ਸਵੇਤਾ	ਫੀਜ਼ੀਓਥੈਰੇਪਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
4. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
6. ਜੇ.ਪੀ.ਆਈ ਹਸਪਤਾਲ ਮੋਹਾਲੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ	"
7. ਸ੍ਰੀ ਮਾਈਕਲ ਜੀ	ਐਕਸਰੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
9. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਈ.ਐਨ.ਟੀ/ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਆਦਿਕ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਐਤਵਾਰ	
10. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	"
11. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
12. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	"
13. ਡਾ. ਐਸ.ਕੇ ਬਾਂਸਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
14. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ, ਏਅਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ	"
15. ਡਾ. ਜਿੰਦਲ, ਡਾ. ਗਰਗ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਐਤਵਾਰ
16. ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ	ਹੋਮਿਊਪੈਥਿਕ	ਬੁੱਧਵਾਰ
17. ਡਾ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਆਨੇਜਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਮੰਗਲਵਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਸਾਰੇ ਬਲੱਡ ਸੈੱਲ ਕਾਉਂਟ ਟੈਸਟ 3. ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ 4. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ 5. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ 6. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋਫਾਈਲ ਟੈਸਟ 7. ਬਾਇਰਾਇਡ ਟੈਸਟ, 8. ਹਿਮਿਓਗਲੋਬਿਨ ਟੈਸਟ 9. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ (ਰੂਟੀਨ ਅਤੇ ਕਲਚਰ) 10. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 11. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 12. ਐਕਸਰੇ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ

ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਮਾਂ 11.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ।
ਹਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਣੈ ਪਾਲਿ		35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ (ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - (ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਰਾਜ ਯੋਗ		
21. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
22. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
23. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
24. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
26. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
27. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ		
28. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
29. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....!	100/-	
30. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
31. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
32. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ		
33. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ		
34. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
35. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-	
36. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
37. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
38. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'		
39. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'		
40. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'		
41. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ		
42. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
43. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
44. ਆਤਮ ਗਿਆਨ	120/-	
45. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
46. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-
47. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-
48. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-
49. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-
50. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
51. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
52. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
53. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
54. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
55. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-

English Version	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਣੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

**A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861000000003
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286 Branch Code - C1286**

**Our Address: Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India**

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 30 - 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ 1 - 2 ਨਵੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਟ

1. **ਮੋਹਾਲੀ** - ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਕੋਠੀ ਨੰ: 781, 3ਬੀ1 ਤੋਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ (ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ), ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (89687-22855)
2. **ਇਲਾਕਾ : ਧਨਾਸ/ਤੋਗਾਂ - ਰੂਟ** - ਤੋਗਾਂ, ਧਨੌੜਾਂ, ਮਸਤਗੜ, ਮਿਲਖ, ਸਾਰੰਗਪੁਰ, ਧਨਾਸ, ਡੱਡੂਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਗਾਂ (98768-80007)
3. **ਇਲਾਕਾ : ਸੁੰਕ, ਪੜਛ - ਰੂਟ 1.** - ਬਗੀਂਡੀ, ਕਰੌਂਦੇਵਾਲ, ਕਾਹੀਵਾਲਾ, ਖੋਲਮੋਲਾ, ਕਸੌਲੀ, ਗੂੜਾ, ਮਾਜਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਸੁੰਕ (94177-78973), ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਕ (94642-91318)
ਰੂਟ 2. - ਸੁੰਕ, ਛੋਟੀ, ਵੱਡੀ ਪੜਛ, ਸਿੰਗਾਰੀ ਵਾਲਾ, ਨਾਡਾ, ਖੁੱਡਾ ਲਹੋਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਡੀ (95928-97195), ਭਾਈ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ (98726-93380) **ਰੂਟ 3.** - ਕਕੋਰਾਂ ਛੋਟੀ ਵੱਡੀ, ਨਵਾਂ ਗਰਾਉਂ, ਖੁੱਡਾ ਅਲੀ ਸ਼ੇਰ, ਕਾਂਸਲ, ਕੈਂਬਵਾਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਸਲ (95929-13093), ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ (98151-08168)
4. **ਇਲਾਕਾ : ਬਲਾਕ ਮਾਜਰੀ - ਰੂਟ 1.** - ਸਲੇਮਪੁਰ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਲੁਬਾਣਗੜ੍ਹ, ਖਿਦਰਾਬਾਦ, ਝੰਡੇਮਾਜਰਾ, ਮਰਹੋਲੀ, ਗੁਨੇਮਾਜਰਾ, ਸਿਆਲਵਾ ਮਾਜਰੀ, ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ (99153-35344) ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਨੇਮਾਜਰਾ (94175-54759) **ਰੂਟ 2.** - ਮੀਆਂਪੁਰ, ਅਭੀਪੁਰ, ਕੁਬਾਹੇੜੀ, ਸੰਗਤਪੁਰਾ, ਮਾਣਕਪੁਰ ਸਰੀਫ, ਬੁਥਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕੁਬਾਹੇੜੀ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਕੁਬਾਹੇੜੀ (98725-82851) **ਰੂਟ 3.** - ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਕੰਸਾਲਾ, ਢਕੋਰਾਂ ਖੁਰਦ, ਢਕੋਰਾਂ ਕਲਾਂ, ਬਜੀਦਪੁਰ, ਫਾਂਟਵਾਂ, ਨਗਲੀਆਂ, ਖੈਰਪੁਰ, ਸੇਖਪੁਰਾ, ਫਤਿਹਗੜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਢਕੋਰਾਂ (95017-01045) ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਢਕੋਰਾਂ, ਮਾਰਫਤ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਮੀਆਂਪੁਰ (98724-01321) **ਰੂਟ 4.** - ਅਭੀਪੁਰ, ਦੁਲਵਾਂ ਖਦਰੀ, ਪਲਣਪੁਰ, ਮਾਜਰਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਕੀਪੁਰ, ਪੜੋਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਭੀਪੁਰ (98762-17525) ਮਾਰਫਤ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਮੀਆਂਪੁਰ (98724-01321)
5. **ਇਲਾਕਾ : ਤਿਉੜ ਅਤੇ ਖਰੜ - ਰੂਟ 1.** - ਸੰਨੀ ਇਨਕਲੇਵ, ਦੇਸੂ ਮਾਜਰਾ, ਫਰਤੁਲਾਂਪੁਰ, ਝੁੰਗੀਆਂ, ਹਲਾਲਪੁਰ ਜੰਡਪੁਰ, ਚੰਦੇ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (98151-66684), ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (97804-32781) **ਰੂਟ 2.** - ਬੜਮਾਜਰਾ ਡੇਰਾ ਬਲੌਂਗੀ ਰਾਏਪੁਰ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਦਾਉਂ, ਬਹਿਲੋਲਪੁਰ, ਮਨਾਣਾ, ਠਸਕਾ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਝਾਮਪੁਰ, ਤੀੜਾ, ਚਾਹੜਮਾਜਰਾ ਤੋਂ ਬਲੌਂਗੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਬਹਿਲੋਲਪੁਰ (99152-77913) **ਰੂਟ 3.** - ਕੁਰਾਲੀ, ਚਨਾਲੋਂ, ਝੰਗੜਾਂ ਕਲਾਂ, ਨਗਲ, ਨਨਹੇੜੀਆਂ, ਰਕੌਲੀ, ਸਾਹਪੁਰ, ਘਟੌਰ, ਅਲਾਪੁਰ, ਸੋਹਾਲੀ, ਤਿਉੜ, ਰੁੜਕੀ, ਪਲਹੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਅੱਲਾਪੁਰ (73077-76422), ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਘਟੌਰ (98888-39192) **ਰੂਟ 4.** - ਖਰੜ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਭੁਖੜੀ, ਰਡਿਆਲਾ, ਭਜੌਲੀ, ਅਭੇਪੁਰ, ਜਕੜਮਾਜਰਾ, ਤਿਉੜ, ਰੁੜਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (98151-66684), ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (97804-32781) **ਰੂਟ 5.** - ਸਿਆਮੀਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਮਲਕਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਰਾਣੇਮਾਜਰਾ, ਭਗਤਮਾਜਰਾ ਘੰਡੌਲੀ, ਸੈਣੀ ਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਮਾਜਰਾ (94636-81826), ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀਮਾਜਰਾ (94632-07882)
6. **ਇਲਾਕਾ : ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ (ਜੀਰਕਪੁਰ) - ਰੂਟ 1.** - ਕੁੰਡੀ (ਸੈਕ: 20), ਰੈਲੀ, ਅਭੇਪੁਰ, ਬੁੱਢਣਪੁਰ, ਸੈਕਟਰ 15, ਸੈਕਟਰ 7, ਸਕੇਤੜੀ, ਮਾੜੀ ਵਾਲਾ ਟਾਊਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਠੇਕੇਦਾਰ ਪੰਚਕੂਲਾ (98151-00644) ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰੈਲੀ (94177-69178) **ਰੂਟ 2.** - ਨਾਭਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਭੁਡਾ, ਜੀਰਕਪੁਰ, ਭਬਾਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜੀਰਕਪੁਰ (98557-07279), ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (99888-08211) **ਰੂਟ 3.** - ਗੁ. ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਢਕੋਲੀ, ਨਗਲਾ, ਸਨੌਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਕੋਲਾ (99155-21425), ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀਰਕਪੁਰ (95018-04205)
7. **ਇਲਾਕਾ : ਡੇਰਾ ਬੱਸੀ - ਰੂਟ 1.** - ਜਾਂਡਲੀ, ਅੰਬ ਛਪਾ, ਜੌਲਾ, ਜੌਲੀ, ਮੀਆਂਪੁਰ, ਦੰਦਰਾਲਾ, ਮਾਹੀਵਾਲਾ, ਡੇਰਾ ਬੱਸੀ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਡਲੀ (99140-03114), ਧਰਮਪਾਲ ਮਾਹੀਵਾਲਾ (99156-73720) **ਰੂਟ 2.** - ਚੜਿਆਲਾ, ਅਮਰਾਲਾ, ਬਰੌਲੀ, ਕਾਰਕੌਰ, ਸੇਖਪੁਰ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਮਹਿਮਦਪੁਰ, ਧਨੌਨੀ, ਈਸਾਪੁਰ, ਜਗਾਧਰੀ ਵਾਇਆ ਭਾਂਖਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮਦਪੁਰ (98725-51816), ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕਾਰਕੌਰ (94175-78817) **ਰੂਟ 3.** - ਬਹੋੜਾ, ਬਹੋੜੀ, ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ, ਪਰਾਗਪੁਰ, ਜਗਾਧਰੀ, ਈਸਾਪੁਰ,

ਭਾਂਖਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਗਦੀਸ ਸਿੰਘ ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ (98724-50551), ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗਪੁਰ (99140-75996)
ਰੂਟ 4. - ਡੇਰਾਬੱਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੂਰਪ ਸਿੰਘ ਡੇਰਾਬੱਸੀ **ਰੂਟ 5.** - ਹਸਨਪੁਰ, ਲੇਹਲੀ, ਦੱਪਰ, ਜਨੇਤਪੁਰ, ਜਵਾਹਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਦੱਪਰ (98140-34381), ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਜਵਾਹਰ ਪੁਰ (98152-31323)

8. ਇਲਾਕਾ : ਰਾਜਪੁਰਾ - ਰੂਟ 1. - ਧਮੇਲੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਇਸਲਾਮਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ (99886-88953) **ਰੂਟ 2.** - ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੂਧਾ ਧਾਰੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ, ਗਗਨ ਚੌਂਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ (94633-27041) **ਰੂਟ 3.** - ਸੈਦਖੇੜੀ, ਖਰਾਜਪੁਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੁਹੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਲੋਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਵਲਾਇਤ ਸਿੰਘ (94638-91719) **ਰੂਟ 4.** - ਢੀਡਸਾ, ਗੰਡਿਆ ਖੇੜੀ, ਖਾਨਪੁਰ, ਰੇਲੂ, ਖੰਡੋਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ - 98550-71427 **ਰੂਟ 5.** - ਹਰਪਾਲਪੁਰ, ਕੁਥਾਖੇੜੀ, ਖਾਨਪੁਰ, ਭੋਗਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲਾ (88725-91575) **ਰੂਟ 6.** - ਅਲੂਣਾ, ਧਰਮਗੜ੍ਹ, ਚੰਦੂਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ (94175-73580) **ਰੂਟ 7.** - ਭੇਡਵਾਲ, ਖਾਨਪੁਰ, ਝੁੰਗੀਆਂ, ਉਕਸੀ ਸੈਣੀਆਂ, ਪਿਲਖਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ (98557-86482)

9. ਇਲਾਕਾ : ਘਨੌਰ - ਰੂਟ 1. - ਬਲਹੇੜੀ, ਸਲੇਮਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਰੁੜਕੀ, ਰੁੜਕਾ, ਬਘੌਰਾ, ਮਾਜਰੀ ਫਕੀਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁੜਕਾ (93171-30523), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁੜਕਾ (90235-81296) **ਰੂਟ 2.** - ਘਨੌਰ, ਮਹਿਦੂਦਾਂ, ਕਾਮੀ ਕਲਾਂ, ਪਿੱਪਲ ਮੰਘੌਲੀ, ਫਰੀਦਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਪੰਦਾਰਸੀ, ਮਰਦਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ (94175-91649), ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰਦਾਂਪੁਰ (98883-63021) **ਰੂਟ 3.** - ਲਾਛੜੂਕਲਾਂ, ਚਮਾਰੂ, ਕਾਮੀ ਖੁਰਦ, ਜੰਡ ਮੰਘੌਲੀ, ਉਂਟਸਰ, ਰਾਏਪੁਰ, ਬੈਲੋਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਕਾਮੀ ਖੁਰਦ (98143-24886), ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਛੜੂ (98149-60360) **ਰੂਟ 4.** - ਤੇਜਾ, ਮੋਹੜੀ, ਭਾਨੇਖੇੜੀ, ਲਖਨੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਜਰੀ, ਰਵਾਲੋਂ, ਸੌਂਡਾਂ, ਮਟੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੜੀ (93158-66990), ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਲਾਣਾ (098123-13901) **ਰੂਟ 5.** - ਟਿਵਾਣਾ, ਸਰਹਾਲਾ ਖੁਰਦ, ਸਰਹਾਲਾ ਕਲਾਂ, ਕਪੂਰੀ, ਸੌਂਟਾ, ਰਾਮਪੁਰ, ਮਾਰੀਆਂ, ਲੋਹ ਸਿੰਬਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਬਾ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ (98554-69282), ਹਰਮੇਸ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਸਰਹਾਲਾ ਖੁਰਦ (98557-78864) **ਰੂਟ 6.** - ਝਾੜੂਆਂ, ਕੁਰਬਾਨਪੁਰ, ਮਹਿਮਾਂ, ਭੜੀ, ਸੂਲਰ, ਬੁਲਾਣਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਬਾਨਪੁਰ (97292-15833), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੜੀ (93158-66990) **ਰੂਟ 7.** - ਕੋਟਲਾ, ਬੱਤਾ, ਬੱਤੀ, ਕਰਨਪੁਰ, ਮਲਕਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਮੰਝੌਲੀ, ਹਰੀਪੁਰ ਝੁੰਗੀਆਂ, ਕਤਲਾਹਰ, ਚੱਪੜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (95925-61804), ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਰਨਪੁਰ (94179-22972) **ਰੂਟ 8.** - ਭੱਟਮਾਜਰਾ, ਸੇਖੂਪੁਰ, ਲੋਦੀਪੁਰ, ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ, ਭਟੇੜੀ, ਰਸੂਲਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਭੱਟਮਾਜਰਾ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਟੇੜੀ (99153-83689)

10. ਇਲਾਕਾ : ਮੋਰਿੰਡਾ - ਰੂਟ 1. - ਸਿਕੰਦਰ ਪੁਰ, ਨਾਨੋਵਾਲ, ਬਡਵਾਲਾ, ਜੰਵੰਦੇ, ਭਟੇੜੀ, ਰਤਨਗੜ੍ਹ, ਦਾਤਾਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਵੰਦਾ (99149-22374) ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾਰਪੁਰ (81461-51925) **ਰੂਟ 2.** - ਬਡਵਾਲੀ, ਸਾਹਪੁਰ, ਤਾਜਪੁਰ, ਬਹਿਬਲਪੁਰ, ਸੱਖੇ ਮਾਜਰਾ, ਚਲਾਕੀ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬਹਿਬਲਪੁਰ (92179-52077) ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡਵਾਲੀ (98786-95545) **ਰੂਟ 3.** - ਮਾਜਰਾ, ਕੋਟਲੀ, ਮਾਨਪੁਰ, ਕਜੌਲੀ, ਡੁਮਛੇੜੀ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕੋਟਲੀ (95924-62737) ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮਾਨਪੁਰ (94636-51232) **ਰੂਟ 4.** - ਬੜਾ ਸਮਾਣਾ, ਓਇੰਦ, ਛੋਟਾ ਸਮਾਣਾ, ਮੁੰਡੀਆਂ, ਢੋਲਣਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ (99140-07236) ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੋਲਣਮਾਜਰਾ (94172-31983) **ਰੂਟ 5.** - ਫਤਿਹਪੁਰ, ਅਰਨੌਲੀ, ਕੋਟਲਾ, ਬੰਗੀਆਂ, ਸਹੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬੰਗੀਆਂ (94172-30673) ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਰਨੌਲੀ (84270-35211) **ਰੂਟ 6.** - ਕਾਈਨੌਰ, ਗੋਪਾਲਪੁਰ, ਨਬਲਪੁਰ, ਵੰਗਰਾਲੀ, ਰੰਗੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਰਨੌਲੀ (84270-35211) **ਰੂਟ 7.** - ਲਠੇੜੀ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਚੱਕਲਾਂ, ਸਰਾਣਾ, ਕਲਾਰਾਂ, ਕਾਂਜਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ (94175-87877) ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਚੱਕਲਾਂ (97819-83761)

11. ਇਲਾਕਾ : ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - ਰੂਟ 1. - ਮਨੈਲੀ, ਰੱਤੋਂ, ਸੰਧੂਆਂ, ਸੈਦਪੁਰ, ਭੁਰੜੇ, ਪਿੱਪਲ ਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਆਂ (98150-88236), ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਆਂ **ਰੂਟ 2.** - ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੱਲੋਮਾਜਰਾ, ਮੁੰਡੀਆਂ, ਡਹਿਰ, ਗੱਗੋ ਗੰਧਰਾਵ, ਦੁਗਰੀ, ਗਧਰਾਮ, ਤਾਲਾਪੁਰ, ਕੋਟਲੀ, ਸਾਂਤਪੁਰ, ਬੁਰਮਾਜਰਾ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ (84372-04845), ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ **ਰੂਟ 3.** - ਬਹਿਰਾਮਪੁਰ ਬੇਟ, ਡੱਲਾ, ਖੇਖਰਾਂ, ਬਜੀਦਪੁਰ, ਮੱਕੋਵਾਲ, ਬੇਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, (94655-30155) ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਡੱਲਾ (98781-51896) **ਰੂਟ 4.** - ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਮੁਜਾਫਤ, ਭਲਿਆਣ, ਭੋਜੇਮਾਜਰਾ, ਭੈਰੋਂਮਾਜਰਾ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - 98159-13790 **ਰੂਟ 5.** - ਮਕੜੋਨਾ ਕਲਾਂ, ਮਕੜੋਨਾ ਖੁਰਦ, ਸਲੇਮਪੁਰ, ਰੇਲੂ ਮਾਜਰਾ, ਸਮਰੌਲੀ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ (89684-61232) ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ **ਰੂਟ 6.**

- ਬਾਦੇਸਾਂ ਖੁਰਦ, ਬਾਦੇਸਾਂ ਕਲਾਂ, ਹਵਾਰਾ ਕਲਾਂ, ਦੂਹੜਮਾਜਰਾ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ, ਰੁੜਕੀ ਹੀਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ (94633-38107) **ਰੂਟ 7.** - ਮਕਾਰਾਂਪੁਰ, ਖਾਨਪੁਰ, ਕੀੜੀ, ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਧੋਲਰਾਂ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (98152-51856) ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

12. ਇਲਾਕਾ : ਕੁਰਾਲੀ - ਰੂਟ 1. - ਨਥਲਪੁਰ, ਵੰਗਰਾਲੀ, ਪਪਰਾਲੀ, ਬਮਨਾੜਾ, ਭਾਗੋਵਾਲ, ਕਕਰਾਲੀ, ਧਿਆਨਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸਮਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਪਪਰਾਲੀ (99144-72499), **ਰੂਟ 2.** - ਭਾਗੋਵਾਲ, ਬੰਨ ਮਾਜਰਾ, ਸੋਤਲ ਬਾਬਾ, ਝਰਹੇੜੀ, ਅੰਧਰੇੜਾ, ਸਿੰਬਲ, ਚਟੋਲੀ, ਨਿਹੋਲਕਾ, ਚਿੰਤਗੜ੍ਹ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਬਲ (88724-85563)

13. ਇਲਾਕਾ : ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਪਰਖਾਲੀ - ਰੂਟ 1. - ਮਨਸੂਹਾ, ਮਾਹਲਾਂ ਝੱਲੀਆਂ, ਭਾਉਵਾਲ, ਬੁੱਢਾ ਭੋਰਾ, ਖੈਰਾਬਾਦ, ਫੂਲ ਖੁਰਦ, ਸਾਮਪੁਰਾ, ਛੋਟੀ ਹਵੇਲੀ, ਬੇਲਾ ਚੌਂਕ, ਹਵੇਲੀ ਕਲਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਨਵਾਂ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਚੌਂਕ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ, ਭਿਉਰਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਨਸੂਹਾ (94633-28686) ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਮਪੁਰ (94651-69982) **ਰੂਟ 2.** - ਘਨੌਲੀ, ਬਰਮਲਪਲਾਂਟ, ਨੂਹੋਂ ਰਤਨਪੁਰਾ, ਲੋਗੜ੍ਹ ਫਿਡੇ, ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ, ਲੋਦੀ ਮਾਜਰਾ, ਮੱਦੇ ਮਾਜਰਾ, ਪਤਿਆਲਾ, ਮਿਆਣੀ, ਬਹਾਦਰਪੁਰ, ਚੰਦਪੁਰ, ਡਕਾਲਾ, ਆਲਮਪੁਰ, ਕਟਲੀ, ਖੁਆਸਪੁਰਾ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਹੋਂ ਕਲੋਨੀ (94174-65785), ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂਹੋਂ ਕਲੋਨੀ **ਰੂਟ 3.** - ਬਿਕੋਂ, ਘਨੌਲਾ, ਥਲੀ ਕਲਾਂ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਥਲੀ ਖੁਰਦ, ਅਹਿਮਦਪੁਰ, ਮਲਕਪੁਰ, ਖੁਆਸਪੁਰਾ, ਲਾਡਲ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਨਾਨਕਪੁਰਾ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ, ਪਪਰਾਲਾ, ਰੈਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ (94170-92492), ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਘਨੌਲਾ (94638-23325) **ਰੂਟ 4.** - ਬਾਗਵਾਲੀ, ਅਕਬਰਪੁਰ, ਮਗਰੋੜ, ਮਾਜਰੀ ਜੱਟਾਂ, ਗਰੇਵਾਲ, ਟੱਪਰੀਆਂ, ਕੋਟਲਾ ਨਿਹੰਗ, ਗੁ: ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਰਾਮਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਭਿਉਰਾ, ਰੰਗੀਲਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਛੋਟੀ ਹਵੇਲੀ (94638-63839) ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੋਟਲਾ (01881-226554) **ਰੂਟ 5.** - ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ, ਬੰਦੇ ਮਾਹਲਾਂ, ਪਥਰੇੜੀਆਂ, ਸਲੋਰਾ, ਖਾਬੜੇ, ਰੇਹੀ ਮਾਜਰਾ, ਸਿੰਘ ਭਗਵੰਤਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ (97815-57474) **ਰੂਟ 6.** - ਝੱਲੀਆਂ, ਬਾਲਸੰਡਾ, ਬੂਰ ਮਾਜਰਾ, ਸਾਲਾਪੁਰ, ਦੁਲਚੀ ਮਾਜਰਾ, ਰੋੜ ਮਾਜਰਾ, ਸੀਹੋਂ ਮਾਜਰਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਡਾ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ (92562-07873), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੱਥਰ ਮਾਜਰਾ। **ਰੂਟ 7.** - ਹਿਰਦਾਪੁਰ, ਖੇੜੀ, ਹਰੀਪੁਰ, ਬਾਮਣਵਾਲ, ਬਰਦਾਰ, ਹਰਨਾਮਪੁਰ, ਮੀਆਂਪੁਰ ਚੰਗਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਬਾਮਣਵਾਲ (95015-19946), ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਬਰਦਾਰ (75083-59725) **ਰੂਟ 8.** - ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਰਾਮਪੁਰ, ਖਾਨਪੁਰ, ਪੁਰਖਾਲੀ, ਕਕੋਟ, ਬਿੰਦਰਖ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਬਲਾਕਵ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਬਾਮਣਵਾਲ (95016-05949), ਗੁਲਜਾਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰਖਾਲੀ **ਰੂਟ 9.** - ਛੋਟੀ ਗੰਧੋ, ਲਖੀਮਪੁਰ ਝੱਲੀਆਂ, ਮਾਣਕਮਾਜਰਾ, ਠੋਣਾ, ਪੜੀ, ਮਾਦਪੁਰ, ਸੈਂਫਲਪੁਰ, ਸੰਤੋਖਗੜ੍ਹ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਸਰਾੜੀ, ਭੱਦਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸੈਂਫਲਪੁਰ (94783-84471), ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਛੋਟੀ ਗੰਧੋ (98557-08635) **ਰੂਟ 10.** - ਰੰਗੀਲਪੁਰ, ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ, ਰਾਜੇਮਾਜਰਾ, ਮੀਆਂਪੁਰ, ਪੰਜੋਲੀ, ਪੰਜੋਲਾ, ਬਵਾਨੀ ਖੁਰਦ, ਬਵਾਨੀ ਕਲਾਂ, ਬਿੰਦਰਖ, ਖਿਰਾਬਾਦ, ਬਲਾਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ - 94176-52178, ਹਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ (97811-89206) **ਰੂਟ 11.** - ਬੁਰਜਵਾਲਾ, ਡੇਕਵਾਲਾ, ਮੰਦਵਾੜਾ, ਕਾਕਰੋ, ਕਿਸਨਪੁਰਾ, ਭੂਪਨਗਰ, ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਖਸੀਸ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ (98721-15995) **ਰੂਟ 12.** - ਕਾਕਰੋ, ਚੈੜੀਆਂ, ਸਿੰਘ, ਖਾਬੜਿਆਂ, ਚੱਕਲਾਂ, ਲੋਹਾਰੀ, ਬੰਨ ਮਾਜਰਾ, ਝੰਜੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ (98155-94315)

14. ਇਲਾਕਾ : ਖਮਾਣੇ/ਰਾਮਗੜ੍ਹ - ਰੂਟ 1. - ਚੰਡਿਆਲਾ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਈਆਂ, ਨਾਨੋਵਾਲ ਕਲਾਂ, ਨਾਨੋਵਾਲ ਖੁਰਦ, ਕਕਰਾਲਾ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ, ਅਮਰਗੜ੍ਹ, ਮਨੋਲਾ, ਧਨੋਲਾ, ਸਮਸਪੁਰ, ਸਿੰਘਾਂ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਲਖਨਪੁਰ, ਖਮਾਣੇ (ਤਿੰਨੇ) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਸਮਸਪੁਰ (94631-16593) ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮਨੋਲਾ 98782-40210 **ਰੂਟ 2.** - ਸੁਹਾਵੀ, ਬੁਰਜ, ਲੁਹਾਰ ਮਾਜਰਾ, ਉਚਾ ਪਿੰਡ, ਪਨੈਚਾਂ, ਪੋਹਲੋਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਲੋਹਾਰ ਮਾਜਰਾ (94172-64725)

15. ਇਲਾਕਾ : ਦੁਆਬਾ - ਰੂਟ 1. - ਦੁਸਾਂਝ, ਸਰਹਾਲ ਮੰਡੀ, ਸਰਹਾਲ ਕਾਜੀਆਂ, ਖਾਨਪੁਰ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਬੰਗਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੱਕ ਰਾਮੂ (88725-37407) ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਨਮੋਲ (94170-78137) ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਰਹਾਲ ਮੰਡੀ (98150-62173) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਸਰਹਾਲ ਕਾਜੀਆਂ - 94784-78013 **ਰੂਟ 2.** ਬਹਿਰਾਮ, ਫਰਾਲਾ, ਸੁੰਢ, ਸੰਧਵਾਂ, ਚੱਕਰਾਮੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਐਸ.ਡੀ.ਓ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ (01823-270300)

16. ਇਲਾਕਾ : ਅਬਰਾਵਾਂ/ਸਨੇਟਾ - ਰੂਟ - ਅਬਰਾਵਾਂ, ਤਸੋਲੀ, ਢੇਲਪੁਰ, ਗਡਾਵਾਂ, ਸਨੇਟਾ- ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਸੋਲੀ (98555-01571),

17. ਇਲਾਕਾ : ਧਮੋਟ - ਰੂਟ 1. - ਨਿਜਾਮਪੁਰ, ਜੰਡਾਲੀ, ਭਾਡੇਵਾਲ, ਜਰਗੜੀ, ਧਮੋਟ, ਪੱਲਾ, ਅਲੂਣਾ। **ਰੂਟ - 2.** ਘਲੋਟੀ, ਰਾਣੋਂ, ਛੋਟੀ ਧਮੋਟ, ਘੁਡਾਣੀ ਖੁਰਦ, ਜੈਲਾ, ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ, ਪਾਇਲ, ਬੀਜਾ। **ਰੂਟ - 3.**

ਚਾਪੜਾ, ਸਿਹੋੜਾ, ਮਦਨੀਪੁਰ, ਰੋੜੀਆਂ, ਸੋਹੀਆਂ, ਚੋਮੇ, ਬਾਬਰਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਥੇਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਧਮੋਟ (94173-62610) ਬੀਬੀ ਸੋਨੀਆਂ - (94632-69973)

18. ਇਲਾਕਾ : ਬਲਾਚੌਰ - ਰੂਟ 1. - ਔਲੀਆਪੁਰ, ਕੰਗਣਾ ਬੇਟ, ਮਲਕਪੁਰ, ਜੱਟਪੁਰ, ਪੈਂਗੜਪੁਰ, ਸੁੱਧਾ ਮਾਜਰਾ, ਸੱਜੋਵਾਲ, ਨਿਆਣਬੇਟ, ਜਾਨੀਵਾਲ, ਲਾਲਪੁਰ, ਟੱਪਰੀਆਂ, ਗਾਦੜੀਆਂ, ਆਕਲਿਆਵਾਂ, **ਰੂਟ 2.** - ਕੁਲੇਵਾਲ, ਮਹਿਤਪੁਰ, ਗੜੀ, ਰਾਏਪੁਰ, ਘਮੋਰ, ਸਿਆਣਾ, ਬਲਾਚੌਰ, ਮਜਾਰੀ, ਸਿਬਲ ਮਾਜਰਾ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਗਰਲੇਵਾਹਾ, ਰੱਕੜਾ ਢਾਹਾ, ਬਛੋੜੀ, ਕੋਲਗੜ੍ਹ **ਰੂਟ 3.** - ਮੁਜਫਰਪੁਰ, ਰਕਾਸਨ, ਚਲਾਣ, ਮਹੱਦੀਪੁਰ, ਤਾਜੋਵਾਲ, ਚੱਕ, ਚੱਕਲੀ, ਮਝੂਟ, ਮੀਰਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਬੀਰੋਵਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਲਾਚੌਰ (94637-40419)

19. ਹੋਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ : - **ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ** - ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੁਬੀਆ ਨੰਗਲ, (96394-41313), ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ (098371-31140) ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਾਲਾਪੁਰ, (99278-75036) ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਕਿੱਛਾ, (98373-16924) ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਲੀਆ (94154-29624) ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਮੈਗਲਗੰਜ (97945-06751) ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਫਾਰਮ, (99184-46336) ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਫਾਰਮ (91987-15748) **ਰਾਜਸਥਾਨ** - ਬਾਬਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਬੁੰਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ 99833-97841 **ਹਰਿਆਣਾ** - ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਡਵਾ (080531-000930) ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਲੀ ਅੰਬਾਲਾ (92157-45482), ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ ਯਮੁਨਾ ਨਗਰ - (94181-16414) **ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ** - ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ (97361-00043) **ਮਾਝਾ** - ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ - (94637-29915) ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਿੱਖੀਵਿੰਡ (98151-25093) ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ - (94652-52638) ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੌਜੀ ਬਟਾਲਾ - (99157-308077. **ਬਨੂੜ** - ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ 98151-20373, ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (98154-62204) **ਲੁਧਿਆਣਾ** - ਬਾਗ ਸਿੰਘ (98143-21418,) ਗੁਰਬਾਜ ਸਿੰਘ (98142-68041) **ਸੰਗਰੂਰ** - ਬਾਬਾ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਹੜ (98729-18506) **ਪਟਿਆਲਾ** - ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ (97801-30180, 99151-66501) **ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ** - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (94645-00600) **ਦਿੱਲੀ** - ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, (98730-11265) ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ (98104-30517), ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (92664-03650), ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98991-05205) **ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ** - ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਨੂਰਪੁਰ ਬੇਦੀ (98145-18602) ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਨੰਗਲ (94178-76243) **ਫਰੀਦਕੋਟ** - ਬਾਬਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 94177-22623 **ਮੁੰਬਈ** - ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਂਸਲ, (98678-77056)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ -

* ਸਾਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨਾਉਂਸਮੈਂਟਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਵਾਰੀ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ। * ਰੂਟ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਡਰੰਮ ਰੱਖ ਲਵੇ। * ਰੂਟ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਾਗਮ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਟੈੱਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ। ਸਮਾਗਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕ **ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਕਰੋ ਫੋਨ ਨੰ 98155-94315, 94635-86024** * ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰ ਲਵੇ। * ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬੇਨਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ। * ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 15 ਤੋਂ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 15 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲੈ ਲੈਣ। * ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨਾਉਂਸਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਵਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ -

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ, ਫੋਨ ਨੰ: - 98155-94315, 94635-86024

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 79, issue Sept., 2016)

It is not the pride of robbers, but of one's being or existence - 'I am so and so; I belong to such and such place; I own so much land; I am rich; I am not less than anybody; why should anybody say anything to me?' This mortal is filled with falsehood and filth within. Very difficult it is to transform this existence into non-existence. Holy men have given hints how existence can be transformed into non-existence, that is, how it can be effaced; how the non-existing 'I' can be changed into real 'I'. A very simple method has been prescribed for this -

'Waheguru (God's Name) is the Guru-bestowed chant,

By meditating which is effaced 'ego'.'

Bhai Gurdas Ji, Var 13/2

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ।

This 'chant' has to be obtained from the Guru (Holy Preceptor). In this verse is stated that it is the Guru (Holy Preceptor) who bestows the chant or mystic formula. The Dear Friend with whom you converse bestows the 'chant' or mystic formula. It is by reciting it that you are going to succeed, not by contemplation. Contemplation is the next stage. First is deed (of attending the holy congregation and reciting the Name), in which all of you are engaged - you come into the holy congregation, render service and give charity. When this deed or action

is comprehended, then is the next rung of the ladder of spirituality climbed, otherwise not. Guru Sahib says -

'In endeavour engaged, yet for it no reward expects.'

P. 274

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ॥

'He performs the Guru's service without desire for reward.'

P. 286

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥

These are things which need to be comprehended. While doing pious deeds and rendering service, man should not fall a prey to pride or ego: 'I' have done so much; 'I' have rendered so much service in the *gurdwara*; 'I' did preaching and propagation; 'I' have practised so much Divine Name meditation.' I am talking of pious and virtuous deeds, and not of evil deeds, because deeds of all kinds bind man. Deeds are of two kinds - 'good' and 'bad'. One are those which invite punishment. This is the law of nature -

'As you sow, so shall you reap.'

(ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬੀਜਗੋ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਕਟੋਗੇ।)

If you sow wheat, you will reap wheat; if you sow grams, you will reap grams. Grapes cannot grow in place of grams.

'Farid, the ignorant peasant seeks grapes of Bijawar while sowing thistles, And seeks to wear silk while carding and spinning wool.'

P. 1379

**ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ॥
ਹੰਢੈ ਉੰਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ॥**

Guru Sahib says - "Only that thing will grow which you sow." Now we have sown or done the deed. On sowing the deed, our 'I-ness' accompanies its creating the notion - 'I have done it'. In consequence thereof, what will happen? He is bound to it, whether the deed is wrong or right. One is a golden boat, the other is a boat of iron. But both are boats. Noble deeds will ferry you to heaven, grant you birth in a rich home, but even then you are not liberated; the circle of life and death will continue to envelop you.

Now how to accomplish a deed without expectation of any reward? No method is found for this. In mere words, everyone claims to be doing deeds without expecting rewards. The pride of deeds goes deep down into us so much that if someone donates money for building a gurdwara, the delighted managers make him the President of the gurdwara. Thereafter, other managers come, and they say, "Remove him from the office of the President because his administration is not good. His contribution or service is all right but his administration is not satisfactory. He cannot administer well." When he is ousted from office, he becomes sad and disappointed, thinking, "I rendered so much service, but I have gained nothing. They did not take my contribution into account." Why did this thought come into the mind? Because he became bound with his virtuous deed. Even the virtuous deed caused him pain and anguish. Man goes into the heavens to enjoy and receive the fruit of his virtuous deed. He is born in a wealthy home. He obtains untold riches and is deluded again. In the next birth, he does not get the opportunity of meeting God.

Guru Sahib says - 'If you want to meet God, then -

'perform the Guru's service, without desire for reward.' P. 286

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਰਕਾਮੀ ॥

While rendering service, do not seek any recompense or reward. Do not become bound with your deeds. There is no method for doing so. If I say, "Do not do like this", it is not at all like this. It is just for the sake of mere saying: 'Sir, 'I' do not do anything; it is God who gets this service from me.' Well, if somebody slaps him there, he will say - 'Such and such person slapped him.' Did God go elsewhere at that point of time? This state of effacement of 'I-ness' is not achieved by mere words alone. This state is achieved when man's mind or concentration becomes so deeply absorbed in God that it reaches the state of 'trance'. Within the self itself, there is another thing which is called 'organic experience'. Everybody has this experience; there is none without it.

Once Mardana said, "O Sovereign Master! we tell everybody - 'Wherever we see, it is God who is all-pervasive. There is none other than God. He Himself is manifest everywhere.' But I cannot see Him, though I have tried a lot. I try to look intently; I gaze at the sky also. Although I do achieve a little poise or peace while doing 'kirtan' (singing of *Gurbani*), yet I see not God here but trees, animals and human beings. When I look at the sky above, I notice clouds, while you say that those eyes which can see God pervading everywhere are different."

Guru Sahib said, "O Mardana! that is the eye of experience or perception." Mardana said, "Sir! I am an illiterate person. I do not know what experience or perception is." Guru Sahib said, "O Mardana! I Shall

explain to you with an example. When I say - Mardana! 'bani' (utterance) is coming in *Dhanasari Rag* (Musical measure), tune your rebeck - how do you do it?" He said, "Sir! that automatically comes within me."

Guru Sahib said, "Is it written somewhere?"

He said, "No, sir".

Guru Sahib said, "Then how does it come within you? That which comes in you, according to that you play your fingers and the rebeck produces the same notes and tune as the words come out of my lips and I sing. Is there any book within you from which you read?"

He said, "No, sir."

Guru Sahib said, "Then?"

He said, "Sir, I do not know. It itself occurs to the mind from within."

Guru Sahib said, "What itself occurs to your mind is called experience."

Take another example. You tell your wife - 'Today four to five guests are coming. Prepare curry and vegetables in greater quantity. She puts them on the burner to cook. When she is to add salt and chilli to them, she does not know their exact quantity. Putting pinch by pinch, she learns that it will be enough. What tells her to put the right quantities of various spices? It is neither written anywhere, nor does she weigh them. It is the experience within her that guides her and does the trick."

So, Guru Sahib said, "O Mardana! God is present everywhere. But about the eye of experience we say - his third eye has not been opened yet. What has caused the darkness? It is pride. Therefore -

'O man, take not pride ...'

P. 612

ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ .....

Abandoning reality, man is involved in the false and unreal which has no existence. Its existence has been created by 'pride' or 'ego', or 'I-ness', when the shadow of 'sentience' falls on nature. This has been continuing since the beginning of time, coming and going for millions and billions of years. It is a cycle which continues, about which nobody can say anything -

'The yogi knows not the date and day, season or month;

The Creator who made the universe, alone knows the answer.'

P. 4

ਬਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਰੁ ਨਾ ਕੋਈ ॥

ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ॥

This process of creation has been going on continuously and is not coming to an end. Nature is insentient, and so is Maya. Five elements which came out of it are also insentient or inanimate. From nature came into being the sky. From the sky -

'From the True Lord has come air, from air water.'

P. 19

ਸਾਰੇ ਤੇ ਪਵਨਾ ਭਇਆ ਪਵਨੈ ਤੇ ਜਲੁ ਹੋਇ ॥

Gases came; from hydrogen and oxygen was created water.

'From water God created the three worlds ...'

P. 19

ਜਲ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਸਾਜਿਆ .....

All things came out of non-existence. When nature came under its influence, three things came into it. First, knowledge or light comes into the insentient. This body of ours is insentient or inanimate. If sentience (soul) leaves, it is insentient; it is finished. Five elements are there as before; its form is the same; everything is as before - eyes, nose, ears, and yet it is inanimate. Why? Because its connection with the sentience is severed.

When sentience has connection with nature, three things come into it.

First is light or awareness. When awareness or consciousness comes in nature, then it is bound to be affected. Take a magnifying glass. Hold it before the sun and place a piece of black cloth below. The sun rays will cause the glass to act. It will burn the cloth. Otherwise, if you don't hold it before the sun and just put it on the cloth or wrap it in the cloth, then the cloth will never burn. This happens only when the sun rays are focused on the cloth. Similarly, when the shadow of the Sentient Element falls on nature, awareness comes into it, light or knowledge comes into it. In that 'light' or 'knowledge', the first thing that comes is 'I-ness' or 'ego'. Guru Sahib says that, first of all, the 'jeev' (sentient being) is bound by 'ego'. It should be understood: 'From where has this 'ego' come? How should it be annulled?

'Egoism is a chronic disease, but it has also its curing medicine.' P. 466

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੁ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥

Guru Sahib has told us clearly. We read it and sing it also well.

'Wherein does ego arise?

By what discipline is it eliminated?' P. 466

ਹਉਮੈ ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ॥

Wherefrom does 'egoism' come? How is it removed? It is a chronic ailment which has been continuing to afflict mankind for millions and billions of years. In the world, there is no bigger ailment than this, but its curing medicine also lies in it. When 'awareness' or 'sentience' comes in nature, it has millions and billions of minds. When all minds become aware, then comes 'egoism' in them. With the coming of 'I-ness' or 'egoism', the individual mind becoming alienated from

the 'collective Supreme Sentience', becomes a 'unity' and assumes separate existence. He becomes separated -

'He, the powerful Creator, who has made thy make (or who made the cosmos), and has also put egoism into thee.' P. 999

**ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ
ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥**

The Creator put 'ego' into the 'jeev' (sentient being) after creating him. Then started the cycle of birth and death.

'He alone is born and dies, and he alone comes and goes.' P. 999

**ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ
ਓਹ ਆਵੈ ਜਾਈ ॥**

The third thing it does is that it becomes active. Change starts coming into it. In some it increases, in some it decreases, while in some it is effaced or destroyed. Elements mingle with the elements. This cycle shall continue endlessly and eternally. We need not go into this question. What we need to understand is: 'Wherefrom has 'I-ness' or 'ego' come?' Now, we do not know from where it has come but what has happened is: 'How have 'I' got caught or trapped in it?' Guru Sahib says, "Realize thyself. Thus will you be liberated." But you cannot realize yourself by mere words, by delivering lectures, or by pleasing the world. There is a specific method for this which Guru Sahib has described in this hymn. Everybody has heard this hymn; some have understood it while some haven't. Its explication is very long. A whole book can be written on a single hymn. Guru Sahib, then, explained the reality, the essence. He said, "Dear brother! give up what you call 'I' or 'ego'. Get out of this 'egoism' in whatever way you can. This sense of 'I-ness' or 'egoism' is keeping you bound and shackled that I am

a Sikh, that I read *Gurbani*. Those who do reading or recitation of *Gurbani* compositions also take pride in the fact that others are sleeping while they do reading of *Gurbani*. Guru Sahib says that it is not a matter of sleeping or remaining awake, the important thing is that of God's grace -

'Some may not get the Lord's blessings even though awake;

On some He may confer these shaking them out of slumber.'

P. 1384

ਇਕ ਜਾਗੰਦੇ ਨ ਲਹਨ

ਇਕਨਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਹ ਉਠਾਲ ॥

Why should you feel proud that you get up at 2 o'clock in the morning while your neighbour gets up at day break? These things do not matter in the Divine Court. There your Name meditation will be taken into account and rewarded. If your Name meditation is free from 'egoism', you will be liberated, otherwise not. If your Name meditation is accompanied by 'egoism', you will not be liberated, but you will get its fruit. So Guru Sahib says, "My dear, if you want liberation, keep the company of the Supreme Being, who is man's true friend." 'Who is the true friend? Sir, are there insincere and false friends too?' Guru Sahib says - 'Don't talk about the false friends -

'Nanak, break thou off from associates insincere, seek out sincere saint-friends.'

P. 1102

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ

ਢੁਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥

Here the word used is '*sant*' (saint). Everybody starts calling himself a '*Sant*' (saint). This is a very bad thing. They themselves are caught in this wrong notion, but others too get mistaken or deluded. If you are to regard anybody a 'saint', then regard *Guru Granth Sahib* as one. By doing so, we shall remain very safe. Man cannot

be a saint. In him work the three attributes of *Maya* - *rajogun* (passion, emotion), *tamogun* (evil and darker urges), and *satogun* (virtuous traits). If he has not reached the 'Fourth State' (*Turiya*) transcending the three qualities, there is danger of his falling, and he will fall down. When circumstances according to his tendencies arise, he will fall. Then, he is not to be called a saint. Guru Sahib says, "Align with or follow those who are true and perfect." Pawns are those which continue moving around on the chessboard. Then there is a pawn which, after dying again and again, finally reaches the goal. That has succeeded, while others are still on the way and so, unsafe. Those playing the game of '*chausar*' (black gammon) say - 'I take out the pawn from the 'arrived' state and set it out again on the board.' They start its journey again. This is just an illustration to explain the idea of the soul's journey starting afresh. The successful ones are those in whose case the cycle of birth and death has ended, who have beheld God with their eyes wide open here and there, and everywhere. The rest are immature, whether they deliver discourses, perform '*kirtan*' (*Gurbani*-singing), have an excellent voice quality and do remarkable narration and explication of *Gurbani*, but if the light of Divine knowledge has not been lit within, they fall in the category of the immature ones. We sermonize: 'Break off, with the immature and false ones.' We are ourselves immature; what sermon can we give to others? He who is immature, says - 'Break off with me; don't follow me.' Who has this much courage who can confess so frankly? Neither deceive others, nor let them deceive you. Guru Sahib says, "Break off with the insincere and false ones..." But

then, sir, after breaking off with the false ones, we have to align with some one. Guru Sahib says -

"... seek out sincere saint-friends." P. 1102
..... ਢੁਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥

If you can, seek the souls who have attained to the goal of meeting and uniting with God. If you find one, he can tell you the path; none else can. What should we do there? Guru Sahib says, "First, give up 'ego' at his feet. If 'I-ness' continues - I am a scholar; I am a 'sant' (saint; holy man); people call me very good and noble; I am rich; I am a high official.' All these things are worldly. I take up other things which are difficult to give up. 'I have the power to fly; I can become invisible; my utterances prove to be true.' Even these things are hollow. He, who is true and mature, is above these things. He abides in the 'Fourth State' (*Turiya state*). He transcends the three qualities. He does not live under them. He, who lives in subordination to the 'Three Qualities' of *Maya*, is always wavering and unsteady. So Guru Sahib says, "Seek some perfect and mature saint." Then what else should you do? "Give up 'I-ness' or 'egoism'." "Sir, I cannot do it. I have made a million efforts; I have read a lot. I have read the Vedas and the Shastras. I have in fact, left no book unread." Guru Sahib says, "By reading, this 'egoism' rather increases. Infact, you have put another shackle on you. You have gained more knowledge and sharper has become your intelligence and understanding. My dear! you have become more shackled. By reading, you will not get rid of ego. There is only one way by which 'egoism' can be effaced and that is attaining the state of absorption in the Absolute (*samadhi*) and company of the holy -

'Sometimes with holy company is man blessed.' P. 278

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥

He has been wandering in many existences - ten, twenty or fifty. Sometime, read the entire 'ashatpadi' (Octet) in *Sukhmani Sahib* carefully. Somewhere, man becomes a big king, somewhere, a pauper, somewhere, a preacher, somewhere, an 'atam-gyani' (one who has gained spiritual knowledge or self-realisation), but nowhere does he find liberation; he continues going through various incarnations. Would that he were to find one who has attained to the Lord -

'Sometimes with holy company is man blessed -

From this state no decline can be.' P. 278

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥

ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

Then what will happen? His experience will be enlightened -

'Within his mind dawns the light of Divine Knowledge.' P. 278

ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥

To achieve this, the method has been described in this 'hymn'. Time is passing quickly. Explication of the entire hymn will take hours. Let me tell you what is essential, and that is -

'O man, take not pride ...' P. 612

ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ..... ॥

Give up the pride of your human incarnation and existence. Say and believe - 'I am nothing'. Then act also accordingly. Secondly -

'...seek the Lord's refuge.' P. 612

..... ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ ..... ॥

Giving up everything, come into the Lord's refuge. Then comes the next step. The Lord has to do both 'good' and 'bad' (as per

man's understanding and perception). Then, how to accept everything He does as good? Tenth Guru Sahib accepted as good whatever God did to him. I have read all chronicles. Even the high and mighty waver. It was only the Sovereign Tenth Guru Sahib who said -

'Tell the Beloved Lord the sad state of His disciple or devotee.' Khayal, Tenth Guru
ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ ॥

After reading this verse, it appears that Guru Sahib will say - 'The Sahibzadas (Guru's sons) have been martyred; my Singhs too have embraced martyrdom. I came into the world as per Thy command. You said -

*'I establish thee as my son, so that thou spread My Path.
Go and instruct men in Righteousness and the Moral Law,
And make men desist from Evil.'*
Akal Purkh Bach (Chaupai)

ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੁਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਬੈ ਕਉ ਸਾਜਾ।
ਜਹਾ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ।
ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।

O God! I have ushered in here the 'Khalsa Ideal', who is a perfect 'atam gyani' (possessing spiritual knowledge) free from 'egoism'. For him, I used the Persian word 'Khalsa' (pure; genuine). I have created a 'Brahmgyani' (God-enlightened; having knowledge of 'Brahm' the Ultimate Spiritual Reality) and fulfilled Thy command. What sin did I commit that I had to face so many difficulties at Anandpur Sahib? Fourteen times did armies attack me. My mother and younger 'Sahibzadas' (sons) were separated from me. My elder sons embraced martyrdom before my eyes. If my faith were weak I would have complained to you that, by not protecting me after sending me into the world, you did not act justly. The evil kept rising and became big and serious.

About 'goodness' or 'virtue', it is said that it is never defeated -

'Never is he vanquished on whose side is the Lord.' P. 519
ਜਿਸ ਦੇ ਹੋਵੈ ਵਲਿ ਸੁ ਕਦੇ ਨ ਹਾਰਦਾ ॥

But you have left me here alone. I have no place to rest. Wet is the place where I am lying.' But, on the other hand, Guru Sahib did not voice any complaint. Here, this is worth understanding and realizing. Mere singing of the Guru's hymn is not enough. Guru Sahib says -

*'Tell the Beloved Lord the sad state of his disciple and devotee.
Separated from Thee, the cosy bed hurts,
And the high mansions sting like a snake.'*
Khayal, Tenth Guru

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ,
ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ ॥

If, after separating from you, I enjoy delicacies, they are of no consequence to me. Cosy quilts are also hurtful. Living in their comfort and cosiness is like living with stinging snakes because then Thou art forgotten." We do not make any such utterance. We never remember God. That Beloved Lord has never seemed dear to us till today. We are always complaining to God about our lot. We are all the time asking for something or the other. Why have you made me ill? But Guru Sahib has no complaints -

*'The goblet pierces like a lance,
The cup strikes like a dagger.'*
Khayal, Tenth Guru

ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ, ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ, ... ॥

These are references to food and drink. *'And the meats tantalize, like a butcher's knife.'* Khayal Tenth Guru

..... ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ ॥

Just as the he-goat has to suffer the cruelty of the butcher, similarly, without you,

if I eat delicacies, they are painful.

*'With Thee, O Love, I would prefer to sleep
on the hard bare ground.'*

Khayal Tenth Guru

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ, ...॥

This place is wet after rain. It is cold and chilly. A frosty wind is blowing. Hands are freezing with cold. But I have accepted this happily because Thou hast given it to me, my Friend has given it."

There is a story of devotional friendship between Lord Krishna and Sudama. Lord Krishna passed the test of friendship, while Sudama failed. When Sudama reached Lord Krishna, he was wearing a worn out 'dhoti'. He was without shoes. His feet were bruised with thorns. He walked with difficulty. He was famished with hunger and was thoroughly shaken. He told the guards that he wanted to see Lord Krishna. First, the guards spurned him because he was dressed shabbily and looked miserable. He pleaded with them abjectly. At last, one guard took pity on him thinking, "Well, let me convey his message to Lord Krishna. It won't do any harm to me." On the way, Sudama had been harbouring all kinds of thoughts: "How will I reach there? Who will let me meet Lord Krishna? He is a king, while I am a poor Brahmin." Sudama's message reached Lord Krishna rather late. It took some time to reach him. Sudama got annoyed. Now, if he were a fast friend, he would not have left his friend's portal saying - 'I will not leave. My beloved friend is sitting inside. If you like, you may send my message in, otherwise, I am sitting here. I will not go without seeing him.' But he felt a little angry in his heart and said to himself, "Give up the idea of seeing him! He is a ruler." Placed in a similar situation, we

also think like this. As long as there is 'ego' in man, he is likely to become angry. It is natural.

When Lord Krishna came to know about it, Sudama had already left. He had traversed three-four miles on the return journey towards his home. A person informed Lord Krishna, "Sir! a man had come here. His 'dhoti' was worn out. His feet were bruised with thorns. He walked with a limp and he claimed to be your friend."

Lord Krishna said, "Did he tell his name?"

He said, "Yes sir. His name was Sudama." Lord Krishna said, "Sudama?" On hearing the word 'Sudama', he forgot himself. He descended from the throne in great haste and set out to meet his friend. His attendants checked him - 'Sir! put on your shoes. Take some persons along with you.' But he did not stop and followed Sudama calling out his name - 'Sudama! Sudama!' Finally, he accosted him at a distance of three to four miles.

He said, "Friend! having come from such distance, you were going back without meeting me?"

Lord Krishna brought him back lovingly. They kept talking about the time when were studying with Guru Sandeepan. Bringing him to the palace, Lord Krishna seated him in his place and started removing thorns from his feet. While removing thorns, simultaneously, he kept weeping also that his friend had to undergo so much suffering in order to meet him. There was a basin of water lying for washing Sudama's feet. But tears streamed so profusely from his eyes that he washed the feet with tears. He did not touch the

basin at all for water. This was devotion and love for a friend. He was a friend. Since Sudama complained, his love was regarded as 'weak'. But Lord Krishna's love was regarded as firm and genuine. Now, Sovereign Tenth Guru Sahib did not complain about his lot. He said -

'With Thee, O Love, I would prefer to sleep on the bare had ground, But cursed is living with those whom one loveth not.'

Khayal Tenth Guru

**ਯਾਰਝੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ,
ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ ॥**

because the duty of the friend is -

'... to accept as good all that He (God) does.'

P. 612

..... ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ ॥

In this very hymn occur the following verses -

'O man, take not pride, seek His refuge, and accept as good all that He does.'

P. 612

**ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ
ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ ॥**

When we accept as good all that the Lord does, then, we have followed both the 'method' and the 'ordinance'. Then He who abides with us will become merciful unto us and afford us His glimpse. So Guru Sahib says, "You will not achieve this until you find a perfect and mature saint. That perfect one will enable you to experience the presence of the Lord." Guru Sahib says, "Ever since my Friend has become kind to me - 'Hearken, O Lord, my Friend ...' (P. 612) [Here 'friend' word has been used for the Friend Guru (Holy Preceptor)] - he has bestowed on me the eye with which God can be beheld, my eye was opened and I said -

'... in all creation have I obtained vision of the unincarnated Immaculate Lord.'

P. 612

..... ਸਭੁ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਭੀਠਾ ॥

When did this happen? When 'I-ness' or 'egoism' was effaced. Unless and until 'egoism' is effaced, there is no success, holy congregation. We are all journeying towards meeting God. We do business also. But there are those who are all the time filled with the desire of meeting God -

'Sit not idle those who, in their heart, have intense yearning.

Day and night in their eyes flows love's slumbering.

On an endless march urges them, one sole longing.

Know they not any place before their love's meeting;

So ever and ever are they moving.'

Dr. Bhai Vir Singh Ji

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।

ਨਿਹੁੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।

ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੌਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

They continue marching steadfastly until they reach their goal. On the other hand are such wayfarers who have set out all right but besieged by lust, egoism and self-interest, they cannot march forward. This is clearly stated in every 'bani' (Gurbani composition) whether you read 'Shabad Hazare' or any other composition -

'O silly woman, why takest thou pride?

Why don't you enjoy the love of God in thine own home?

The Spouse is quite near, O foolish woman.

What for searchest thou abroad?'

P. 722

ਇਆਨੜੀਏ ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ ॥

ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ ॥

ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ ਬਾਹਰੁ ਕਿਆ ਢੂਢੇਹਿ ॥

When the Lord is close by, we should find Him out. Guru Sahib says, "He is not found by reason and argument, by reading the Shastras and the Vedas, by listening to

Gurbani narration and explication or by becoming a scholar. Until the holy Preceptor is found and until he shows his grace is He not found." This experience is called God's Name or the holy word. Only rare ones obtain this 'Name'. We do recite and contemplate, but we recite the 'chant' -

'Waheguru (God's Name) is the Guru-bestowed chant ...'

Bhai Gurdas Ji, Var 13/2

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ .....॥

We recite the 'chant', we do so continuously also, but we haven't obtained the 'Name' boon yet. When this understanding becomes firmly embedded in the inner consciousness, the 'Third eye' will be opened. It is not at the root of the nose on the brow, I say. It is in your whole body. It is an understanding which cannot be confined to one place, but the abode of its thinking is this very place between the two eyes from where we can ascend the ladder of spirituality. He is vast and infinite. We have to enter the 'Infinite One'. Simultaneously was glimpsed the 'Unincarnated Immaculate Lord' pervading all creation only when the Beloved Friend showed His grace. What was experienced, then? It was experienced that we are all One, and there is no second here. Wherever we glance we see Him present. Not only is witnessed the 'Nirgun' (Transcendent One), but the 'Sargun' (Immanent One) also, as to wherefrom have come these elements. From the sky was born air; in air were formed gases; from the gases was formed water out of which came earth. From earth grew grass. What is grass? It is water, first is earth, then water. Going back from water, there are gases, which are called fire. Going still behind, there is air, and then the sky. The

sky is 'Brahm' (Ultimate Reality). In this way, travelling back to the source, one reaches one's Abode. This is called the 'Living Light'. The second light is imaginary. Anybody can light it through contemplation. Recite the Name by placing a candle before you. Through a little practice, it will be lit at the root of the nose between the two eyes. But that 'Light' is within as well as without. That 'Light' is different; that illumination is different. That is the light of knowledge -

'Sometimes this man obtains the society of the saints.

From that place he returns not again. [That is, he does not decline from that state.]

Within his mind dawns the light of Divine Knowledge.

That abode is imperishable.

Then, mind and body in God's sole dye drenched,

Eternally with the Supreme Being abides.'

P. 278

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥

ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਮਨ ਤਨੁ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਇਕ ਰੰਗਿ ॥

ਸਦਾ ਬਸਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥

What happens then?

'As water into water mingles,

Does light of the self with Divine Light merge.'

P. 278

ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲੁ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥

'I-ness' or egoism is effaced; the Reality becomes known. There is no separation, for He Himself pervades every being, who can pierce or break the sky? These 'Shamianas', which have been put up here, are an attempt to break the sky. It is called the sky of the pandal. If there are clouds in the sky, it is called the 'sky of clouds'. If it is in a vessel, it is called the 'vessel-sky'. But if all this is removed, it is the great sky. The sky cannot

be divided. Similarly, God's Light cannot be divided. It is only a feeling or notion of nature or Maya that arises within man. That is working as 'I-ness' or 'egoism'. Guru Sahib says, 'Give it up'.

'O man, take not pride, seek His refuge, and accept as good all that He does.' P. 612

**ਮਾਨੁ ਨ ਕੀਜੈ ਸਰਣਿ ਪਰੀਜੈ
ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ ॥**

Listen friend! if you follow our advice, then -

'... thus shalt thou be blessed with the vision of the Lord.' P. 612

..... ਇਉਂ ਦਰਸਨੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਾਈਐ ॥

In this manner, you will get a glimpse of God. So, our journey is very long. We have been attending the holy congregation for a long time. We listen to many discourses and illustrative stories. We read a lot of the scripture. We do 'nitnem' [Read or recite Gurbani compositions, prescribed for a Sikh]. But why are we not ashore? This is because we haven't found a true and steadfast friend. We do not have faith in *Sri Guru Granth Sahib*. If we make the scripture as our friend, we can be liberated and can get rid of 'egoism'. But *Sri Guru Granth Sahib* can't be made friend by merely paying obeisance. Unless and until its teachings are enshrined in the heart, it can't be made friend -

'The whole world has sight of the True Guru (Holy Preceptor).

His mere sight brings not liberation;

This comes from devotion to the holy Word.' P. 594

ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਸਭੁ ਕੋ ਵੇਖਦਾ

ਜੇਤਾ ਜਗਤੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ

ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

As long as it is not reflected within and its immanence does not wake up within, we

cannot reach ashore. We shall continue wandering about in half wakefulness. But one thing is there that you have attended the company of the holy from which must accrue reward. Nobody can falsify the Guru's edict which says -

'Merit of million-fold sacrifices comes to such as listen to and chant the Lord's Name.' P. 546

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

By attending the holy congregation, you have earned the fruit of having performed millions of *yagyas*. But what do we have to do with it? We have to meet the Lord. We are already entangled by doing charitable deeds and gathering the fruit of *yagyas*. What we need is that somehow our 'egoism' should be effaced. Guru Sahib says-

'If the Lord bestows His grace, then, man acts according to the Guru's instruction.'

P. 466

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ

ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥

Through God's grace and by practising Divine Name meditation and God's devotional worship under the Guru's refuge is that eye opened by which the One Immaculate Supreme Being is glimpsed everywhere. It is for this that we come to the company of the true and holy, hold congregations, give up our work and suffer trouble and inconvenience. That effort is not going waste; your virtuous deeds are getting accumulated. If they are counted, they will become innumerable. We will get bound in them. Therefore, offer these pious deeds to the Guru -

'In performing good acts, he looks not for reward.

Pure is the faith of that worshipper of Vishnu.

He entertains no desire of reward for

anything.'

P. 274

ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਕਰਮ॥
ਤਿਸੁ ਬੈਸਨੋ ਕਾ ਨਿਰਮਲ ਧਰਮ॥
ਕਾਹੁ ਫਲ ਕੀ ਇਛਾ ਨਹੀ ਬਾਛੈ॥

We do not want any reward or fruit for this because it is a coin of high denomination. If you want to spend it, you may. By spending too is everything accomplished, but we miss the purpose for which we are doing all this. Our goal or purpose is defeated. So, until the desire for reward is effaced -

'... accepts as good all that God does.'

P. 612

..... ਕਰੇ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ॥

the bloom of living according to His Will and Ordinance, the Lord Friend remains away from us. Both God and Guru are man's friends. God and Guru are one and the same-

*'The ocean of the self have we churned -
Therein a unique object did we behold.
Saith Nanak: The Master (Guru) is the Lord's
image;*

*The Lord in the Master (Guru) pervasive -
Between these, brother! no difference is.'*

P. 442

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਗੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਅੰਗਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ
ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

So, let us try to understand the small submissions I have made. Both of us should try to do so. I have been endeavouring all my life. It is difficult, not easy. Only if man has the store of spiritual earnings of several births that he reaches ashore, otherwise he falls and fails. *Maya* (Mammon) delivers such blows that the more man takes pride, the more does he fall-

*'He, who climbs high, falls into the nether
world.*

He, who lies low on the ground, him death

touches not.'

P. 374

ਉਚਾ ਚੜੈ ਸੁ ਪਵੈ ਪਇਆਲਾ॥
ਧਰਨਿ ਪੜੈ ਤਿਸੁ ਲਗੈ ਨ ਕਾਲਾ॥

He, who is already without desire, is not affected by anything. He, who takes pride, is bound to fall. Pride hath a fall. So, holy congregation! until we gain understanding of deed or action, which is the first step, we cannot enter the domain of God's worship. So long as we do not understand Divine worship, we cannot enter the realm of Divine knowledge. Then, so long as Divine knowledge is imbibed within, we cannot have a glimpse of God and attain union with Him. These are the three steps - deed, worship, Divine knowledge and learning. If one finds a perfect saint, he can explain them fully because he himself has passed through these stages. He has become a teacher, just as there is P.T. Instructor in the army. He has passed the examination in Physical Training, but the new recruits he teaches by dancing and jumping like them. Similarly, the saint does not need anything for himself because he has learnt what he had to, and has done all that he had to. He is free from 'I-ness' or 'egoism'. He has realized the real 'essence'. But when he comes into '*karmayoga*' [Realisation of bliss through purification of mind by honest and sincere performance of one's religious and social duties], it is again superior or higher-

*'Realization of Truth is higher than all else-
But higher still is truthful living.'* P. 62

ਸਚੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥

So, coming into '*Karamyoga*' (Realm of action), he has to do all those things again-

*'Nanak, servant of God, seeks dust of the
feet of such a Gursikh (disciple of the Guru)
As contemplating the holy Name to it
inspires others.'* P. 306

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

Once *Gursikhs* said to Sovereign Third Guru Sahib, "O True Sovereign! you take so much trouble." It is an illustrative story. I won't go into the controversy of how much of it is true and how much untrue. I have read it from a writing. If I were present at that time, I could have asked him - 'Sir! do you still practise severe penance by tying your hair with a peg in a wall! You don't need to do any such thing.' Arjun said to Lord Krishna, 'O Lord! where is the need for you to go into deep contemplation? You yourself are everything.' So, Sovereign Third Guru Sahib said, "O *Gursikhs*! like a good teacher we are showing to others by practising penances ourselves. If we do not do anything, all the devotees will give up practising penances and Divine Name meditation.'

Similarly, Lord Krishna said, "I have to do this myself, otherwise all this system and arrangement will be disturbed."

So, this is what perfect saints or holy men tell the people. They themselves practise and carry others alongwith them. How many births does it take? There is no count of births in this regard whether God will be met in ten births, or after going through fifty incarnations, or a thousand. For example, suppose we climb a hundred rungs in one life. Then some such action happens to be committed that we slip to the first rung of the ladder. We had led an excellent life, but we slipped and fell. Then we take the next birth which will start from that fallen state. Again, we endeavour and endeavour, and then again we suffer a fall. It occurs in *Gurbani* that man goes forward by ten steps

and then retreats by twenty steps. Our state is that of a tug-of-war match in which our team after using all its strength loses.

So, it is a play of many many incarnations. That is why, Guru Sahib has written -

'Sometimes this man obtains the society of saints.'

P. 278

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥

Then, sometimes, he is liberated. Now, what about us? What should we do? There is no path before us which we can take. Guru Sahib advises us to endeavour slowly and steadily -

'... and accept all that God does as good.'

P. 612

..... ਕਰੇ ਸੁ ਭਲਾ ਮਨਾਈਐ ॥

You have one 'body and soul'. You have 'I-ness', intelligence, intellect, wealth, and eminence. Surrender all these at the Guru's lotus feet. When you surrender your all truly and sincerely, you will find the way, the veil will be rent and removed. As yet, we are retaining all the falsehood and garbage with us, whether one has amassed a *maund* of gold, or a *maund* of stones. Both have to climb the mountain. Of the two who will climb faster - the one with gold or the other with stones? The wise pose this question in a different manner. They take the examples of one person having a *maund* of cotton and the other with a *maund* of stones. When asked who will climb faster - the one with cotton, or the one with stones? An intelligent person says that since the weight is the same neither can climb the mountain.

(... to be continued)

JAPU JI SAHIB

Treasure Eternal

Prof. Beant Singh
Mobile - 93160 56182

(Continued from P. 85, issue Sept, 2016)

ਕੇਤੇ ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰੁ ਪਾਹਿ ॥
ਕੇਤਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥
ਕੇਤੇ ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰੁ ਪਾਹਿ ॥
ਕੇਤੇ ਸੂਰਖ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ ॥
ਕੇਤਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥
Ketey lai lai mukkar pahen.
Ketey moorakh khahi khahen.
Ketian dukh bhukh sad maar.
Eh bhi daat teri dataar.

Word meanings:

lai lai: receive; *mukkar pahen*: deny;
moorakh: fools; *khahi khahen*: continue eating;
dukh : pain; *bhukh*: hunger; *sad maar*: ever
suffer; *eh bhi*:this too; *daat*: gift; *teri*: your;
Dataar: Giver or Bestower of Gifts, God.

Explanation:

Many receive gifts from the Lord and deny this. This means they are ungrateful to Him. Many fools continue partaking of God's great gifts but they do not remember Him. They do not lodge Him in their mind. Countless are men whose life is full of sorrow, suffering and hunger. Constant suffering is their lot. But, O Great Giver! this too is your gift because in sorrow and suffering, man learns to live in God's Will.

ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੀ ਭਾਣੈ ਹੋਇ ॥
ਹੋਰੁ ਆਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥

ਜੇ ਕੋ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ ॥
ਓਹੁ ਜਾਣੈ ਜੇਤੀਆ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥
ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੀ ਭਾਣੈ ਹੋਇ ॥
ਹੋਰੁ ਆਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ ॥
ਓਹੁ ਜਾਣੈ ਜੇਤੀਆ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥
Band khalasi bhanai hoey,
Hor aakh na sakey koey.
Je ko khaik akhan paey,
Oh janai jetian muh khaey.

Word meanings:

band khalasi: Liberation from Maya, Mammon; *bhanai*: God's will, i.e. by living according to God's will; *hor*: more than this; *aakh*: say; *na koey*: not anyone; *je koey*: if anyone; *khaik*: foolish person; *aakhan paey*: tries to say something contrary to this; *oh* : he; *jetian*: many blows; *muh khaey*: receives on his face.

Explanation:

Liberation from Maya is obtained by living according to God's Will. It comes by the Divine writ. Man cannot think of any other method of gaining liberation. If an immature person tries to do so, he is bound to receive many blows on his face. If anyone tries to find any other method of escaping from Maya-illusion and falsehood, he is bound to suffer further pain and ignominy. He alone knows how many blows he receives in this process.

ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੇ ਦੇਇ ॥

ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇਈ ਕੇਇ ॥
 ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥
 ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥
 ਆਪੇ ਜਾਯੈ ਆਪੇ ਦੇੜ ॥
 ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇੜ ਕੇੜ ॥
 ਜਿਸ ਨੇ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥
 ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥

Apey janai apey dei.
Akheyh se bhi kei ke.
Jis non bakhshay sifat salah.
Nanak patishahin patishah.

Word meanings:

Apey: God Himself; *janai*: knows; *Apey dei*: Himself grants boons; *akheyh*: say; *bhi*: also; *kei ke*: many; *Jis non*: He whom; *je koey*: if anyone; *bakhshay*: gives the boon of; *sifat salah*: His (God's) laudation; *patshahin patishah*: King of kings;

Explanation:

All persons are not ungrateful to God. Many say that God Himself knows men's needs and fulfils them. He is the great Knower and Bestower. He, whom God grants the boon of singing His praises is the King and kings. What to speak of God's greatness, His bounty is so great that it cannot be described in words. All those who are seen great, high and powerful in the world are beggars at the Lord's Portal. Lord God is indeed great and omniscient that He grants boons to the mortals even before their asking. But look at man's folly that partaking of God's great gifts and enjoying them, he forgets Him and falls into sins and evils and invites sorrows and sufferings upon himself. But even these sorrows and sufferings are God's gifts because it is owing to them that he learns to live in His will and starts singing His laudations. Singing of God's

laudations is the greatest gift that the Timeless One bestows on His devotees.

Commentary:

In the introduction above, it had been stated that the chief note of this stanza is: 'Engage yourself in Divine Name meditation because it is your sacred duty. Lord God is the great Giver and has no desire whatsoever to receive anything from the mortals who beg at His Portal. He only grants boons both to good and bad. To those, who have gained perfection in Divine Name meditation, He grants the boon of liberation or absorption in His own person owing to His bounteous and munificent nature.'

In this stanza, Guru Sahib tells us that God's munificence is limitless. The Master of limitless munificence is the Supreme Lord. Another cause of His being Supreme is that He knows how to grant boons, but He has not even an iota of desire to receive anything. This desirelessness is natural and spontaneous in Him. In this way, that beauteous Lord Creator is ever true and sentient. He is an embodiment of love:

ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਮੀ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥

ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਕਰਮੀ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ॥

Aapay pareet paraym parmaysur karmee milai vadaa-ee.

'The Lord Himself inspires love and devotion...'
 (S.G.G.S., P. 1330)

The natural tendency of 'love' is to 'give'. Being an embodiment of love, God is always in a 'giving mode'. The wise also say like this that one characteristic or temper of the Supreme Soul is to 'give', and that of Maya (Mammon) is to 'take' or 'grasp'. The Supreme Soul (God) in His 'giving mode', in a way, gives away His lineage, about which

Kabir Sahib has said:

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥

Kaho kabeer ih raam kee ans.

'Says Kabir, this soul is the Lord's offspring.'
(S.G.G.S., P.871)

Thus we see that both the Divine essence and Maya (Mammon) are present in the mortal. Therefore, in man's temperament both 'giving' and 'receiving' tendencies are there. The 'giving' tendency increases in the 'jeev' (man, sentient being) who gets closer to the Lord, while he who distances himself from the Timeless One, becomes more and more avaricious and grasping. God is pure and immaculate; the grasping tendency is totally absent in Him. That is why Guru Sahib has said: 'He does not have even an iota of desire. He has least expectation from man.' After stating this, Guru Sahib counts some petitioners who are ever seeking boons from the Lord. You see clearly that God is granting boons to both the high and the low, the rich and the poor. He is ever giving but never asks for or needs anything. Then you can see that many, after receiving gifts, fall a prey to sins and evils:

ਭੋਗੀ ਕਉ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਵਿਆਪੈ ॥

ਭੋਗੀ ਕਤੁ ਦੁਖੁ ਰੋਗੁ ਵਿਆਪੈ ॥

Bhoguee ka-o dukh rog vi-aapai.

'One indulging in lustful pleasures by suffering and maladies is gripped.'

(S.G.G.S., P.1189)

ਭੋਗਹੁ ਰੋਗੁ ਸੁ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ ॥

ਭੋਗਹੁ ਰੋਗੁ ਸੁ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ ॥

Bhogahu rog so ant vigovai.

'From indulgence in pleasure arise maladies that in the end bring ruin.'(S.G.G.S., P.1034)

Surfeited with indulgence in pleasures, they are ruined. But the great Bestower does

not withdraw His gifts. This shows that He is not annoyed at the ungrateful ones' going away from Him. Similarly, the fools continue receiving gifts from God but do not regard Him as the 'Giver'. Some even deny the existence of the great Lord Bestower. But the Lord does not take away anybody's means of subsistence. This is the proof of His nonchalance and desirelessness.

But when we see people suffering from hunger, poverty and disease, this question does arise: 'Is this not a mark of God's anger and displeasure? Is this not an argument supporting the view that God had some expectations from them which they did not fulfil for which they were being punished?' Guru Sahib says: 'No, this too is His blessing which He has bestowed on them.' In Var Asa, Guru Nanak Sahib has said:

ਦੁਖੁ ਦਾਰੁ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਦੁਖੁ ਦਾਰੁ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ ॥

Dukh daaroo sukh rog bha-i-aa jaa sukh taam na ho-ee.

'Suffering is turned the medicine, pleasure the malady.' (S.G.G.S., P.469)

This is a boon because suffering and hunger are some day going to persuade them to take to the path of goodness. This boon is going to reform them. In the Lord Creator's own mind there is neither any anger and displeasure against them, nor any thought of punishing them for failing to come up to His expectations.

Then Guru Sahib describes the greatest boon, that of granting liberation. He says that liberation comes by God's Will or the Writ of Fate. This means 'living according to God's Will and Ordinance.' Nobody can tell if this boon of liberation can be obtained by any other method. If anyone makes such a

claim, he is bound to come to grief. He will fall headlong and repent over his folly and vain boast. By other means, man can receive boons all right and partake of them. But his mind remains focused on the gifts and forgets the great Giver:

ਦਾਤਿ ਪਿਆਰੀ ਵਿਸਰਿਆ ਦਾਤਾਰਾ ॥

दाति पिआरी विसरिआ दातारा ॥

Daat pi-aaree visri-aa daataaraa.

'Man loves the gift and the Divine Donor has forgotten.' (S.G.G.S., P.676)

When the mind's inclination, rising above love for gifts, becomes focused on the great Giver, then His will or writ becomes pleasing to us. Between us and the Divine Donor stands the 'wall of untruth', the 'hurdle of egoism' which keeps us engrossed in the gifts. When our mind becomes aligned with the Lord Giver, then His will becomes pleasing, and the wall of untruth stands demolished.

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥

नानक हुकमै जे बुझै त हउमै कहै न कोइ ॥

Naanak hukmai jay bujhai ta ha-umai kahai na ko-ay.

'He, who understands Divine Ordinance, O Nanak, to ego never gives way.'

(S.G.G.S., P.1)

The *Gurbani* edict is:

ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਸੁ ਮਿਲੈ ਤੁਧੁ ਆਏ ॥

जिसु भाणा भावै सो तुझहि समाए ॥

तेरा भाणा मंने सु मिलै तुधु आए ॥

जिसु भाणा भावै सो तुझहि समाए ॥

Tayraa bhaanaa mannay so milai tuDh aa-ay.

Jis bhaanaa bhaavai so tujheh samaa-ay.

'Whoever to Thy will submits, to Thee is united. Those with Thy will pleased, in Thee are absorbed.' (S.G.G.S., P.1063)

Only rare ones affirm that the Lord

Creator is omniscient, that He knows all and Himself does He grant boons to the mortals. Acknowledging this truth is an attempt to live according to God's Will or His Writ. To attain to His Will, He grants the boon of 'singing His laudations'. This makes man a devotee of God:

ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਣੁ ਭਗਤਿ ਵਿਰਲੇ ਦਿਤੀਅਨੁ ॥

सिफति सलाहणु भगति विरले दितीअनु ॥

Sifat salaahan bhagat viralay ditee-an.

'To rare ones is granted the gift of Divine laudation and devotion.'

(S.G.G.S., P.958)

This makes the devotee firmly aligned with the True Divine Court:

ਸਿਫਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥

सिफती गंधु पवै दरबारि ॥

Siftee gandh pavai darbaar.

'To the Divine Court is one firmly aligned by Divine laudation.' (S.G.G.S., P.143)

He ,on whom God confers the boon of Divine laudation, does not become an idler fallen in the slough of despondency and despair. He is not an avaricious bard either. He becomes the King of kings who has realized that Lord Creator is omniscient and is the knower of all hearts and that He Himself will grant the boon of liberation. In this manner, when he is blessed with the boon of Divine laudation, he will become the King and kings. The distinctive quality of the 'king' is that of being a giver or a donor. So, instead of being a petitioner, he will himself become a 'donor'. Through Divine laudation he will attain to and realize the Guru (Holy Preceptor), the Lord Creator.

ਸਿਫਤਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾਰੁ ॥

सिफति सहज घरि गुरु करतारु ॥

Sifat sahj ghar gur kartaar.

*'By singing His praises,
he easily enshrines in his heart -
home the Exalted Creator.'*(S.G.G.S., P.413)

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਤਾ ॥
ਸੋ ਜਨੁ ਸਰਬ ਥੋਕ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਤਾ ॥
ਸੋ ਜਨੁ ਸਰਬ ਥੋਕ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥

*Jin jan apnaa parabhoo pachhaataa. So jan
sarab thok kaa daataa.*

*'Whoever of the Lord has realization,
Is of all boons the bestower.'*

(S.G.G.S., P.286)

That 'Bestower' is now capable of annulling the sorrows and sufferings of the world:

ਓਇ ਦਾਤੇ ਦੁਖ ਕਾਟਨਹਾਰ ॥
ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥

ਓਇ ਦਾਤੇ ਦੁਖ ਕਾਟਨਹਾਰ ॥
ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰ ॥

*O-ay daatay dukh kaatanhaar. Jaa kai sang
tarai sansaar.*

*'They are the benevolent ones, annullers of
suffering -*

*In company with them does the world find
liberation.'* (S.G.G.S., P.285)

In this stanza, Guru Sahib has talked of 'singing Divine laudations', which is a form of 'Name recitation' itself. Regarding God as immanent or omnipresent is 'Name-effort'. Considering Him omnipresent, singing praises of His attributes and abiding in His glory - this is 'Divine-laudation-effort'. If in the preceding stanza he had said - 'Higher than the Supreme One is His Name', in this stanza, he has combined it with 'Divine laudation'. Both Divine Name meditation and Divine laudation are man's sacred duties.

Stanza XXVI

Introduction:

The king according to worldly calculations, is a prominent, prized and

precious personage and of all men in the world, he is the most valued. So, the 'King and kings' is bound to be more precious than him. But the Lord Creator, the Timeless One is above all worldly calculations. Therefore, in this stanza (XXVI), He has been called 'Invaluable of invaluable'. Third Guru Sahib says:

ਹਰਿ ਆਪਿ ਅਮੁਲਕੁ ਹੈ ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ਕਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਰਹੇ ਲੋਕ ਵਿਲਲਾਇ ॥
ਹਰਿ ਆਪਿ ਅਮੁਲਕੁ ਹੈ ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਮੁਲਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ਕਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਰਹੇ ਲੋਕ
ਵਿਲਲਾਇ ॥

*Har aap amulak hai mul na paa-i-aa jaa-
ay.*

*Mul na paa-i-aa jaa-ay kisai vitahu rahay
lok villaa-ay.*

'Invaluable is the Lord;

None His worth may estimate:

*None His worth can estimate though the
world for this wails (or yearns).'*

(S.G.G.S., P.921)

Then he says:

ਹਰਿ ਆਪਿ ਅਮੁਲਕੁ ਹੈ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਕੇ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਹਰਿ
ਪਲੈ ਪਾਇ ॥

ਹਰਿ ਆਪਿ ਅਮੁਲਕੁ ਹੈ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਕੇ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ
ਹਰਿ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥

*Har aap amulak hai bhaag tinaa kay
naankaa jin har palai paa-ay.*

'Invaluable is the Lord,

*Supremely fortunate, saith Nanak, are those
to whom this wealth comes.'*

(S.G.G.S., P.921)

'Invaluable' neither means 'valueless', nor simply 'very precious'; it means above any price. He, who is above priced positions, His attributes too are above any price, because His attributes are not imbibed or assumed, but are His very form. Such is the Guru's edict:

ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ ॥

ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ ॥

Mol na paa-ee-ai gunah amol.

'Of His invaluable qualities is the worth beyond reckoning.' (S.G.G.S., P.294)

All qualities or attributes emanate from Him:

ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

Sabh gun tayray mai naahee ko-ay.

'All virtues in Thee do lie, I have none.'
(S.G.G.S., P.4)

At the end of the preceding stanza, Guru Sahib had said: 'He, whom the Lord blesses with the boon of Divine laudation, is the King of kings'; that is, he is invaluable like the Divine Donor, the Master and Treasure of all virtues and merits. Such are the *Gurbani* edicts:

ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਇ ॥

ਜੈਸਾ ਸੇਵੈ ਤੈਸੇ ਹੋਇ ॥

Jaisaa sayvai taiso ho-ay.

'As is the Lord whom he serves, so does he himself become.' (S.G.G.S., P. 223)

ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਜੋਹਾ ॥

ਜਿਨਿ ਜਾਤਾ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਜੋਹਾ ॥

Jin jaataa so tis hee jayhaa.

He, who realizes the Lord, becomes like Him.' (S.G.G.S., P. 931)

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥

Bhayd na jaanhu mool saan-ee jayhi-aa.

'Know, between them and the Lord no distinction is,

The Lord's own aspect they bear.'
(S.G.G.S., P.397)

This is because -

ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਵਣਿਆ॥

ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਵਣਿਆ॥

Gun kahi gunee samaavani-aa

By uttering His praises, the mortal is

absorbed in the praiseworthy Lord.'

(S.G.G.S., P.110)

The commerce of this 'precious boon' too is invaluable. This is the essential principle enshrined in this stanza.

ਅਮੁਲ ਗੁਣ ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰ ॥

ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰੀਏ ਅਮੁਲ ਭੰਡਾਰ ॥

ਅਮੁਲ ਆਵਹਿ ਅਮੁਲ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥

ਅਮੁਲ ਭਾਇ ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ ॥

ਅਮੁਲ ਗੁਣ ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰ ॥

ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰੀਏ ਅਮੁਲ ਭੰਡਾਰ ॥

ਅਮੁਲ ਆਵਹਿ ਅਮੁਲ ਲੈ ਜਾਹਿ ॥

ਅਮੁਲ ਭਾਇ ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ ॥

Amul gun amul vapaar,

Amul vapariey amul bhandaar.

Amul avay amul lai jaheh,

Amul bhaey amul samahen.

Word meanings:

amul: invaluable; that of which value cannot be found; *gun*:

Lord's attributes; *vapaar*: commerce; dissemination; *bhandaar*: treasure, stores; *avay*: those who come for its commerce or dissemination, or dealers; *lai*: take away; *jaheh*: customers; *bhae*: those devoted to the Lord; *samahen*: get absorbed in the Lord.

Explanation:

God's attributes are invaluable. Their commerce or dissemination too is of inestimable value. Invaluable are the stores of God's merits. Both the dealers and customers of God's attributes are invaluable. Invaluable are those who are engaged in God's devotional worship, and those, who through God's adoration become absorbed in Him, are also invaluable.

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,

Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818

Fax : 0044-1212002879

Voicemail : 0044-8701654402

Raj Mobile : 0044-7968734058

Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.

Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro
Aus.	80 AUD \$	800 AUD \$

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :

jaspreetkaur20@hotmail.com